

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 6 снежня 1985 г. № 49 (3303) © Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

УНУМАРЫ:

Дні культуры Славеніі
ў Беларусі

РЭЦЭНЗУЕМ
ПЕРШЫЯ КНІГІ
ПАЭТАЎ

Паэзія
Новыя вершы
Рыгора БАРАДУЛІНА

Проза

АПАВЯДАННІ
Адама ГЛОБУСА

Кароткае лета
Колькі ЛЕЦЕЧКІ

Рэпартаж са здымачнай
пляцоўкі

Першазім'е.

Фотаацюд А. БАЙДАК.

ДЭКАДА КНИГ ЮГАСЛАВІІ

Споўнілася 40 гадоў з дня абвешчання Федэратыўнай Народнай Рэспублікі Югаславія — цэпер Сацыялістычнай Федэратыўнай Рэспубліка Югаславія. Знамянальная падзея ў жыцці братняга народа стала святам і для савецкіх людзей. У Мінску прайшоў сход прадстаўнікоў працоўных, прысвечаны гэтай слаўнай гадавіне. Яркім пачварджэннем пашырэння культурных кантактаў стануць Дні культуры Сацыялістычнай Рэспублікі Славеніі ў Беларусі, якія пачаліся ўчора.

Пасляхова праходзіць і Дэкада кніг Югаславіі, месцам правядзення якой у нашай краіне выбрана шэсць гарадоў — Масква, Ленінград, Кіеў, Адэса, Сімферопаль і Мінск. Урачыстае адкрыццё Дэкады адбылося ў памяшканні Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі.

Выступаючы на адкрыцці, галоўны рэдактар Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю У. Яцко падкрэсліў, што культурны сувязі паміж Югаславіяй і Савецкім Саюзам пашыраюцца з кожным годам. Сведчанне таму і выданне кніг югаслаўскіх аўтараў у перакладзе на беларускую мову.

Дэкаду адкрывае галоўны рэдактар Дзяржаўнага камітэта БССР У. Яцко; знаёмства з кнігамі югаслаўскіх аўтараў.

дзе на мовы народаў СССР. За пасляваенны час было выдадзена 647 назваў кніг і брашур агульным тыражом каля 30 мільёнаў экзэмпляраў. Пэўны ўклад у справу кнігаабмену ўносіць наша рэспубліка. На беларускую мову выпушчана 12 кніг югаслаўскіх пісьменнікаў тыражом 80 тысяч экзэмпляраў. У сваю чаргу выдавецтваў братняй Югаславіі ахвотна выпускаюць кнігі беларускіх пісьменнікаў. У прыватнасці, на нядаўняй Маскоўскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы за-

ключаны дагаворы на выданне ў СФРЮ кніг А. Адамовіча і В. Быкава, вядуцца выдавецкія перагаворы аб выпуску кніг К. Чорнага, У. Караткевіча, І. Пташнікава і іншых аўтараў.

Аб узаемных кантактах і сувязях паміж югаслаўскай і беларускай літаратурамі гаварыў на адкрыцці Дэкады і пісьменнік-перакладчык І. Чарота. Ён таксама назваў перананаўчыя прыклады, што сведчаць аб пашырэнні культурнага супрацоўніцтва паміж нашымі краінамі. І, у прыватнасці, паміж Югаславіяй і Беларуссю.

Прысутныя змаглі пазнаёміцца з некаторымі кнігамі югаслаўскіх аўтараў як у арыгінале, так і ў перакладзе на беларускую мову — яны былі прадстаўлены на спецыяльным стэндзе. Вялікі выбар югаслаўскай літаратуры прапануе ў гэтыя дні мінская спецыялізаваная кнігарня «Дружба». Беларускія чытачы могуць набыць каля 170 назваў кніг югаслаўскіх аўтараў — мастацкую літаратуру і літаратуру для дзяцей і юнацтва, шматлікія слоўнікі, даведнікі, выданні па мастацтве, спорце...

РАСКАЗВАЮЦЬ КІНЕМАТАГРАФІСТЫ

У рэспубліцы праходзіць паказ кінафільмаў нашых сяброў.

Каларовая шырокаэкранная стужка «Вясёлы пір» створана рэжысёрам Ф. Штыгліцам на матывах аўтабіяграфічнага рамана М. Краньца «Усё гэта мне расказалі дзядзькі». Дзеянне адбываецца ў сярэдзіне 20-х гадоў. У цэнтры фільма — гісторыя росту самасвядомасці маладога студэнта Мішко, якога бацькі адправілі ў Люблянскую вышэйшую школу.

У галоўных ролях здымаліся М. Арсеньюк, С. Божыч, М. Булатовіч, Э. Цар, Я. Емец, І. Мекан.

З цікавасцю глядзіцца і новы мастацкі фільм «Паміж страхам і абавязкам». Аўтар сцэнарыя і рэжысёр В. Дулеціч.

Падзеі пачынаюцца ў 1941 годзе. Пасля капітуляцыі старой Югаславіі італьянскае войска акупіруе заходнюю частку Славеніі. Горыч ваеннага часу хутка даводзіцца спазнаць і маладым мужу і жонцы Казлеўчар. У іх маёмнасць пачаргова з'яўляюцца то акупацыйныя салдаты і мясцовыя здраднікі, а пазней прыходзяць немцы. Часам на хутар наведваюцца і партызаны. Малады Казлеўчар і яго жонка бяжыць за сваё жыццё, але ў душы адчуваюць сябе ўдзельнікамі народна-вызваленчага руху. Аднак толькі пасля доўгіх і пакутлівых разважанняў яны рашаюцца на адкрытае супрацоўніцтва з народнымі месціцамі...

Галоўныя ролі выконваюць Б. Юн, М. Грэгарч, А. Хлебца, І. Езернін, Д. Бітэнц, Б. Міклавац.

ВЫСОКІ ПРЫКЛАД СЛУЖЭННЯ РАДЗІМЕ

У Маскве, у Цэнтральным Доме літаратараў імя Аляксандра Фадзеева, адбыўся літаратурны вечар, прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі, лаўрэата Ленінскай прэміі, Героя Сацыялістычнай Працы Пётруся Броўкі.

Сёлетні год для беларускай літаратуры быў асабліва значым, бо прайшоў пад знакам 80-годдзя з дня нараджэння аднаго з самых лепшых прадстаўнікоў яе — народнага паэта Беларусі, лаўрэата Ленінскай прэміі, Героя Сацыялістычнай Працы Пётруся Броўкі. Яшчэ ў канцы мінулага года гасцінна расчыніў свае дзверы Літаратурны музей Пётруся Броўкі, летам прайшло на Ушаччыне вялікае літаратурнае свята. У Пуцілкавічах быў адкрыты філіял Літаратурнага музея песняра. У Доме літаратара ў Мінску адбыўся ўрачысты вечар.

У панядзелак жа 80-годдзе з дня нараджэння выдатнага прадстаўніка шматнацыянальнай савецкай літаратуры, песняра дружбы народаў адначала сталіца нашай Радзімы Масква.

Вялікая зала Цэнтральнага Дома літаратараў імя Аляксандра Фадзеева. На вечар прыйшлі нашы землякі, што жывуць і працуюць у сталіцы Радзімы, пісьменнікі, прадстаўнікі прамысловых прадпрыемстваў горада-героя, студэнты, вучнёўская моладзь. Ажыўлена ля стэндаў, што расказваюць аб жыццёвым і творчым шляху П. Броўкі, палітам карыстаюцца яго кнігі на беларускай мове і ў перакладзе на рускую, фотаальбом «Пятрусь Броўка», нядаўна выпушчаны выдавецтвам «Беларусь».

Адкрыў вечар старшыня Усесаюзнай броўкаўскай юбілейнай камісіі, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Ю. Сураўцаў.

Гістарычныя постаці такога маштабу і вядомасці, як П. Броўка, гаворыць у сваім слове пра паэта лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР і прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Г. Бураўкін, не цымянеюць і не аддаляюцца з гадамі. Як магутныя марскія лайнеры, яны па-ранейшаму ясна бачацца на бязмужнай акіянскай прасторы

часу, і крутыя, салёныя хвалі падзей толькі ачышчаюць іх ад струхнелых ракавін паспешлівых ацэнак і бяспітных працоўстваў. Ім яшчэ доўга-доўга плысці да новых пакаленняў, абыходзячы ціхіх гавані і смела сустракаючы бяспітныя штормы.

Пятрусь Броўка ніколі не быў мараком, і роднай ягонай рэчачцы Ушачцы далёка нават да Дняпра, не тое што да самага сіняга ў свеце Чорнага мора ці неспакойнага вялікага акіяна. Чыстыя жвірыстыя крынічкі ды блакітныя лясныя азёры, рамонкавыя лугі ды гонкія смалістыя бары — вось прывычны для яго пейзаж, любімая яго стыхія. І ўсё ж як часта ў ягоных вершах упамінаецца і ўспамінаецца мора, як прыкметна сярод самых любімых літаратурных герояў вылучаюцца людзі ў бескарысках і бушлатах! Зусім не даніна лезуценнай хлапчукоўскай рамантыцы і тым больш — не проста акраса экзатыкі бачыцца ў гэтым, а глыбіннае пазытыўнае адчуванне бурнага нашага веку, неадольнае жаданне быць далучаным да вірлівага і неспазнанага зямнога свету. Рытмы той лямкі старога ўкладу жыцця, сведкам і актыўным удзельнікам якой стаў Броўка, відаць, нярэдка нагадвалі яму болей ракатанне дзевятага вала, чым глухі плёскат азёрнай хвалі. І чалавечыя страсці, якімі жыве і хваляецца паэт, былі такога напалу і значэння, што сягалі за моры і горы і не прызнавалі адлегласцей і геаграфічных межаў...

Броўку, як паэта, вызначае Г. Бураўкін, як выдатнага беларускага нацыянальнага дзеяча нарадзіла Рэвалюцыя, тая пераможная, Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная, што ўзрушыла свет і стала галоўнай вызначальнай падзеяй дваццатага стагоддзя. Яна абудзіла ў ім чалавечую годнасць, яна дала прастору для развіцця яго таленту. Але перш чым ён стаў

Вечар адкрывае сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Юрый СУРАЎЦАЎ.

на многія гады яе адданым і шчырым песняром, ён засведчыў сябе яе верным салдатам і працаўніком — быў справаводам ваенкамата і валаснога выканкома, рахункаводам у саўгасе, сакратаром камсамольскай ячэйкі, старшынёй сельсавета...

Яшчэ раз адгукнёмся, працягвае прамоўца, на заклік аднаго з самых тонкіх рускіх лірыкаў — «слухайце рэвалюцыю!» І стане ясна, як патрэбны былі адно аднаму — Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя, што прынесла народу вызваленне ад фізічнага і духоўнага голаду, ад сацыяльнага і нацыянальнага ўціску, і Пятрусь Броўка — дэспітлівы і таленавіты сын ушачкай вёсачкі, гатовы ў імя праўды і людскога шчасця на змаганне і пакуты, рызыку і бяспсонную працу. Чырвоны сцяг партыі нязгаснаю паходзіць асвятліў яму жыццёвы шлях — і

ён стаў пад яго сьвядома і цвёрда.

«Не буду я стаяць на раздарожжы, вачамі сумнымі глядзець удалячыню», — заявіў Броўка ў адным з самых першых сваіх вершаў. І гэта быў не проста гучны лозунг, не прыгожае юначыя жаданне, а вынесены з уласнага вопыту прынцып, які застаўся непахісным ва ўсёй яго творчасці і шматграннай грамадскай дзейнасці...

Г. Бураўкін прыводзіць выказанне пра П. Броўку блізкага сябра і паплечніка Пётруся Усцінавіча, народнага паэта Беларусі П. Панчанкі: «Ён ніколі не стаяў на раздарожжы. Рэзка акрэсленая пазіцыя, выразная мэтанакіраванасць жыцця і творчасці, трапяткая любоў да роднай зямлі і свайго народа, вернасць рэвалюцыі і справе Леніна — гэта прайшло праз усе гады, праз дзесяткі

кніг, напісаных паэтам», і дадае, што «сто тамоў партыйных кніжак» Броўкі сталі набывткам не толькі беларускай культуры. Без іх немагчыма ўявіць гісторыю ўсёй савецкай шматнацыянальнай літаратуры, без іх не абыходзяцца бібліятэкі ў дзесятках краін. Ім прысвечаны глыбокія навуковыя даследаванні і студэнцкія рэфераты, строгія прафесійныя рэцэнзіі і ўсхваляваныя, навуковыя водгукі. Яны ўжо жывуць сваім самастойным жыццём, як бы аддзяліўшыся ад асобы аўтара, хоць і захаваўшы ў сабе яго непаўторны характар. Творчасць Броўкі стала скарбам народа, часткай савецкай гісторыі, яркай старонкай векапомных гадоў. І, можа быць, больш, чым у каго з сучаснікаў у радках ягоных захаваўся гарачае дыханне часу, вельмі дакладныя, часта будзённыя яго рэаліі, непрыдуманая канфліктны і праблемы.

ПЕРАДЗ'ЕЗДАЎСКИ РАПАРТ

Сцэна са спектакля «Сам-насам з усімі» А. Гельмана. Ролі выконваюць народны артыст СССР Р. Янкоўскі і заслужаная артыстка БССР В. Маеумян.

Справаздачны вечары беларускіх тэатраў, прысвечаныя XXVII з'езду КПСС, якія праходзяць у рэспубліканскім Доме работнікаў мастацтваў, заўсёды збіраюць нямала аматараў сцэнічнага мастацтва, асабліва, калі рапартаж аб здзейсненым вядомым калектыве. Менавіта так было і ў панядзелак. Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР імя М. Горкага за

мінулыя пяць гадоў працаваў плённа. У афішы з'явіліся такія цікавыя спектаклі, як «Сінія коні на чырвовай траве» М. Шатрова, «Знан бяды» В. Быкава, «Сам-насам з усімі» А. Гельмана, «Апошні тэрмін» В. Распуціна, «Фізікі» Ф. Дзюранмата... З урыўкамі з паасобных работ і змаглі пазнаёміцца мінчане.

Фота М. МІНКОВІЧА.

З УЗНАГАРОДАЙ!

За шматгадовую плённую работу ў партыйных і савецкіх органах, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў на-

чалніка ўпраўлення культуры Гомельскага абласнога Савета народных дэпутатаў АКУЛАВА Аляксандра Іосіфавіча. Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

У РЕДАКЦЫЮ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

Дазвольце праз Вашу газету сардэчна падзякаваць усім, хто ўшанаваў мяне з васьмідзесяцігоддзем.

Ян СКРЫГАН.

У праграму паказу ўключана таксама каларовая мастацкая кінастужка «Удаўство Караліны Жашлер», створаная рэжысёрам М. Клопчычам па сцэнарыі Т. Партліча.

Фільм расказвае пра цяжкія выпрабаванні, што выпалі на долю людзей, якія жывуць на схілах Славенскіх гор. Яны ва ўмовах хуткага росту індустрыялізацыі не разумеюць важнасці прагрэсу. Менавіта ў такім становішчы апынаецца Караліна Жашлер. У ролі галоўнай гераіні выступае М. Жупанчыч.

Стужка «Ніякае гэта не сонца» (аўтар сцэнарыя Ж. Козінец, рэжысёр — Я. Каўчыч) прысвечана моладзі. Галоўная гераіня нарціны Вераніка вучыцца ў спецыяльнай сярэдняй школе. Тут ёй нечакана даводзіцца сутыкнуцца з мяшчанствам, нар'ерызмам і падхаліміствам, з няшчырасцю.

Ролі выконваюць В. Эўнінар, М. Лайк-Тршар, Д. Валіч, Б. Штурбей, В. Юван-Ян.

Са славенскім павер'ем звязаны сюжэт фільма «Дзесяты брат», пастаўленага рэжысёрам В. Дулецічам паводле аднайменнага рамана І. Юрчыча. Гэтае павер'е гаворыць: дзесяты брат, які нарадзіўся ў сям'і, вызначаецца ад астатніх людзей незвычайнымі ўласцівасцямі. Так, напрыклад, ён умее лячыць самія небяспечныя хваробы і знаходзіць ілады. Цэнтральную лінію стужкі складае гісторыя кахання маладога настаўніка і дачкі ўладальніка замка, кахання, якое яны доўгі час вымушаны былі хаваць з-за дваранскага паходжання і беднасці маладога чалавека. На дапамогу ім і прыйдзе дзесяты брат.

Для ўдзелу ў паказе фільмаў у Мінск прыбыла дэлегацыя славенскіх кінематаграфістаў.

Р. КАРОТКІ.

Прыемна слухаць вершы любімага паэта.

Ён заўсёды спяшаўся, неўтаймоўны, трапяткі і нястомны Пятрусь Усцінавіч, спяшаўся, заўважае Г. Бураўкін, не адстаць ад імклівай хады падзей — не толькі дзеля таго, каб першым адгукнуцца, а каб своечасова падставіць плячо пад агульны клопат, знайсці пазыччанае слову не апошняе месца ў рабочым страі. Здаралася пры гэтым у яго і нямала павярхоўнага, выпадковага, рытарычнага і аднадзённага. Яно само сабою прамільгнула і забылася, пакінуўшы гісторыкам літаратуры спажыву для разваг, а рэдактарам — нагоду для праяўлення прыцыповасці. Не яно было галоўным, не яно вызначае Броўку. У нас сёння ёсць поўнае права, гаворыць прамоўца, велікадушна деравца гэтыя выдаткі творчасці яму, паэту сапраўды значнаму і самабытнаму, які заўсёды быў сумленным сынам свайго часу і таму нес у сабе адбітак складанасцей і слабасцей гэтага часу.

Адзначаючы вялікую грамадскую дзейнасць П. Броўкі, шматграннасць яго таленту, арганізатарскія здольнасці, якія так спатрэбіліся пад час працы ў Саюзе пісьменнікаў рэспублікі, які ён узначальваў два дзесяцігоддзі, і на чале галоўнай рэдакцыі Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, Г. Бураўкін падкрэслівае, што і ўсё ж П. Броўка больш за ўсё і перш за ўсё — Паэт. Паэт-патрыёт, інтэрнацыяналіст, трыбун, палеміст і тонкі, даверлівы лірык. У адным з апошніх сваіх зборнікаў (а ў канцы жыцця ён напісаў шэраг бадай, самыя мудрыя і шчымыя вершы, надзі-

ва ясныя і чалавечныя) ён прызнаваўся: Калі надыхдзе час спачыну, адна ёсць просьба да зямлі! Накрый мяне крылом арліным, Крыло галубкі пасіялі. Абодвум з дзён маленства

босых Зайздросціў я, як ні кажу, — Глядзеў услед арлу ў нябесах, Ды галубінай быў душы. А ўсё ж калісьці, ў нейкім

ранні, З праменнем першым па расе Не клёкат грозны — вуркаванне Няхай мне вецер прынасе.

У зыркмі зеніце сённяшняга дня ён і бачыцца мне, прызнаецца прамоўца, магутным арлом беларускай паэзіі і сівым ушацкім голубам адначасова — рашучым і ласкавым, бескампрамісным і пяшчотным. Высока і нястомна робіць ён кругі ў нашай памяці, з надзеяй і верай узіраючыся ў сваіх нашчадкаў, якім пакінуў так многа, якіх любіў так шчыра.

Прыемныя хвіліны з памяццю аб П. Броўку звязаны і ў жыцці вядомага савецкага перакладчыка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Я. Хелемскага. Сорак гадоў працягвалася іх сяброўства, дружба двух майстроў паэтычнага слова. Пачалася ж яна, як прыгадвае Я. Хелемскі, восенню сорак першага на Бранскім фронце, гартавалася ў горане вайны, сталела ў пасляваенны час. Гэта быў надзейны чалавек, заўважае прамоўца. Надзейны ва ўсім. Надзейны і светлы, і талент яго з кожным годам развіваўся ўсё больш хораша, мацаваўся і дужэў. Асабліва пасля з'яўлення кнігі «А дні ідуць», што была адзначана Ленінскай прэміяй і па сутнасці азнаменавала сабой новы этап у паэтычнай дзейнасці

П. Броўкі. Я. Хелемскі адзначае таксама прызнае стаўленне паэта да маладых талентаў, яго здзіўляючую чалавечнасць ва ўзаемаадносінах з людзьмі.

Пятрусь Броўка, гаворыць у сваім выступленні ўкраінскі пісьменнік В. Казачэнка, нездарма насіў ганаровае званне народнага паэта Беларусі. Ён сапраўды быў народным. Народным па прызначэнні, па значнасці таленту, па папулярнасці, якой карысталіся і карыстаюцца яго кнігі. Талент П. Броўкі ўвабраў у сабе і тое лепшае, што было створана яго выдатнымі папярэднікамі — Багушэвічам і Дуніным-Марцінкевічам, Цёткай і Багдановічам, Купалам і Коласам, Пушкіным і Шаўчэнкам, Лермантавым і Някрасавым. Але перш за ўсё сама народная стыхія гартвала яго. Рэвалюцыя ж дала магчымасць яму па-сапраўднаму развіцца, акрэсліцца, узяцца да значных мастакоўскіх вышынь. Асноўныя этапы творчасці П. Броўкі — гэта асноўныя этапы жыцця ўсёй шматнацыянальнай Савецкай краіны. Увесь час ён пісаў адну вялікую кнігу пра гістарычны лёс роднага народа і ўсяго Савецкага Саюза. Адначасова нямала рабіў па пашырэнні творчых кантактаў і літаратурных узаемасувязей з іншымі літаратурамі, у прыватнасці, з украінскай, перакладаючы паэзію Т. Шаўчэнка, М. Рыльскага, У. Сасюры, А. Малышкі і іншых пісьменнікаў. У сваю чаргу паэзія П. Броўкі хораша і натуральна гучыць па-ўкраінску.

Я б мог, зазначае лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР і прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Р. Барадулін, шмат гаварыць і пра самога Пятруся Усцінавіча, і пра яго творчасць. Але хочацца прачытаць верш «Зайнелая Ушаччына», прысвечаны менавіта яму, выдатнаму паэту і чалавеку. Гучаць радкі, якія запрашаюць усіх, хто сабраўся ў зале, наведаць азёрную і легендарную партызанскую Ушаччыну, зямлю, якая спяліла талент П. Броўкі, надала яму сілы. Радкі, у якіх ажывае само хараства Беларусі, перадаецца прыязная сыноўня любіць да яе.

Народны пісьменнік Узбекістана Х. Гулям, згадаючы, што творчасць П. Броўкі мела інтэрнацыянальны характар, успамінае, як у трагічныя дні

шэсцідзесят шостага, знаходзячыся з дэлегацыяй беларускіх літаратараў у Ташкенце, Пятрусь Усцінавіч разам з усімі перанёс землетрасенне, а неўзабаве напісаў верш «Помню Ташкент», у якім выказаў сваю любоў да ўзбекскага народа, захапленне яго мужнасцю, тым самым як бы прадоўжыў паэтычную эстафету пачатку ў гады вайны народным песьняром Беларусі Якубам Коласам. Таму, заўважае Х. Гулям, не выпадкова ў залатую анталогію нашага братэрства, у анталогію шматнацыянальнай савецкай паэзіі, выпушчаную ва Узбекістане, увайшлі гэтыя два вершы выдатных прадстаўнікоў беларускай літаратуры.

Ёсць што ўспомніць пра П. Броўку і народнаму пісьменніку Латаві Ю. Ванягу, які ўпершыню з Пятрусьм Усцінавічам сустраўся ў чэрвені сорак першага, калі Броўка, тады яшчэ малады паэт, разам з Янкам Купалам і Міхасём Лыньковым прыехаў на ўстаноўчы з'езд латышскіх пісьменнікаў. Праз некалькі дзён пачалася Вялікая Айчынная вайна, і мы, прыгадвае Ю. Ванягу, разам з П. Броўкам пайшлі на фронт. Сяброўства працягвалася пасля Перамогі. Даводзілася неаднаразова сустракацца, прымаць удзел у сумесных мерапрыемствах, разам уваходзіць у рэдкалегію двухсоттомнай «Бібліятэкі сусветнай літаратуры». Увесь час здзіўляла шырыня творчых інтарэсаў П. Броўкі, яго паэтычнае майстэрства. Адначасова гэта быў сціплы чалавек, шчыры. Воблік П. Броўкі, гаворыць прамоўца, назаўсёды захаваўся ў маёй памяці, як воблік сапраўднага пісьменніка і грамадзяніна, творчасць якога добра ведаюць латышскія чытачы. І раман «Калі зліваюцца рэкі», што апявае дружбу народаў-братоў, і вершы, асабліва пасля таго, калі ў 1979 годзе ў выдавецтве «Ліесма» выйшаў аднатомнік выбраных твораў.

Ля мікрафона народны пісьменнік Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы В. Быкаў. Пятрусь Броўка належыць да ліку самых значных пачынальнікаў беларускай савецкай літаратуры. Пачынаецца, аднак, не значыць усё рабіць з нуля. Зразу мела, у тыя даўнія гады перад маладым паэтам ляжала задгавая цаліна некранутага мастацтвам жыцця, прыцягальна «буряпенная» даль невядо-

І СЛОВАМ, І СПРАВАЙ

Падрыхтоўка да XXVII з'езду КПСС, XXX з'езду Кампарты Беларусі, а таксама да пісьменніцкіх форумуў выклікала ў літаратараў рэспублікі творчы ўздзеянне, жаданне працаваць яшчэ больш актыўна, каб пісаць творы высокага ідэйна-мастацкага ўзроўню. У гэтыя дні часцейшымі сталі справаздачы вядомых паэтаў, празаікаў, драматургаў і крытыкаў перад чытачамі. Улічваючы важнасць падобных мерапрыемстваў, бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР вырашыла сумесна з Беларускай тэлебачаннем правесці цыкл вечароў «І словам, і справай», прысвечаных XXVII з'езду КПСС.

Першы з гэтых вечароў адбыўся ў мінулы суботу. Не выпадкова месцам праяздэння быў абраны горад на Бярэзіне. Барысаў — адзін са старэйшых гарадоў Беларусі, сёння з'яўля-

ецца буйным прамысловым цэнтрам. Заканмерна і тое, што вечар прайшоў у клубе Барысаўскага завода аўтаатрактарнага электраабсталявання. Прадпрыемства належыць да вядучых у сваёй галіне, яго прадукцыя ідзе далёка за межы рэспублікі, вядомая за ўсіх кутках нашай неабсяжнай сацыялістычнай Радзімы.

Прасторную залу заложылі рабочыя і служачыя прадпрыемства, інжынерна-тэхнічныя работнікі, незучэнцы і школьнікі горада, прадстаўнікі зводскага кіраўніцтва, партыйныя і савецкія работнікі Барысэва. Малаўніча аформлена сцэна — паўсюдна кветкі, а ўверсе лозунг «Беларускія пісьменнікі — XXVII з'езду КПСС». На ім з'яўляецца галінка — як сімвал вечнай маладосці літаратуры, яе сувязі з жыццём.

Плызучы, кранаючы сэрца (Заканчэнне на стар. 4).

мага. Але і ззаду ўжо нешта было. Была перш за ўсё найцяжэйшая гісторыя народа. Быў багацейшы і наймудрэшый фальклор. Былі няхай і нешта лікія папярэднікі, чые творчыя лёсы звычайна згаралі ў самым росквіце ці ў пачатку шляху... Але самае галоўнае — ужо ярка і даўно гарэў чысты і сумленны светач, наш вялікі Янка Купала.

Броўка быў маладзейшы за Купала... Ён пачаў у іншы час, няхай не па пратораным, але ўжо выразна бачным шляху. А галоўнае — пачаў правільна. Будучы істотай цэласнай, прамой і мэтанакіраванай, падкрэслівае прамоўца, Броўка жыў па законах свайго часу. Без разліку і агляды на ранейшыя існыя, акадэмічныя густы, магчымыя перасуды нашчадкаў. Яму было дастаткова суровага, рэвалюцыйнага суда яго сучаснікаў. Ён пакінуў свой вялікі след у літаратуры, у нацыянальнай паэзіі, у духоўнай скарбонцы народа. Паэтычны голас П. Броўкі, заканчвае сваё выступленне В. Быкаў, даўно ўліўся ў шматгалосы хор усёй савецкай паэзіі, увабодзіўся ў паэтычную энэргію веку.

Працягам вечара становіцца святочны канцэрт, у якім прымаюць удзел вядомыя выканаўцы і калектывы рэспублікі — народная артыстка Беларусі М. Захарэвіч, заслужаная артыстка БССР З. Бандарэнка, Л. Колас і Я. Еўдакімаў, а таксама П. Казінін, В. Полазаў, фальклорна-харэаграфічны ансамбль «Харошкі», ансамбль цымбалістак Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага, вакальны квартэт «Купалінка».

Працяглімыя аплэдзісменты сустракае з іла песьню «Чырвоныя кветкі» на вершы П. Броўкі, якую выконвае яе аўтар народны артыст БССР, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола І. Лучанок — яшчэ адно пацвярджэнне таму, наколькі паэзія П. Броўкі чароўная і мілагучная, як здольна яна хваляваць сэрцы людзей, як накіравана ёй неўміручасць.

У вечары прынялі ўдзел намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. М. Мазай, міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

Уладзімір КРУК,
Алесь МАРЦІНОВІЧ,
спецыяльны карэспандэнты «ЛіМа».

«Аб дзейнасці тэатральных калектываў рэспублікі па павышэнні ідэйна-мастацкага ўзроўню спектакляў у святле пастаноў ЦК КПСС «Аб рабоце партыйнай арганізацыі Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы» — такім быў парадак дня пашыранага пасяджэння калегіі Міністэрства культуры БССР. У ім прынялі ўдзел кіраўнікі органаў культуры, дырэктары, галоўныя рэжысёры, вядучыя акцёры сцэнічных калектываў рэспублікі, крытыкі, каб прыняць абмеркаваць стан сённяшняга тэатральнага працэсу.

З дакладам выступіў начальнік упраўлення тэатраў і музычных устаноў Міністэрства культуры БССР У. Рылатка. Ён зазначыў, што органамі культуры і творчымі калектывамі вядзецца мэтанакіраваная праца па павышэнні ідэалагічнай і мастацкай значнасці тэатральных твораў. Апрацаваны парадак рэгулярнага зацвярджэння рэпертуарна-пастаноўчых планаў тэатраў, штогадовага пад'ядзнення вынікаў дзейнасці калектываў. Украпаняецца доўгатэрміновае планаванне рэпертуару, умацаваны склад мастацкіх саветаў у шэрагу тэатральных-відовішчых прадпрыемстваў. Павысілася роля партыйных арганізацый тэатраў, іх уплыў на кадравую і рэпертуарную палітыку.

Апошнія два тэатральныя сезоны найперш былі адметныя распрацоўкай героіка-патрыятычнай тэмы на аснове твораў беларускіх аўтараў. Ажыццэлены пастаноўкі п'ес А. Дударова «Радавыя», «Апраўданне крыві» І. Чыгрынава, «Злавеснае рэха» і «У спадчыну — жыццё» А. Петрашкевіча, «Пяцідынак» М. Матукоўскага, «Сівы бусел» В. Ткачова, інсцэніравана апошчым В. Быкава «Знак бяды». У рамках фестывалю ма-

стацтваў «Мінская вясна» праведзены дэкада лепшых спектакляў, прысвечаных подзвігу савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, навукова-практычная канферэнцыя па праблемах сцэнічнага ўвасаблення твораў героіка-патрыятычнай тэматыкі. Драматург А. Дудароў, група пастаноўшчыкаў і акцёраў за стварэнне спектакля «Радавыя» ў Акадэмічным тэ-

вострай сучаснай праблематыкі. Важна, што ў лепшых спектаклях праяўляецца асноўная тэндэнцыя цяперашняга тэатральнага працэсу — пераход ад рэжысёрскага дыктату да творчасці калектывнай, калі вобразная сістэма сцэнічнага твора заснавана не на схеме пастаноўшчыка, але на распрацоўцы і ўзаемадзеянні ўсіх тэатральных кампанентаў: акцёрскага

лідэрамі пракату. Тэатральны працэс нельга разглядаць па-за кантэкстам грамадскага жыцця. Сёння трэба ўлічваць «амаладжэнне» глядацкай аўдыторыі, павелічэнне ў ёй праслойкі вучняў. У сталічных тэатрах моладзь да 30 гадоў складае 70 працэнтаў глядачоў. А гэта, у асноўным, глядач «выпадковы» альбо «арганізаваны». Новая, непадрах-

тэйнага дакумента, пра тое, як купалаўцы рыхтуюцца да XXVII з'езда КПСС і творчай справядачы тэатра ў Маскве.

Сакратар праўлення СП БССР І. Чыгрынаў заклікаў тэатры больш уважліва сачыць за працэсамі, што адбываюцца ў беларускай літаратуры.

Пра неабходнасць вывучэння маладзёжнай аўдыторыі гаварыў галоўны рэжысёр Рэспубліканскага тэатра юнага глядача У. Караткевіч.

Член-карэспандэнт АН БССР У. Няфёд прааналізаваў увабленне вобраза сучасніка і класічнай спадчыны на сцэне купалаўскага тэатра, засяродзіў увагу на неабходнасці беражнага захавання багатых традыцый, спыніўся таксама на ўзаемаадносінках тэатра і крытыкі.

Думкамі наконт праблем беларускага тэатра падзяліліся ў сваіх выступленнях галоўны рэжысёр Акадэмічнага тэатра імя Я. Коласа, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР В. Мазыніскі, рэктар Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, доктар мастацтвазнаўства А. Сабалеўскі, галоўны рэжысёр Гродзенскага абласнога драмтэатра, заслужаны дзеяч мастацтваў Тат. АССР І. Пятроўскі, сакратар партарганізацыі Рускага тэатра БССР імя М. Горкага, народны артыст БССР Ю. Сідараў, старшыня Беларускага тэатральнага аб'яднання, народны артыст БССР М. Яроманка, народная артыстка БССР Н. Гайда.

На калегіі выступілі загадчык аддзела культуры ЦК КПБ І. І. Антановіч, першы намеснік міністра культуры СССР Я. У. Зайцаў.

У рабоце калегіі прыняла ўдзел намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. М. Мазай.

НАШ КАР.

НА ПЕРАДЗЕ — СУР'ЁЗНЫ ЭКЗАМЕН

3 пашыранага пасяджэння калегіі Міністэрства культуры БССР

атры імя Я. Купалы ўдасцёна Дзяржаўнай прэміі СССР. Плённым быў удзел беларускіх тэатраў у фестывалі «Прыбалтыйская тэатральная вясна» ў Вільнюсе (1984 г.) і Рызе (1985 г.). Паспяхова прайшлі творчыя справядачы Акадэмічнага тэатра імя Я. Коласа і Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР у Маскве. Рускі тэатр БССР імя М. Горкага са спектаклем «Знак бяды» удзельнічаў ва Усесаюзным фестывалі маладзёжных спектакляў у Тбілісі.

Цяпер у рэспубліцы пад эгідам «Наш сучаснік» ідзе конкурс спектакляў па творах беларускай драматургіі. Спектаклі-пераможцы будуць паказаны ў Віцебску на тэатральным фестывалі, прысвечаным XXVII з'езду КПСС.

Сёння рэпертуарныя пошукі тэатраў скіраваны да твораў

ансамбля, сцэнаграфіі, музыкі.

У зводнай рэпертуарнай афішы павысілася і колькасць твораў класічнай драматургіі. Але, як адзначыў дакладчык, якаснага зруху ў асваенні класікі яшчэ не адбылося. Недастаткова сцэнічная пераканальнасць многіх спектакляў прывяла да таго, што класічныя п'есы часам лічацца ў афішы намінальна, рэдка дэманструюцца глядачу. Няўвага да драматургічнай спадчыны адмоўна адбіваецца і на прафесіяналізме творчых калектываў.

Нягледзячы на тое, што ў цэлым афіша тэатраў жанрава збалансавана, у шэрагу калектываў назіраецца пэўная тэндэнцыя да пераважнай эксплуатацыі меладраматычнага палегчана-забаўляльнага рэпертуару. Гэтыя спектаклі не нясуць сур'ёзнай ідэйнай і эстэтычнай нагрукі, аднак робяцца

таваная аўдыторыя адметная «ўсяяднасцю» і непастаянствам арыентацыі ў галіне тэатральнага мастацтва, адеутнасцю развітога эстэтычнага густу. Але менавіта з гэтай групы глядачоў фарміруецца пастаянная аўдыторыя, так званая «ядро публікі».

У. Рылатка прааналізаваў таксама шэраг іншых праблем, што паўстаюць сёння перад майстрамі сцэны. Наперадзе, сказаў ён, — творчая справядача тэатраў XXVII з'езду партыі. Гэта сур'ёзная праверка нашай сталасці, нашага ўмення надаць новы творчы імпульс развіццю беларускага тэатральнага мастацтва.

Па закранутых пытаннях адбылася зацікаўленая размова. Дырэктар Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы І. Вашкевіч расказаў пра выкананне задач, што вынікаюць з вядомага пар-

І СЛОВАМ, І СПРАВАЙ

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 3).

кожнага, хто сабраўся ў перапоўненай зале, чароўныя, непаўторныя гукі цымбалаў. Гасцей сустракаюць дзяўчаты ў нацыянальных касцюмах, прыпадносячы традыцыйны хлеб-соль — духмяны каравай, спечаны з ураджаю сёленага года. Каравай гэты, у цэлым па Барысаўшчыне вельмі важкі: і ў заключным годзе адзінаццатай пяцігодкі сельскія працаўнікі раёна дасягнулі значных поспехаў, выконваючы рашэнні XXVI з'езда КПСС, заданні дзяржавы.

Адзірае вечар другі сакратар Барысаўскага гаркома партыі П. Пётух. Сёння ў нашым горадзе вялікая літаратурная падзея, гаворыць ён, — прыехалі беларускія пісьменні-

кі на чале з першым сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі рэспублікі, дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР Нілам Гілевічам. П. Пётух ад імя гаркома партыі і гарвыканкома, ад імя ўсіх, хто сабраўся ў зале, вітае гасцей і прадастаўляе слова Н. Гілевічу.

— На Барысаўшчыне, — гаворыць Н. Гілевіч, — існуюць даўнія літаратурныя традыцыі. Тут нарадзіліся, жылі ці працавалі многія вядомыя пісьменнікі, у Барысаве і сёння плённае літаратурнае жыццё. Добра вядомыя кнігі прызніка і паэта Уладзіміра Савіцкага, плёна працуе паэт Леанід Рашкоўскі. Радуюць першыя поспехі многіх з тых, хто навідае літаратурнае аб'яднанне. Прыемна, працягвае прамоўца, прывяз-

Хлеб-соль ад удзячных завадчан.

джаць на такую шчодрую на таленты зямлю. Тым больш радасна прымаць творчую справядачу ў дні, калі ўся краіна, савецкі народ рыхтуюцца да XXVII з'езда КПСС, калі ў жыцці грамадства адбываюцца важныя пазытыўныя змены, накіраваныя на далейшы росквіт сацыялістычнай эканомікі, развіццё навукова-тэхнічнага прагрэсу.

У сувязі з гэтым, адзначае Н. Гілевіч, узрасце роля літаратуры. Вера ў вялікія стваральныя магчымасці народа на-

дае пісьменнікам жаданне працаваць яшчэ лепш і больш плённа, пісаць творы, якія б прыносілі больш радасці і менш засмучэння. Кожны літаратар, падкрэслівае прамоўца, гэта перш-наперш ідэалагічны работнік, які мае справу з душой чалавека. Са словам жа халодным, пустым, абіяжывым, словам сцёртым, як вядома, у душу не ўвойдзеш. Значыць, неабходна пісаць так, каб кожны твор знаходзіў гарачы водгук у чытацкіх сэрцах.

Гаворачы аб дасягненнях беларускай літаратуры, Н. Гілевіч засведчыў, што сёння яна не толькі хораша глядзіцца на ўсесаюзнай арэне, але і добра вядома ва ўсім свеце. Пісьменнікам з сусветным імем, у прыватнасці, стаў Васіль Быкаў, творы якога перакладзены ўжо на дзесяткі моў.

Задача пісьменніка са ўсе часы, сказаў у заключэнне прамоўца, была адной — літаратура павінна дапамагчы чалавеку стаць чалавекам, людзям — людзьмі. Беларускія пісьменнікі, як і ўсе савецкія літаратары, сустракаюць XXVII з'езд КПСС, рыхтуючы яму свае творчыя падарункі.

Ля мікрафона — лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола

Вершы чытае Уладзімір Скарынін.

Беларусі Я. Янішчыц. Гарачы водгук атрымлівае яе «Ода чырвонаму сцягу», навіяная пераемнасцю традыцый, вернасцю справе партыі Леніна.

Хлапчуком перажыў вайну У. Скарынін, разам з маці быў вывезены ў Нямеччыну, бацька ж яго загінуў на фронце... З хваляваннем слухае зала ўрыўкі з паэмы «Узнясенне», менавіта тыя ўрыўкі, у якіх паэт звяртаецца да блізкіх яму людзей, ствараючы незабыўныя партрэты Маці і Бацькі. Чытае У. Скарынін і ўрывак з паэмы «Высокае сонца», прысвечанай Герою Сацыялістычнай Працы Васілю Палзунову, што ўслаўляе працоўны герызм і доблесць, раскрывае багаты ўнутраны свет нашага сучасніка...

Зала зноў вітае Н. Гілевіча. На гэты раз як паэта. Даспадобы прыходзіцца ўсім лірычнае адступленне з рамана ў верш «Родныя дзеці» — зыскапаэтычная, шчырая песня аб яго вялікасці Хлебе. Н. Гілевіч чытае таксама вершы, напісаныя ў розныя гады, сярод якіх такія папулярныя, як «Ты, кажаш, я не ведаю вайны...», што стаў своеасаблівай споведдзю ўсяго паэтавага пакалення, знаёміцца са сваімі перакладамі вершаў балгарскіх паэтаў А. Станява, Б. Дзімітрова, А. Германова. І, вядома ж, гарачы чытацкі водгук выклікаюць сатырыка-гумарыстычныя вершы паэта.

А потым былі віншаванні чытачоў, дзесяцікі пытанняў, на якія пісьменнікі з задавальненнем далі адказы. І з гэтым жа задавальненнем падпісалі яны свае кнігі.

Наперадзе — чарговая сустрачка-справядача літаратараў з цыкла «І словам, і справай», прысвечаная XXVII з'езду КПСС. Яе мяркуецца правесці ў адным з калгасаў Случчыны.

НАШ КАР.

Фота Ул. КРУКА.

Аўтографы Яўгеніі Янішчыц.

В. САЧАНКА. Жывое жыццё. Артыкулы, эсэ, успаміны, нататкі. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1985.

Тут В. Сачанка перад намі як бы ў новым абліччы — пісьменнік-публіцыст, крытык, мемуарыст. Яго новая кніга «Жывое жыццё» мае падзагалоўкі «Артыкулы, эсэ, успаміны, нататкі». Змест яе сілалі тры раздзелы: у першым — артыкулы пра выдатных майстроў слова А. Талстога, І. Буціна, К. Паўстоўскага і іншых пісьменнікаў, а таксама артыкулы, дзе аналізуецца сённяшні стан беларускай прозы, паэзіі, крытыкі, развагі аб літаратурным працэсе; у другім — выказванні аб творчасці І. Мележа, М. Лынькова, С. Дзяржы і іншых; трэці раздзел — гэта дарожныя нататкі пра падарожжа па Злучаных Штатах Амерыкі. В. ВЯРЫГА.

БЕЛЫ БУСЕЛ ЛЯШЦЬ... Апалядніны пісьменнікаў Беларусі. На англійскай мове. М., «Радуга», 1985.

Стала добрай традыцыяй, што маскоўскае выдавецтва «Радуга» выпускае на замежных мовах зборнікі апаляднінскіх сучасных пісьменнікаў. На гэты раз юныя зарубежныя чытачы пазнамяцца з творамі беларускіх аўтараў. Укладальнік і аўтар прадмовы — пісьменнік Уладзімір Ліпскі.

Кніжка выпушчана на англійскай мове масавым тыражом. Л. СЦЕПАНОВІЧ.

І. КАПЫЛОВІЧ. Над Прыпяццю-ракой. Апалядніні. М., «Молодая гвардия», 1985.

Выдавецтва «Молодая гвардия» сістэматычна выдае кніжкі маладых беларускіх пісьменнікаў, знаёмлячы з імі рускіх чытачоў. Вось і на гэты раз перад намі кніжка апаляднінскіх Івана Капыловіча «Над Прыпяццю-ракой», у якую увайшлі лепшыя творы з двух папярэдніх яго зборнікаў — «Сонца садзіцца ў травы» (1978) і «Два дні ў лютым» (1981).

З любоўю і павагай малое сваіх герояў пісьменнік у розных правах. Як правіла, гэта маладыя людзі, вельмі актыўныя, інтуйтыўныя, працалюбыя. Яны беражліва ставяцца да здабыткаў сваіх бацькоў і пазнаюць іх.

Як адзначае ў прадмове да кніжкі В. Казько, Палесце, родны край з яго жыва-творнымі крыніцамі, задумлівымі рэкамі, дубамі з птушынымі гнёздамі... натхняе пісьменніка, натхняе яго да творчасці, аб чым сведчыць гэтая яго кніжка і кнігі наступныя, таму што край гэты варты кніг...

Аўтарызаваны пераклад з беларускай зрабіў удзельнік VII Усесаюзнай нарады маладых пісьменнікаў В. Грамына. А. СУНІЦА.

РЭЦЭНЗУЕМ ПЕРШЫЯ КНІГІ ПАЭТАУ

Кніжка Алега Мінкіна, пра якую тут пойдзе гаворка, наводзіць на сур'езны роздум. Я мог бы сказаць аўтару, што асобныя творы (з хлопчыкам Маем, бабулькай Восенню, руплівым хлопцам Жніўнем, дзядзькам Студзенем) транілі ў гэты зборнік выпадкова: яны больш прыдатныя для дзіцячае кніжкі. Я мог бы паказаць на недакладнасці пры ўзнаўленні міфаў у вершах «Мідас» і «Адзісей каля вострава сірэн». Я мог бы сказаць, што «чырвоны вугалёк» у «Агневіку» не па-беларуску: па-першае, чырвоная бывае жарынка, а вугаль — і драўніны і каменны — чорны. Не зусім па-беларуску гучыць слова «гавораць» у вер-

раў. Думаю, што паблагліваць у дачыненні да аўтараў першых кніжак толькі на шкоду і ім самім, і заўтрашніму дню паэзіі).

Што А. Мінкін — творчая асоба, сведчаць ягоныя «Наследаванні Дантэ». Дантавы тэрцыны трансфармаваліся ў чатырохрадкоўі, але дух захаваны. Спалучэнне Дантавага духу з канкрэтнай праблематykай нашага часу і нашай гісторыі надае гэтай цыкле пэўную мастацкую і ідэйную каштоўнасць. Гэты цыкл, вершы «Перачытваючы «Апошняга з

следаванні народнаму», бадай, адзін «Вадзянік» не ілюструе даўно вядомае, а пэўным чынам спалучаны з рэальным жыццём, рэальнай жыццёвай праблемай. У астатніх васьмі вершах — простае слізганне па паверхні і бяздумнасць. Прачытаем для прыкладу хоць бы такое «наследаванне народнаму»:

У полымі вясёлым печы
Рухавы снача чалавечак
Пад бульнаценне чыгуною,
Пад гучны трэск смалістых
дроў.

У чыгуны, як у мішэні,
Ен ВУГАЛЬКОУ шпурляе
жмені
І не спыняе ні на міг

дзімы і часу. вобразы з арыгінальнымі канкрэтнымі рысамі, вобразы з пэўнай праціскай у пэўнай прасторы і ў пэўным часе часта бракуе нашым маладым паэтам, А. Мінкіну ў тым ліку. Ягоная спроба («Дуда») пайсці ад канкрэтнага факта да шырокіх высноў не ўдалася. Больш паспяхова гэкая спроба рэалізавана ў вершы «Ля дрэва...»

Спытаюць: ці не намаўляе рэцэнзент паэта ісці выключна ад «глебы»? Рэцэнзент абсалютна ўпэўнены, што кветка паэзіі, як і жытнёвы колас, вырастае з зямлі. «Когда б вы зналі, из какого сора растут стихи, не ведая стыда...» Словы гэтыя належыць, як вядома, вытанчанай паэтэсе. Думаю, што паэзіі не брыдка пісаць пра тое, як цяжка здабываецца кавалак хлеба і як ён марнуецца, глуміцца перакормленымі людзьмі. Паэзіі не брыдка пісаць пра бюракрата, які на словах за прагрэс, а на рабочым месцы гэтай прагрэсу замінае... Так, я пра маральны парыв, пра канфліктнасць у паэзіі, пра яе сацыяльную напоўненасць, пра яе дзейнасць, я супраць экзотыкі, экзальтацыі народных вобразаў, супраць вершыкаў салонных. Нявіжскія партрэты, што б там ні казалі, даюць паэту мажлівасць прыйсці да значных думак аб народзе, аб ягонай гісторыі, а не да такіх васьмі радкоў:

І раптам уразіў загадкавы
позірк
Жанчыны ў манерна-
абрананай позы,
І доўга глядзеў я ў здзіўлены
маўклівым
У бездань вачэй
прыцягальных і кплівых,
І губы... знаёмыя прэжных
губы —
Таня ж мяне сцалавалі
да згубы!

Ці трэба гэта разумець як гістарычны вопыт паэта? Не толькі «Нясвіжскія партрэты», але і «Клавесін», і «Віяланчэль», і «Арган» гучаць салонна, як напісаныя для ўражлівых дзяўчатак.

Вось так зборнік распадаецца на сур'езныя творы з позіркамі ў гісторыю Радзімы, на вершыкі пра Снежань, Лістапад, і Восень, на вершыкі салонныя, на вершыкі пра экзатычныя дамавікоў і агневікоў, а зчласнае кнігі са скразню думкаю, з чэласным лірычным героем, на жаль, няма.

Чую голас: дык не адзін жа Мінкін экзальтуе, не ў яго аднаго няма сучасных жыццёвых, маральных канфліктаў, не ў яго аднаго сацыяльная непапоўненасць, стылявая раскіданасць, не ў яго аднаго галоўная думка, не працінае ўвесь зборнік наскрозь. Што ж, калі ў паэта тыповыя, а не індывідуальныя памылкі, гэта сведчыць пра тое, што ён яшчэ не стаў творчай індывідуальнасцю з аўтэнтным светабачаннем, з арыгінальнай манерай выказвання.

Хацелася б верыць, што ўсе адзначаныя недахопы — выдаткі росту, станавлення, руху да самаакрэсленасці. Будзем чакаць новых твораў паэта.

Анатоль СІДАРЭВІЧ.

Кветка паэзіі і жытнёвы колас

шы «Адзісей каля вострава сірэн». Тут, мусіць, трэба «кажуць». Успомнім, як у Купалы: «Кажуць, як выйдзе, зайграе як ён...» Ды гэты «вугалёк» і гэты «гаварыць» стала ў нашай літаратуры ледзь не бедствам, як і «ўслых», як і іншыя недамадзеныя ўжытыя словы. Мог бы я з'едліва заўважыць, што герою розных вершаў спачатку нешта мроіцца (с. 9), што потым ён падае ў бездань сну (с. 10) і нарэшце нешта сніць (с. 11).

Мог бы... Ды не буду засяроджваць увагу на гэтых (дарэчы, нешматлікіх) драбніцах, бо зборнік А. Мінкіна сярод першых паэтычных кніг 1985 года вылучаецца больш высокаю культурна-пісьма (паэтычнага выказвання), няма ў ім самапародый і экстравагантнасцей, слоў для запаўнення пустот. Але гаварыць пра зборнік як пра чэласную кнігу не дазваляе перш-наперш адна асаблівасць «Сурмы»: стылявая перапада. З вершамі «Класічнага» складу тут суседзяць творы ў жанры версэта і нешта нахштальт разанаўскіх квантэм.

Як і кожны верлібр, версэт вымагае арыгінальнае думкі, сентэнцыі. Знаёмства з версэтамі ў зборніку «Сурма» паказвае, што прыпавесці, уражальнае думкі тут няма ані знаку.

Ведаю, што зараз спытаюць: дык чаму тады студэнты, мастакі і маладыя аматары паэзіі чытаюць «Сурму», гамонь пра яе? Адкажу: кніжка А. Мінкіна выклікала цікавасць самім фактам фармальнага пошукаў. Гэта паказвае, што цяпер патрэбны навацы ў паэзіі. Адкажу: за пошукі А. Мінкіна трэба хваліць, але вынікі пошукаў не даюць пакуль што падстаў для аптымізму, бо малады паэт у новых (нетрадыцыйных для нашай паэзіі) формах не выявіў сябе мысліцелем, без чаго, як вядома, няма паэта.

(Я механічна назваў А. Мінкіна маладым паэтам. А яму ж 33 гады. Гэтая акалічнасць дае нам права тым больш патрабаваць ставіцца да ягоных твораў

магікан», «Адзісей каля вострава сірэн», «Каханне, грошы...», «Сурма», «У Полацку», «Перамога» ствараюць эпіцэнтр зборніка, бо іх асноўная, галоўная думка — думка аб Радзіме, яе мінуўшчыне, цяпершчыне і будучыні. Дарэчы будзе сказаць, што ўсе названыя творы напісаны ў «класічнай» форме. Ці не азначае гэта, што аўтару «Сурмы» яшчэ не цесна ў ёй?

Ставячы такое пытанне, я мушу зрабіць яшчэ колькі заўваг з нагоды выхаду першай кніжкі як пэўнай сумы творчага вопыту А. Мінкіна. Той, хто прачытае зборнік ад пачатку да канца не раз і не два, павінен будзе прызнацца: уражанне такое, што аўтар фарміруе твор паводле зададзенай ідэі, задумы; ідэя выводзіцца, як правіла, не з матэрыі верша, але матэрыя верша — з ідэі. Таму не выклікае здзіўлення шасцікутны крыж замест шасціканцовага ў вершы «У Полацку». Слова «шасцікутны» спатрэбілася тут, як відаць, дзеля рыфмы з «у блішчастыя латы закуты». Дзеля рыфмы (г. зн. фарсіруючы рэалізацыю задумы) аўтар мяняе род назойнікаў «цень» і «россып» у вершах «Вадзянік» і «Кастрычнік». Тлумачэнне гэтае з'яві я бачу і ў тым, што А. Мінкін часцей адштурхоўваецца не ад жыццёвага, а ад прачытанага, ад літаратурнага, фальклорнага ўзору, матыву. Жыццёвая глеба, грунт, на які можна стаць абенаж, бадай, невідочны, неадчувальны. Калі чытаеш зборнік, адразу бачыш, у каго вучыцца паэт, чые творы для яго ўзор. Але нават такі «абстрактны» паэт, як А. Рэзанаў, у сваіх вершах і паэмах часцей за ўсё ідзе ад рэальных фактаў. І ў гэтым бачыцца ягоная сувязь з традыцыямі нацыянальнае паэзіі, якая заўсёды была ўгрунтавана і вырасталая з народнага жыцця, быцця, нават побыту. Ідэі, ідэалы выводзіліся, вылучваліся з жыцця. Паэзія, якая ідзе ад кніжнае традыцыі, займаецца не чым іншым, як адлюстраваннем адлюстраванага. Вялікі М. Багдановіч, скажам, пісаў пра лесуноў і русалак цікавей, глыбей. З дзевяці вершаў з цыкла А. Мінкіна «На-

Кружэння (?) у стужках агнявых...
Калі ж агонь згасе ў печы—
У прысан лезе чалавечак
І спіць, згарнуўшыся
клубком,
ЧЫРВОНЫМ стаўшы
ВУГАЛЬКОМ.
(«Агнявік»).

Думаецца, і гэты цыкл можна было б перанесці ў адпаведным чынам аформленую кніжку для дзяцей.

Паэта прыцягваюць вобразы нашае гісторыі і нашага фальклору. Але варта ўдакладніць, што Радзіма — гэта ідэя і прастора. Толькі гэта не абстрактная ідэя і не абстрактная прастора, а нешта канкрэтнае, вобразнае. Для М. Лермантава яна — прадмет і аб'ект здзіўнай любові, непадуладнай развагам, для Я. Купалы — маладая за бяседным сталом з чаркай у руцэ ці то геранія паэмы «Яна і я», для А. Блока — «жэна мая», для Я. Коласа — «мой родны кут», для У. Дубоўкі — «мая шпышына», для Г. Бураўкіна — «васільковы край»... Згадваюцца радкі з «Жалобнай касмічнай араторыі» літоўскага паэта Антанаса Дрылінгі:

Пасярод
Плошчы,
Якая Чырвонай завецца,
Пасярод
Жалобнага натоўпу
Стаіць
Урна —
Кропка, у якой сышліся час
і прастора...
(Пер. Г. Вураўкіна).

Ці не азначае гэта і тое, што па-за асобай, па-за яе свядомасцю і вопытам ідэя (а ідэя, як вядома, — з'ява часавая) і прастора не існуюць? Канцэптуальны час і канцэптуальная прастора гэтак, як і перцептуальны час і перцептуальная прастора, у паэзіі пазбаўляюцца статусу голай, безаблічнай абстракцыі, яны павінны быць адвображаны. Менавіта асабовага і асабістага вобраза Ра-

«Ніколі не спазняецца пача- так, ён выпявае на раллі жыцця... — гэтымі радкамі аднаго з вершаў сваёй першай кніжкі «Чаравікі маленства» Ірына Багдановіч нібыта адказвае на пытанні, якія нярэдка ўзнікаюць з той прычыны, што апошнім часам сваю першую кнігу паэт, як правіла, выдае ў доволі сталым узросце. Падобная з'ява, думаю, нікога не мяняе, бо таленавітае і застанецца таленавітым, незалежна ад таго, праявіць талент сябе ў васемнаццаці ці, скажам, у дваццаці пяці гадоў. І, калі я чытаю радкі паэта, як вось гэ-

і пыл — ад камення.
Супадзенне?
Адзін выціскае гарачыя сляды розуму на паперы.
Другі ўладна стукае ў дзверы сусвету,
каб далі яму на жыхарства не кватэру — усю планету.
Адзін лечыць раны хваробнага веку.
Другі на свет прыбаўляе каленаў.
Супадзенне ў часе, у прасторы: паляна жыцця — дзеці, паляна смерці — морак.
Колькі наштуе жыццё

цей, — «Згадка», «Чаравікі маленства», «Лялька», «Дзяўчынка з лялькай». Апошнія два вершы пасля «Лялькі» Веры Вярбы неяк нават не ўспрымаюцца, хоць і разумееш, што ў іх пішачца зусім пра іншае. У трыпціху «Радзіма» хачу спыніцца на «Песні возера». «...Толькі ў марах да шчасця мкнеце душы свае і шукае яго крошчыце ў лес на Купалле, а купальскі дзядок вам той скарб не дае... Раскрываюцца кветкі, каб сонца напіцца, і вы-

«І МНЕ ВЯДОМА СМАГА»

Тым, хто рэгулярна чытае літаратурна-мастацкую перыядыку, вядома імя Людмілы Паўлікавай. Вы не знойдзеце ў яе вершах ні слёзных, ні распачных радкоў, што часта здаецца ў творчасці маладых паэтаў. У творах паэткі — светлая аптымістычная вера ў вечнасць і непахіснасць дабра як у жыцці, так і ў паэзіі.

Адуваецца пругкасць радка, словы цесна падагнаны адно да аднаго.

Ды хлеб, здабыты сляпянскай
рукой,
Знатны засек няволіў,
І толькі боль заставаўся
свой,
І толькі гнеў заставаўся
свой,
І толькі спеў заставаўся
свой —
Насеннем бунтоўнай долі.

Большасць вершаў у кнізе — гэта ўспаміны дзіцячага ці юначага вясковага жыцця паэтэсы. Ведаючы, што Л. Паўлікава ўжо даўно жыве ў горадзе, мне прыпомніўся першы артыкул у «ЛіМе» Таісы Грамадчанкі пад рубрыкай «Сучаснасць і сучасная літаратура». Дазволю сабе невялікую цытату: «Не маючы «градской» памяці, проза (як і паэзія. — Л. Г.) вымушана звяртацца да памяці «вясковай», што таксама гаворыць пра пэўную несамастойнасць тэматычна новага яе крыла». Сказана, як мне здаецца, справядліва, хоць і запознена. Праўда, гэта ніколі не тычыцца тых твораў, якія адносяцца да сапраўднага мастацтва і патрабуюць увагі шы-

Л. Паўлікава. Адведзіны рамонкавай паляны. Вершы. «Першая кніга паэта». Мінск, «Мастацкая літаратура», 1985.

рокага чытача. Есць, на маю думку, цікавыя знаходкі і ў кнізе Л. Паўлікавай.

— Мама, дай квіццэстай хусткі?
— Вось гарэза-непаседа!
І куды ты?
— Буду хутка.
— Ну а ўсё-ткі?
— На бяседу.
— Пачкай, пірог спяла я,
Як жа так — без анічога?
— Мама...
— Слухайся, малал,
Да людзей ідзеш, нябога!

Так, менавіта да людзей ідзе паэтэса, хоць у канкрэтным выпадку — усяго толькі «да рамонкавай паляны». Да прыроды, да знітанасці з ёю. І ўсё ж падтэкст верша падказвае, што кожны чалавек, а тым больш творца, на працягу ўсяго свайго жыцця павінен ісці з добром да людзей.

Добры лірычны настрой, шматфарбная палітра — заўсёдня спадарожнікі лепшых вершаў паэтэсы. Аднак бываюць і недаручныя збоі. Цікавым, настраёвым, цільным, з адценкам вясковага гумару мог атрымацца верш «Непагодным днём».

Гараджанін шкадуе:
— Што рабіць з адпачынкам?
І вясковец бядуе:
— Хоць дзянёк бы дажынкам!

Але ўслед за гэтым — такое вострае:

Дзед на сонца з напасцю:
— Рэўматызм табе ў юсці!
Як да нас, дык з нянасцем?!
Кі Малкоўскаму (?) ў гасці!

І верш разбураецца. Ну які, скажыце мне, вясковы дзед будзе дзяці сонца (тым больш невядома: ці то яно свеціць у небе, ці то непагадзь на дварэ?) ды яшчэ прымешваць сюды ні ў чым невінаватага Ма-

РАЗУМЕННЕ ДУШЫ ЧАЛАВЕЧАЙ

тае васьмірадкоўе Ірыны Багдановіч «На раскопе»:

Гляджу, як ажываюць чаранкі
І набывае новы сэнс
арнамент —

Расказваюць пра старыбыт
глякі,
З глыбіні стагоддзяў
вынятыя
намі,

Зачаравана, здаіўлена сачу
За чаргаваннем рысак і
насечак.

Трымаю. І хачу цяпло адчуць
Тых рук, што распісаліся за
вечнасць, —

дык відно толькі тое, што яны напісаны без лішніх дэталей, глыбока і проста. І, калі гаварыць у цэлым пра кніжку, дык яна несумненна ўдача паэтэсы, яна — добры старт.

Сваю гаворку пра вершы Ірыны Багдановіч я вяду не як крытык-прафесіянал (ім, на жаль, не з'яўляюся), а толькі як таварыш «па адным цэху». Хочацца сказаць аднолькава і пра тое, што спадабалася ў зборніку, і пра тое, што не спадабалася. А спадабалася мне многае. У кароткай анатацыі да кніжкі ёсць такія словы: «Ірына Багдановіч пытаецца ў сябе і сваіх чытачоў: «А што прыгожыя мясіны без чалавечай дабрыві?». Не толькі пра чалавечую дабрыву піша І. Багдановіч: «На маю думку, галоўнае і каштоўнае ў кніжцы тое, што паэтэса ўмее бачыць жыццё, самыя розныя яго бакі. Там узрастае пышная мана, дзе не паспела праўда нарадзіцца», — скажа яна ў адным вершы, а ў другім нібыта адкрые чытачу, што «недавяраць часцей мы сталі, калі давер нас апяча». Ці яшчэ вострае такія радкі: «Хай дакарае правільнік застылы, ды не яму расчыніць тайны свет». Або, скажам, пра Зямлю: «Ей нельга жыць адно — ўспамінам. І мала жыць адною марай». Ірына Багдановіч пісьна ўзіраецца ў жыццё і заўважае, што «час нас па сабе іначыць». Час вядзе за сабой — і чалавеку проста нельга заставацца няўдумлівым, абываковым у нашым часе. Ці не пра гэта цыкл вершаў «Ідзе чалавек...», які паэтэса пабудавала і назвала, можа, трохі какетліва — санатай, але такая была задумка.

...Адзін пасадзіць сад
або пабудуе палац для дзяцей.
Другі каменне
пакіне ад гмачу

І. Багдановіч. Чаравікі маленства. Вершы. «Першая кніга паэта». Мінск, «Мастацкая літаратура», 1985.

чалавечы сёння?

Дваццаць тон узрыўчаткі?

Пуд солі?

Грам сіні нябёснай

ці два кубаметры зямлі —

покрыва вечнага даху?

У нашай сучаснай паэзіі мала вершаў на так званую тэму горада. Якраз тут мне бачыцца пэўныя ўдачы паэтэсы. Вершы «Горад», «Горад шумна малюе эпоху», «Смутак горада», «Новы год» — пра наша гарадское жыццё, дзе нярэдка чалавек хочацца крычаць: «Людзі, дзе вы? Так многа вас побач, а як быццам нікога няма... Нас чакае бетонным красвордам разгароджаны кубамі дом. Мы ў ім літарай, кожны — асобнай, ад вялікага слова жывём». Ці не замнога адчужанасці ў нашым жыцці, непатрэбнай мітульгі, спешкі?.. Гэтыя пытанні непакоюць паэтэсу. І адказам на іх з'яўляецца адно-адзінае: «Есць на свеце адна праўда да веку да веку, што жыве чалавек на зямлі для дабра...» Дабрыва асвятляе многія вершы Ірыны Багдановіч.

Мае равесніцы, вядомыя нашы паэтэсы Яўгенія Янішчыц і Таіса Бондар, Валянціна Коўтун і Галіна Каржанеўская, Ніна Мацяш і Святлана Басуматрава, далі нашай лірыцы многа цудоўных радкоў на вечную тэму — кахання. Самых добрых слоў заслугоўваюць і лепшыя вершы Ірыны Багдановіч, дзе ёсць і радасць, і горыч гэтага лачуцца, захапленне і расчараванне...

Калі ўжо сілы не стае
З неўладнаванасцю змагацца,
Ратунак вочы шлюць твае —
Адзінае маё багацце.

Калі ад мараў — вугалі,
І ад надзей — адны абломкі,
Далоні, быццам караблі,
Мяне затуляць ад штодзёнкі.

Калі ў жыццёвым ланцугу
Звяно спагады абарвецца,
Ты панладзеш сваю руку,
Як ліст трыпутніку, на сэрца.

Так напісаць можа толькі душа жанчыны.

Чытачу няцяжка заўважыць: я шмат цытую (ёсць што цытаваць). Але ж памеры звычайнай рэцэнзіі абмежаваны, а мне яшчэ хацелася б сказаць і пра тое, што кінулася ў вочы як пралікі ў асобных вершах. Скажу шчыра — не спадабаўся першы раздзел кніжкі «Абраз далёкага маленства...» Есць вершы, якія б добра леглі, на маю думку, у кніжку для дзя-

ходзіць з усмешкай купальскі дзядок». Нейка не ўпісваецца ў радкі гэты «купальскі дзядок». Адкуль ён? Можна, эпіграф патрэбен да верша? Хацелася б большай сацыяльнай напоўненасці ў вершы «Сустрэча з Цёткай», як гэта некалі было ў Петруся Макаля (верш «Цётка»).

Аднойчы Пімен Панчанка напісаў маладому паэту пра яго першую кніжку, што добра там, дзе прыродная, а не штучная жыццярэдаснасць. Мне хацелася б звярнуць увагу на слова «штучная», таму што і ў дадзеным выпадку добра там, дзе радок просты і натуральны, дзе няма «галаваломкі». Вось верш «А што прыгожыя мясіны...» і радок у ім: «...па тых вагах з бярэмкамі надзей». Можна быць бярэмка дроў, бярэмка сена — тое, што можна ўзяць у рукі (ад слова «браць»), а «бярэмка надзей» не ўяўляецца.

Цытую яшчэ адну страфу з другога верша:

Калі на сумныя дамы
Накіне вечар хустку змроку,
А потым конік вараны
Зусім схавалі ад воча...

Што тут маецца на ўвазе, як разумець «конік вараны»? Ці гэта — ноч, ці самы сапраўдны вараны конік?..

Яшчэ адзін прыклад невыразнасці ў радку:

Аб чым з табою сёння
памаўчым?

Пераплытаючыся, што
абвясцяць душы?

Пяшчотным рухам можна
зберагчы

Гармонію сусвету непадушнай.

У гэтай строфе адразу спыняецца на слове «пераплытаючыся»: цяжка ўспрымаць пераплыценне душ... Ды і ўвогуле «пяшчотным рухам зберагчы гармонію сусвету»... Тут бы зберагчы пяшчотным рухам гармонію на Зямлі, у адносінах чалавека з чалавекам. Есць у вершах і «падсалоджанья» словы: «кропачка, калысачка, рамончкі, унучка Вясна...» Але падобных дробязей не пазбягае, здаецца, ніхто.

У заключэнне мне хацелася б сказаць, што Ірына Багдановіч творца здольны, цікавы. Кожны, хто пазнаёміцца з яе першай кніжкай, будзе чакаць новых сустрэч з вершамі паэтэсы, у якіх ёсць і прага хараства, і разуменне душы чалавечай.

Раіса БАРАВІКОВА.

«КІНУ ГОЛАС...»

Марыя Баравік запазілася з дэбютам. Добра гэта ці блага? Добра таму, што перад намі не пачатковец, які з дапамогай добразычлівых рэдактараў агораў усё-такі зборнічак, а паэтка мэтанакіраваная, якая спрабуе знайсці сваё месца ў паэзіі; і разам з тым блага, калі браць за аснову такую катэгорыю, як якасць, бо не ўсе творы можна залічыць у актыў аўтаркі. Пры чытанні зборніка ловіць сябе на думцы, што М. Баравік імкнецца як бы перапісаць сябе ранейшую, а ўдаецца гэта не заўсёды. У кнізе «Поле долі» тэматычныя пласты выразна акрэслены: вершы аб праблемах і супярэчнасцях нашага часу, вершы, прысвечаныя бацьку і маці, замілавання радкі пра дачку і, нарэшце, пра каханне.

Паэзія М. Баравік — знешне някідкая, без асаблівых метафарычных адкрыццяў, звыш арыгінальных рыфмаў. Хутчэй заземлена — у лепшым сэнсе гэтага слова.

Мы на аблашчанай зямлі —
Яе удзячнае калоссе,
І сонца хмурыцца, калі
Зярнятка ветрыкам адносіць
На чужаземную раллю,
Бо там любоў не прарастае.
Калі пакінута святая —
Расці не коласу — было.

Паэтка жыве на сваёй малоў радзіме — Глыбоччыне, думкай і душой імкнецца спасцігнуць светлы сённяшні дзень і мінуўшчыну свайго краю. Недалёка ад райцэнтра знаходзіцца ўрочышча Барок. Тут фашысты расстрэльвалі нашых палонных

М. Баравік. Поле долі. Вершы. «Першая кніга паэта». Мінск, «Мастацкая літаратура», 1985.

салдат і мірных грамадзян. Пахаваны ва ўрочышчы таксама італьянцы, якія адмовіліся выконваць загады гітлераўскіх катаў.

Барок зімовы, золкі і калыны.
Каля магіл імёна-безымянных
Нам памяць ціха затуманіць
зрок.

Барок трагічны, горкі наш
Барок.

Жыццёвыя сцяжыны неаднойчы прыводзілі паэтку і да магілы ахвяр фашызму каля вёскі Галубічы, дзе быў расстраляны і паэт Алесь Дубровіч (Аляксей Рэдзька): «Кручы, даліны, горкі — поле тваё, Галубічы. Вынесу роздум горкі я, пішмыно галубячы». Атрымліваюцца ў паэтку, на нашу думку, вершы-абразкі з часоў маленства: «Паміж бэлек мох тапырыць вусы. Не сапі, зіма, і не гудзі. Насупроць маёй галоўкі русай зелянеюць вокны-медзвядзі».

Адуваеш неспакой, бяссонне, клатат аўтаркі «сябе не страціць у моры яснасці людскай». Есць у яе і патаемная мара: «Пранікнучы ў залатыя нетры чалавечай дабрыві». І хоць няма чаго наракаць на лёс, бо «ёсць дзе стаць і прытуліцца дзе», няшчырасць, чэрствасць не-не, а сустракаюцца яшчэ на шляху. Бывае, сіл трываць не хапае і хочацца ўскрыкнуць: «Людзі, захавайце сонечнасць!» Але недавер часоў, і паэтэса ўсхвалявана прамаўляе:

Кіну голас з роднага
куточка,
Баравік шукайце ў барочку,
У густым бярозавым
шнурочку.
У лірычна-радасным радочку.
Ой ты, залатая баравіна...

якоўскага, якога ён наўрад ці чытаў?

Я нека вычытаў у крытыка В. Кожынава: «Пушкін пра аднаго паэта сказаў так: «У ім я не бачу ні кроплі творчасці, а многа мастацтва...» Гэтай выпіскай хочацца перасцерагнуць Л. Паўлікава ад «зробленасці верша», бо такое ў яго зборніку сустракаецца. Пазію выдыхаюць, выбольваюць, а не высільваюць. Не мне, вядома, вучыць Л. Паўлікава, але ўсё ж напамініць прапісныя ісціны не грэх.

Найбольш яркімі і запамінальнымі ў кнізе мне здаліся вершы пра каханне. Выбалеўшыя, вельмі светлыя, жывыя, даверлівыя. Нейкая недагаворанасць, а лепш сказаць, таемнасць у гэтых вершах (што, несумненна, прываблівае) падказваюць чытачу глыбока прыхаваны ў аўтарскай душы і боль, і рэўнасць, і ранімасць... Можна, хіба толькі адзін верш гэтай тэматыкі губляецца сярод іншых — «Травы духмяныя...» У ім яўна адчуваецца тая ж зробленасць.

А верш «Прамень дрыжаў, цягнуўся да вады...» ці не лепшы ў зборніку «Адведзіны рамонававай паляны»:

Прамень дрыжаў, цягнуўся да вады, Танклівыя галінкі заміналі Штораз у лісцяных невады Трапцля прага прамянявай хвалі. Ды рушыў зноў адчайны, трапятні адступаў, каб спрабаваць з размаху. Я расхінала куст наля рані, Ляці, прамени! І мне вядома смага.

Думка аўтаркі выказана сродкамі, якія на першы погляд могуць падацца спрочанымі. Але, як кажуць, менавіта таленавітае — у прастаце. Каб болей бы ў нашай маладой паэзіі такой прастаты! Разам з тым некаторыя вершы Л. Паўлікавай трохі зацягнутыя. Асабліва такія, як «Чабаровы вечар» і «Прамова дзёда Антоса». Удача падліноўвае паэтыку менавіта ў кароткім вершы. Яны больш гарманічныя, цэльныя думкай, вобразнасцю, метафарычнасцю.

Леанід ГАЛУБОВІЧ.

Хочацца таксама звярнуць увагу чытачоў на вершы «У дзень нараджэння болю», «Прыбіла восень да долу лісця», «Іду ад мамы», «Былі і сад, і светлая аконца», «Я і ты», «Гадзінік».

Колькі слоў пра тое, з чым не хацелася б сустракацца на старонках кнігі. М. Баравік не пазбегла самапаўтараў. У адным вершы чытаем: «Я чую, як звініць прамень і цешыцца блакітны дзень», у другім — «Вітаю цябе, наш светлы дзень, няхай праце твой прамень». Аўтарцы, мусіць, вельмі падабаецца дзяслоў «бруіцца» ў звязці са словам «любоў». Спачатку яна прымушае, каб «любоў бруілася» балюча, затым — светла, а ўрэшце пачынае бруіцца і «вірок зажураных дум». Далёкаваты ад паэзіі і такія канструкцыі, узятыя з розных вершаў: «Выпрабавання скончаны прабег», «Выразнасці перакананне — натхненне, радасць і спакой», «Душа — раскованы адчай». Жыве імпат выпрабавання ў добрым сэрцы і вачах». Некаторыя радкі ўспрымаюцца як наследаванні вядомым паэтам: «Бачыў месяц — смуглая дзяўчына закізала рыжка каня», «Дрэвы (?) месяц выпілі з начы», «Доўга беглі дні на вадапой...»

Становіцца балюча і крыўдна, калі сустракаеш такое: **Ды нейчы родны татка і сыноч Стаіць між дрэў над брацкім інтэрнатам.** Нельга так: «над брацкім інтэрнатам».

Невыразныя, а то і зусім слабыя вершы «Гэтай ночы не без дай прычыны», «Выпрабаванне», «І зноў віхурыцца застолле», «Страсу я лісця дум сваіх на дол».

Наперадзе М. Баравік чкае сур'езная, карпатлівая работа са словам.

Алесь ЖЫГУНОЎ.

Кніга першая, а аўтар ужо называецца вялікім словам «паэт». Гэта азначае, што будзе напісана і другая кніга, і трэцяя...

Менавіта да першай патрабавальнасць будзе самая вялікая. Ад першай залежыць, ці зацікавіцца чытач і другой, і трэцяй...

З назвы пачынаецца знаёмства з кнігай. Адны сваёй прыгажосцю «кладуць чытача на лапаткі», другія збіваюць з панталыку.

Зборнік Людмілы Паўлікавай пачынаецца з верша «Па дарозе ў Ялізава». Вось урывак:

Спляліся над марудлівай крынціцай
Арэшныя і сціплы вербалоз,
Тут рэха слоў, якім вучыла маці,
Гучыць у назвах, спеве збажыны.
І радасці дзіцячай не стрымаць мне —
Вартуюць луг рабыл бацяны.

На першы погляд усё ў парадку, але... Разгледзім словы

Таму, хто паспяшае,
Дуб НЕ ПАВЕРЫЦЬ ДУМ.
Ен за плячыма (свайго?) вену
Трымае шмат падзей,
Іду к жывоцу сведку
І часу, і людзей.
Як час наш хуткацечны.
Нясу сваю бяду.
Да сённяшняй сустрэчы,
Без бацькі я іду.
І вось я на паверцы,
Хоць дуб і не чакаў.
Стаіць у паняверцы.

Пры чым тут хуткацечны (а не хуткаплыны) час? Невядома. Да сустрэчы ці на сустрэчу? Чаму дуб стаіць у паня-

дзе была?
Чым жыла?
Дзіўнай казкаю!
СОНЦА ЛЕЗЕ НА СУК ВЕШАЦА.
Хто чужой блдой усцешыцца?
ПРАМЯНІ КРАНУЦЬ КРАЙ АДЗЕННЯ ЗЯМЛІ —
ЗАБІВАЮЦЬ ЯНЫ НАС НАДЗЕЯМІ.
Кроў бунтоўнай стала чорнаю —
Налятае ноч ЗГРАЯЯ ЗОРНАЮ.

Адным словам, гара нарадзіла мыш. Што хацела сцвердзіць аўтарка, што адмовіць? Парушаецца пачуццё меры. Ці варта траціць столькі эмацыянальнага запалу і фантазіі?

На першай старонцы кнігі І. Багдановіч чытаем:

Калі, зямля, ты
ВЫДЫХНУЛА (?) мной,
Дай моцы мне зрабіць
цябе шчаслівай,
Да нечага (?) рыхтуемса
штодня.

Ці трэба тут каментарыі? Звяртаюць на сябе ўвагу тая ж вась радкі:

Свой час мы прымяраем да сябе,
Як татаву штармоўку ў маладосці.

Здзіўляе такое простае абыходжанне з Часам. Няўдалае параўнанне і не зусім зразумелае.

У зборніку паданняў, легенд, сказаў пад рэдакцыяй А. Гурскага тэкст адаптаваны з улікам узросту чытача: для дзяцей сярэдняга і старэйшага ўзросту. А на каго разлічваўся не зусім дакладны запіс падання пра Нарач у І. Багдановіч? Пра якія «меткі» гаворыць Алаіза Пашкевіч у вершы «Сустрэча з Цёткай?»

...І час зразумео па метках...
Час — не істота, не прадмет.
Ці не мела аўтарка на ўвазе «прыкметы часу»?

Сур'езна трэба папрацаваць і Мары Баравік. Вось прыкладам, верш «Ля помніка». У ім ёсць такія радкі:

Ды нейчы родны татка і сыноч
Стаіць між дрэў над брацкім інтэрнатам.

Як жа быць з такой рэччу, як мера, тактоўнасць у мастацтве? Не ўпрыгожвае твор каліка на трэцяй старонцы зборніка:

Няхай яна (думка) адтуль УСЛЫХ імкнецца да паслуг змяных.
Заштампаваныя эпітэты «залатая з твару цішыня», і
ЗАЛАТЫМ святлом яе (мамы) гару.
Сум яе адлюстраваць мне нечым (?),
Толькі клёны млеюць на дварэ.

Што здарылася з клёнамі? Як можна паверыць у тое, што «травінка, як набат, звініць»? З якога часу набат звініць?

У адным з крытычных аглядаў маладой паэзіі крытык напісаў: «Мы прывыкаем пісаць правільна, а гэта пагражае існаванню паэзіі». Так, гладкапіс руйнуе паэзію. А хіба адчужаная ўмоўнасць вобраза, моўная неахайнасць, няўважлівасць да слова і недакладнае яго ўжыванне не пагражаюць існаванню паэзіі? Паэзія, калі яна паэзія, ні правільная, ні няправільная — яна таленавітая. Шкада, што паэтам не хапіла пачуцця меры, і яны паставілі сырыя вершы побач з добрымі, якіх нямае ва ўсіх трох кніжках.

Марыя ДЗЯЛІЎН, мастак-мультиплікатар кінастудыі «Беларусьфільм».

«СОНЦА ЛЕЗЕ... ВЕШАЦА»

«Чаравікі маленства» — так назвала сваю першую кнігу Ірына Багдановіч. Сэнс гэтай назвы можна зразумець толькі з кантэксту аднайменнага верша, дзе размова ідзе пра чароўныя крышталёвыя чаравічкі Папялушкі. Менавіта «чаравічкі», а не «чаравікі», бо ў сучаснай мове чаравікамі называецца мужчынскі, часцей за ўсё скураны, абутак з высокімі халёўкамі на засцежках або на шнурках. У беларускай мове існуе фразеалагізм «Венерыны чаравічкі», вобраз якіх адпавядае вобразу чароўных чаравічкаў Папялушкі. І калі лірычны вобраз у вершы знаходзіцца ў прыблізнай занатоўцы, то ў назве кнігі знікае зусім.

З назвамі першых кніг можна неяк разабрацца, але з мовай творцаў справы значна цяжэйшыя. Падставу гаварыць менавіта пра мову вершаў далі першыя кнігі Людмілы Паўлікавай, Ірыны Багдановіч і Мары Баравік. У кожнай з гэтых кніжак ёсць нямаля вершаў, асабліва на першых старонках, якія не вылучаюцца ні глыбінёй думкі, ні дасціпнасцю выказвання. Мова напоўнена прыблізнымі або зусім не тымі словамі, што нават не ведаеш, чым такую павярхоўнасць растлумачыць. Ці гэта дзеля арыгінальнасці, ці проста, каб быць моднымі? Мае заўвагі разлічаны не для тых, хто ўжо выпусціў «верабы» (слова не верабей...), а для тых, хто яшчэ рыхтуе сваю першую кнігу. Таму буду гаварыць не пра тое, што «добра», а пра тое, што «блага». Хоць у кожнага пісьменніка свая літаратурная мова, але яна павінна адпавядаць законам і прыродзе мовы народнай. Кожнае слова ў паэзіі надзвычай адчуваецца, бо яно, як правіла, інтанацыйна і рытмічна вылучана. Павінна быць культура слова. Адным словам, да сённяшняй паэзіі мы павінны ставіцца з пазіцыі сённяшняй літаратурнай мовы.

І. Багдановіч. Чаравікі маленства. Вершы. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1985.

М. Баравік. Поле долі. Вершы. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1985.

Л. Паўлікава. Адведзіны рамонававай паляны. Вершы. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1985.

«марудлівы», «рабыя». Марудлівы — які топчаша на месцы ў працы, марудзіць, якога цяжка разварушыць, захапіць працай, павольны ў хадзьбе. А «марудлівая крынціца»? Мусіць, вакол крынціцы ці ўзбоч яе ўтварылася лужына... Прыметнік «рабы» адносіцца да класу знешняга выгляду чалавека. Слова зневажальнае.

І не надыхацца мне тут,
Не надзівіцца —
ЗАЙМАЕ ДЫХ ПЯШЧОТАЮ
бляоз.
Дзе тут логіка прыгажосці?
Чаму «дых», а не «дух»? Асацыятыўнасць не павінна парушаць логіку выказанага. І сапраўды, не стрымаць дзіцячай радасці, калі
Вартуюць луг РАБЫЯ
БАЦЯНЫ.

Нават дзеці не маюць ні пярэстых, ні вяснучатых або з плямамі ад воспы бацяноў. Можна, гэта і паэзія. А я прапаную занесці рабых бацяноў у Чырвоную кнігу, бо паэзія не выклічае неабходнасці адточваць, дысцыплінаваць і сэнс, і гучанне слова.

У вершы «Спадчыныя кросны» ёсць добрая думка пра непарыўную сувязь людскіх пакаленняў. Паказвае паэтка гэта праз вобраз ручніка, які ў паэзіі не ўпрыгожванне, а ўвасабленне дабрны, шчырасці і аптымізму, народнага погляда на рэчы ў гармоніі прыгожага і карыснага.

Час набіраў разгон цішном —
Туды, дзе люд яднаюць мары:
Адным вітном,
як ручніком,
Аперазуў Зямлю Гагарын...
І праз гады, нібыта крыч,
Працля думка нечакана,
Што гэты велічны РУЧНІК
Бабуляй быў НАКАНАВАНЫ!
...Бабуля ткала ручнікі...
Яе навука не прапала:
Я сёння тку свае радкі,
Каб больш слброў на свеце
стала.

«Аперазуў» і «велічны ручнік» — словы несумяшчальныя, з розных стыляў. У народзе часцей за ўсё карыстаюцца словам «аперазуў» у сэнсе выцяць, агрэць бізуном каго-небудзь. А апошні радок верша не падрыхтаваны эмацыянальна папярэднім-развіццём думкі і па-дзіцячы спрочаны.

Дазволю сабе падрабязна разабраць верш Л. Паўлікавай, які называецца «Партызанскі дуб». Разгледзім, як будзеца лірычны вобраз.

верцы? І наогул, што хацела сказаць паэтка гэтым словам? Слова «паняверка» — неадназначнае. Не лішне, пэўна, будзе звярнуцца да семантыкі гэтага слова. Паводле глумачальнага слоўніка беларускай мовы, паняверка — няпэўны стан, сумненне, нерашучасць. Даецца ўступны ўзор: «У гэтым пісьме... (Ганна) сумыслянацікала на сваю трагедыю, на слэзы, на горыч паняверкі і расчаравання» (К. Чорны). Гэты ўзор дазваляе таварыць аб тым, што назоўнік «паняверка» ў сэнсе няпэўнага стану, сумнення, нерашучасці адносіцца да экспрэсіўнай лексікі. На Піншчыне «паняверка» называюць гаспадыню, у якой заўсёды чаго-небудзь не хапае для гатавання стравы і якая ходзіць прасіць да суседкі то солі, то яйка... А ў сінамічным слоўніку М. Клышкі значодзім: здзек, глум, паняверка. «Зноў гоніць кат на паняверку, на катаргу сясцёр, братоў...» (М. Засім).

Паняверка — слова цікавае, але ці правільна карыстаецца ім Л. Паўлікава, будуючы паэтычны вобраз?

Калі бацька раскаваў сваёй дачцэ-малечы пра партызанскі дуб («Нас, партызан, нямае Ен ратаваў падчас. Снарадам ссекла рала, Якім закрыў ён нас»), дык, слова «рала» стаіць на сваім месцы, канкрэтызуе нават месцазнаходжанне гэтага легендарнага дрэва, бо гэтае слова сустракаецца толькі ў мясцовых гаворках. А вась у радках «Сухое рала ў сэрцы, Нібы пусты рукаў» слова «рала» на вобраз не працуе, таму што параўнанне — няўдалае. Не зразумела, чаму ў «стогадовага волата», які ў «думе хмарыць бровы» і які «госцю будзе рад», «каляныя лісты». Не верыцца, што цвёрдыя, грубыя, нягнуткія лісты (і ці бываюць такія на жывым дрэве?) маглі спачуваць і павуцаць.

Есць у зборніку Л. Паўлікавай верш «Казка», у якім яна баіцца быць непэтычнай, уживае неўласцівыя эпітэты. Нейкая незразумелая фіксацыя ўласных перажыванняў. Сэнсавая хваля сіхронна не кладзецца на пачуццёваю:

Якімовіча, Ганны Івановай і Віктара Кіені. Пасядзімне праходзіла сумесна з секцыяй дзіцячай і юнацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР.

А. Клышкі, М. Чарняўскі, С. Панізнік, У. Анісовіч, якія пазнаёмліліся з рукапісам зборніка апавесцей настаўніка з Гродзеншчыны А. Якімовіча «Гордзіеў вузел», адзначылі, што жанр школьнай апавесці не вельмі пашыраны ў беларускай прозе для дзяцей, і маладому аўтару, якому матэрыял добра знаёмы, удалося цінава, зямальна падаць яго. Былі выказаны і некаторыя заўвагі.

Рэфэрэнт Рэспубліканскага таварыства «Веды» Г. Іванова прапанавала выдавецтву зборнік вершаў для дашкольнай «Еду ў Сноў». Пра не творы

выказалі свае думкі М. Казьбрун, С. Панізнік, В. Аколава. Казка журналіста В. Кіені «Самая моцная сіла» вучыць шанаваць дружбу, у зямальнай форме расказвае аб прыгодах хлопчыка ў зачараваным царстве. Рукапіс абмеркавалі А. Чаркасаў, У. Машкоў і Л. Цялян.

Усе аўтары, чые рукапісы былі разгледжаны, у сваіх выступленнях адзначылі, што абмеркаванне было для іх карысным і дапаможа ў далейшай рабоце.

«Дні маладога аўтара» вырашана праводзіць двойчы ў год. Яны павінны быць адным з дзейных сродкаў павышэння ідэяна-мастацкай вартасці кніг для дзяцей і юнацтва.

М. АЛЬСЕВІЧ.

АБМЕРКАВАННЕ КНІГ МАЛАДЫХ

У тэматычных планах выдавецтва «Юнацтва» штогод адводзіцца месца і творах маладых аўтараў, якія лішчэ для дзяцей. Напрыклад, у наступным годзе плануецца выпусціць калектыўную кнігу «Цвіце верас», у якой будуць змешчаны вершы, апаўданы, назкі П. Васючэнка, І. Вярбіцкага, Р. Бохан, Л. Качанкі, У. Мацвеевіч і іншых, а таксама зборнікі апаўданаў і казак «Легенда пра песню» студэнткі Т. Курылы, кнігу М. Баскіна і Г. Ланеўскага «Гайшыньскія гісторыі». Паданні роднага краю», апавесць казку Ю. Савіна «А ў нас у

носмасе», зборнік казак Р. Аўраменкі «Чароўная іскра».

Выдавецтва імкнецца, каб творы маладых аўтараў выходзілі на высокім ідэяна-мастацкім узроўні. Гэтай служыць і кансультацыйны вопытны рэдактар, пісьменніца У. Карызына, С. Панізнік, А. Чаркасава, В. Коўтун, У. Анісовіч, і рэцэнзаванне рукапісаў, да якога прыцягваюцца літаратары, вучоныя, спецыялісты, і абмеркаванні на «Днях якасці» і «Днях маладога аўтара».

Нядаўна на «Дні маладога аўтара» былі абмеркаваны рукапісы будучых інгі Аляксея

Рыгор БАРАДУЛІН

3 ДЗЁННІКА
НАСТРОЮ

Усё жыццё—паўтор
Камедыі і драмы.
І чалавек—
Актор
Таленавіты самы.

Іграе дабрыйню,
Спагаду, дабрачыннасць,
А сам упершыню
Глядзіць у свет прачынены.

Дзіўнецца актор
Не раз з сябе самога.
Парыўнасць там,
Ля зор,
У халадку знямога.

І цягне за крысо
Развага пал гарачы,
Рве не парве ласо.
Скажун скупой удачы.

Зямлі аддаючы
Падобнага самому
На зношаным плячы
Актор люляе стому.

Каля хаціны сноў
Не зачыняцца браме.
І зачыняцца зноў
Камедыі і драме.

Смерць Аратая

Памяці Пётры РАГОЙШЫ

Асунуўся на мяхі
З бульбай пшчотналычай.
Свет
Да пакут глухі
Даўні шануе звычай:

Дарога бяжыць наўздагон,
Спяшаецца конь дадому.
Што стыне сялянскі трон,
Яшчэ невядома нікому.

Хапае раніцы спраў,
Канец клопатам аратая.
Поле,
Дзе бульбу браў,
За пот яго доўг вяртае.

Тут восені юбілей,
А ў горадзе сын і ўнукі
Гарачай бульбай смялей
Азяблыя грэюць рукі.

Затрымаліся халады,
Каб дол узяла рыдлёўка.
Конь сум павязе наклады.
Яшчэ адна
Адбыта радюўка...

Нішто паўтарыць немагчыма
Ні праўду,
Ні нават хлусню.
Не тымі, што сёння,
Вачыма
Я заўтра зірну ўпершыню
На позірк твой
Родны нябёсам,
На стан
Да спакус малады.
Мой крок
З мяне здзівіцца,
Бо сам
Сваёй не пазнае хадзі.

Таму і прашу цябе,
Сёння
І шчыра кажы,
І хлусі,
І смела куляй у прадонне,
І ўзнос мяне на небясі!
Цябе паўтарыць немагчыма,
Таксама як і мяне.
Хай лёсу твайго аблачына

Пральцеца дажджом па вясне,
Каб зноў паўтарылася ценом
І рунню ўзялося хутчэй
Народжанае летуценнем
Вясновае свята вачэй.

У Полацкай
Спаса-Ефрасіннеўскай

царкве

Перад спакойнай веліччу замры.
Насельніцтва славянства маладога
Плячыма грэе зябкія муры,
Караючы вачыма шлях да бога.
Не на пякельным—на жывым жвіры
Святых, як ратаі, басанога
Стаяць, хоць штовякова пласт сыры
Кладзе на іх абліччы асцярога.

Душы і фрэсцы хочацца раскрыцца.
На ветры часу стыне веры крыца.
Красой падзольнай думку расцяялі.
У крыжакрылай келлі Ефрасінні
Згадаецца акрайчык неба сіні
І посах, што падаўся ў бабылі.

Чужая душа—пацёмкі,
Як змрок табе ў страх,
Не хадзі.
На голле шрамоў,
На падцёкі
Крыві не сваёй
Не глядзі.

Чужая душа—пацёмкі,
І як ты таго не хаці,
У змроку,
Дзе цень стане ломкі,
Блукаць дзядзеца ў жыцці.

Чужая душа—пацёмкі,
Яно і ў сваёй не святлей.
Дарэмна не думай пра ўцёкі,
Сваё адхварэй,
Адшалеі.

Павер сам сабе як пророку
І ў тое,
Чаго не было,
І вочы прывыкнуць да змроку
І ўспомніць душа святло.

Буду ў Задобрыцы ці за Цюменню,
Покуль іскрынка надзеі датлее,

Поўнаму сонечнаму зацьменню
Дзякаваць буду за прасвятленне.

Поўнае сонечнае зацьменне,
Неба заведчыць,
Гэта табою.
Ноч не варожыць,
Ці болей, ці меней.
У павадыркі падаўшы таполю.

У павадыркі падаўшы таполю,
Ноч пра цябе нагадаць пажадала,
Сэрца, як човен,
Прыбіла да болю,
Да громалюбага берагу шалу.

Шалу,
Якому не хочацца жалю,
Нават павага здасца знявагай.
Толькі б у душным жыццёвым кружале
Хмель незямны не прынізіўся брагай.

Цемра,
Свайго не шкадуючы ўмення,
Сонца за пазуху возьме,
А цені ж
Счэзнуць на момант.
У ночы зацьмення
Дотык святла
Бліскавічна ацэнш.

Прыміце!

Ларысе ГОРЦАВАН

Прыміце! Я Вам Вечалле дарую,
Глыбейшае з усіх маіх азёр,
Ушачыну, спрадвечнасцю старую,
І ўгаслых васількоў гаючы ўзор.
Услед за Вамі позірк свой скірую,
За маладой сястрою ўшацкіх зор.
Увагай абтрасу расу сырую
І перайму зайздрослівы дакор.

І змяе хваля Вечалля пакуты,
Ушачына забудзе на гады.
Памчыць наўскач маленства смех
разуты.

Зірнулі Вы—і зацвілі дзяды,
Дзядоўнік Вашай рупнасцю крануты.
Туман дыхнуць баіцца на сляды.

Сонца свеціць ды не грэе—
Ісціну ад букварэ

СНЕГ

Ён — дваццацідвухгадовы — чакаў у бары за сталом, на якім астывала ў двух кубачках кава. Абедаенны перапынак у суседніх установах скончыўся, і ў бары нікога не было, акрамя хлопца ў вельветавым касцюме. Дваццацідвухгадовы глядзеў на аўтобусны прыпынак.

У сцяне, аклеенай фоташпалерамі, адчыніліся дзверы, выйшла прыбіральшчыца ў белым халаце з падносам і анучай. Яна пачала састаўляць на паднос брудны посуд і праціраць сталы.

Ён падсунуў кубачкі бліжэй да сябе.

Яна — дваццацігадовая — у сіняй сукенцы зайшла ў бар і, заўважыўшы хлопца, падыйшла да стала, на якім стаялі на белых сподках кубачкі з кавай.

— Кава астыла, — сказаў ён.
— Нічога, вып'ем халодную. Прабач, я спазнілася.

— Думаў, ты ўжо не прыйдзеш. І зусім было хацеў пайсці, але, згледзеўшы прыбіральшчыцу, уявіў, як яна паставіць на паднос нашу каву, і вырашыў пачакаць.

— І добра зрабіў. Ведаеш, колькі я прастаяла на прыпынку? Мінут дваццаць, а мо і болей.

Яна кінула ў кубачак цукар і пачала мяшаць каву лыжачкай. Цукар не раставаў.

— У цябе абноўка? — спытаў ён.
— Атрымала зарплату і купіла. Як ты лічыш, сіні колер мне да твару?

— Трэба прышыць другія гузікі. Гэтыя бліскучыя не падыходзяць.

— Я купіла чорныя.

Яна адчыніла скураную сумачку і паклала на стол шэсць квадратных гузікаў.

— Чорныя лепш, толькі не ведаю наконт квадратных.

Яна пакаштавала каву. Кава была рэдкая і кіслая, але жанчына гэтага не заўважыла.

— Нам трэба пагаварыць, — пачала яна.
— Мы і гаворым.
— Не. Я пра другое. Нам трэба

сур'ёзна пагаварыць.
— Узьць каньяк?
— Вазьмі.
Ён падыйшоў да стойкі. Барменка ў кафейным халаціку стаяла каля люстэрка і фарбавала вусны ў цёмна-ру-

Адам ГЛОБУС

жовы колер.
— Калі ласка, два па пяцьдзесят каньяку.
— Можна, адразу возьмеш па сто?
— Не, давай па пяцьдзесят і дзве кавы.

Спачатку ён прынёс каньяк, потым вярнуўся і прынёс каву. Яна пакаштавала каньяк і сказала:

— Не, не ведаю, як пачаць.

— Як хочаш.

— Я стамілася, стамілася жыць...
Ён абыякава паглядзеў на яе металічныя гузікі, на загарэлыя рукі, на цёмна-вішнёвы лак на пазногцях і, не падымаючы вачэй, спытаў:

— І што ты думаеш рабіць?

Ёй, відаць, стала лягчэй, і яна, дапіўшы каньяк, пачала хутка гаварыць:
— Я ўжо схадзіла да доктара. Ён сказаў, каб узяла адпачынак, а калі нічога не зменіцца — каб праз тыдзень прыйшла. Я ўжо аформіла ад-

пачынак. Толькі вось урач мне страшэнна не падабаецца. Тоўсты, лысы і ўвесь час ухмыляецца, мо гэта ён так усміхаецца, але мне здаецца, што ўхмыляецца. Можна, яшчэ возьмеш каньяку? Як ты? У мяне грошы ёсць.

— Вазьмі, і адразу бяры па сто, бо ізноў потым уставаць, — сказаў ён.

Ён глядзеў на прыбіральшчыцу. Тая села ў другім кутку бара і пачала абедаць. Яна дастала з сумкі тэрмас з чаем і бутэрброды. Ён падумаў — магла б і тут у бары купіць бутэрброд і выпіць кавы ці таго ж чаю.

Дваццацігадовая вярнулася з каньяком і бутэрбродамі. Ён адпіў каньяку і сказаў:

— Слухай, а мо лепш легчы ў бальніцу?

— Ну, толькі не гэта. Я толькі крышачку стамілася. Толькі стамілася...

Ён глядзеў на поўныя вішнёвыя, бліскучыя ад памады вусны. Яму стала непрыемна сядзець побач з гэтай дагледжанай жанчынай, якая ведала сабе цану, якая працавала натуршчыцай і якой невядома на што быў да гэтага моманту патрэбен ён.

— Стамілася... — паўтарыла яна, — паслухай, мо ты ведаеш урача, бо гэты тоўсты мне сапраўды не падабаецца, асабліва яго незаштлілены халат...

— Адкуль я ведаю?
— Ды я так; я і сама ведаю, што такіх знаёмых у цябе няма.

Яны дапілі каву і выйшлі з бара. Яму яшчэ падумалася, што барменка дарма купляе ружовую памаду.

— Ты на аўтобус ці пешкам? — спытаў ён.
— На аўтобус.

Яны моўчкі доўга чакалі аўтобуса на прыпынку.

Ён — дваццацішасцігадовы — выйшаў з дзвярэй камісійнага магазіна. Ішоў снег. Яшчэ дзе-нідзе на дрэвах засталася лісце. І раптам пайшоў снег. Прахожыя вельмі здзівіліся гэтаму снегу. Дваццацішасцігадовы без шапкі і паліто выйшаў на вуліцу, каб паглядзець на чаршы снег, які падаў на цёплую зямлю і раставаў. Над зямлёю ўсё было белае, толькі зямля была чорная, і асфальт быў цёмна-шэры. Прахожыя спыняліся і, як ён, глядзелі ўгору на снег.

— Прывітанне, гэта ты?! — сказала дваццацічатырохгадовая жанчына ў белай балоневай куртцы з яркачырвонымі стужкамі на грудзях і рукавах.

Ён адразу яе пазнаў і сказаў:

— Гэта я, і я пазнаў цябе.
— Дзе ты зараз?
— Вось тут, пад снегам.
— А чаму без паліто?

Паступова разумею,
Побач—сумная пара.

Сонца свеціць маладзейшым,
Польмя не трэба грэць.
Ямбаў яблыні хлудзеюць,
Вецер ветрыць рыфмаў клец.

Сонца свеціць ды не грэе,
Мае ўладу халадок,
Адае давер харэю
Крок мой—
Ранішні радок.

Сонца,
Іных грэй спякотай,
Дзён маіх не караці.
Падзяліцца дай маркотай,
Хоць спягадай пасваці!

Сцежкі пазараслі,
Возера зацвіло,
Бор маладзенькі падсочаны.
І забыццё ў галлі
Цёмна гняздо звіло.
Укаляніліся ўзбочыны.

Сцежкі помніць хада,
Возера б'ецца ў вачах,
Бор яшчэ пахне жывіцаю.
Смутку сябе шкада.
Зябка душы па начах.
Хочацца хмелю абвіцца
Хоць каля ўспаміну.

Восенню познаю
Пазнаю
Сваю
Радзіну...

Матыў Гарсія Лоркі

Гэтае права
Было мне каханнем дадзена,
Каб вывучаў я
Пагоркі і ўпадзіны.
Рэльеф правяраў я
З нахабнаю ласкаю
Вачыма,
Рукамі, губамі,
І ўказкаю
Свайго нецярпення—
Да забыцця ўсё запомніць

Карцела.
І цяпер я
На памяць ведаю
Самую светлую
Карту твайго цела.

Ты—мой гарачы вецер...
Спёкай слоў
Здалёку апякло тваё дыханне.
І маладая радасць стрымгалоў
Імчыцца, ног не чуючы, да гаю.

Я гэты гай прыдумаў сам—
Няхай
На лоб гарачы ліст халодны ляжа.
Што ж, пані сталасць, трохі пачакай.
Пакуль не знойдзецца твая прэпажа.

Ты—мой гарачы вецер...
Па складах
Твайго настрою словы паўтараю.
Сум, зачакаўшыся на халадах,
Раздзьмухаў жар—
Па жар да небакраю.

Агонь агнём затушыцца,
А здзіў
Мяне прачне аднойчы на дасвеці
Спалохацца,
Ці я не астудзіў
Маленне слоў:
Ты—мой гарачы вецер?..

Паўторна штогод прайсці
Па чатырох вечназменлівых
Залах музея:
Па каляных праталінах,
Па мройлівай мураве,
Па залатым лісці,
Па сцежках,
Што падмяло памяло завеі,—
Радасна, бо верыцца,
Што ўсё наперадзе,
Сумна, бо павінна
Прыспець канчына,
Суцешна, бо крок наступніка
На след твой наступіць.

Музей трымае
І гасцей,
Дзякуй богу,
Што году гусцей.

Фотазвод М. МІНКОВІЧА.

— Я працую ў камісійным магазіне,
— сказаў ён і кінуў на дзверы.

— А як інстытут, як жа фотаграфіка?

— З інстытутам нічога не атрыма-
лася. Здымкаў не раблю.

— Пакінуў фотаграфіку?

— Не, гэта яна пакінула мяне, і на-
туршчыц няма.

— А калі сур'эзна?

— То трэба браць каньяк.

— Ты прапаноўваеш?

— Магу.

Яму не хацелася стаяць з ёю, тым
больш гаварыць пра графіку. Ён стаў
іншым, замест вельветавата касцюма
на ім былі сіні халат, які звычайна
носяць грузчыкі. Змянілася і яна. Але
яны пазналі адзін аднаго і вымушаны
былі гаварыць. Яны стаялі пад снегам:
ён у халаце, яна — са спартыўнай
сумкай на плячы. Ён глядзеў на яе —
на спакойныя глыбока-чорныя вочы, на
эмалева-ружовыя вусны...

— У цябе стомлены выгляд, — ска-
зала яна.

— А ты выглядаеш цудоўна.

Яна паглядзела праз вітрыну ў ма-
газін на людзей, якія сядзелі і тры-
малі на каленях, нібы дзяцей, рэчы.
Яна сказала:

— Мо ты змог бы без чаргі здаць
некалькі шмотак? А то, сам ведаеш,
паўдня праседзіш і невядома, ці возь-
муць яшчэ. Дарэчы, памятаеш сінюю
сукенку з чорнымі гузікамі?

— Помню, чаму ж не.

— Ну, дык здасі?

— Здам.

ЗАЎСЁДЫ НА «ТЫ»

Усё было, як заўсёды. Адна з ша-
сці люмінесцэнтных лямп не гарэла.
Пад рукамынікам стаяла сметніца,
поўная папярковых трафарэтаў, побач
— чатырохногі табурэт. Каля сцяны
сохлі магазінныя шыльды. Як заўсё-
ды, у мяне было многа афарміцель-
скай работы.

Я пачуў, як грывнулі дзверы, і цём-
ны калідор запоўнілі ўпэўненыя кро-
кі.

— Здароў, злыдух, — сказаў ён,
той, з кім я заўсёды на «ты».

— Здаравейшых бачылі, — адказаў
я.

— Чаму ты не прыйшоў?

— Не змог.

— Не змог... Ты абяцаў... Я спа-
дзяваўся...

— Як спадзяванні?

— Ты — злыдух.

— Ведаю.

— Без мяне ты гэтага не ведаў.

Тваё слова — нуль. За яго капейкі
не дам, — сказаў ён.

— Другія дадуць.

— Што мне другія?!

— І я так падумаў і не прыйшоў.

Ён падшоў да шыльды. Памацаў,
ці высохла фарба. Фарба не высохла.
На літары «а» ў слове «магазін» за-
сталіся адбіткі пальцаў. Ён вымыў
рукі, закурыў танную цыгарэту і ска-
заў:

— Ты мяне кінуў у самы адказны
момант.

— Брахня. Самы адказны момант...
Брахня! Ты ведаў, што сваё атрыма-
еш. Ведаў і атрымаў роўна, колькі на-
лежыць. Ні больш ні менш — роўна!

— Так, я сваё атрымаў, але ты па-
вінен быў прыйсці, — сказаў ён, той,
з кім я ніколі не быў на «вы».

— Чаму павінен?

— Ты абяцаў.

— Абяцанні... Можна без гэтага.

— А раней?

— Што раней? Раней было тое са-
мае, што зараз. Як заўсёды.

— Раней ты прасіў і я прыходзіў,
— сказаў ён.

— Раней і я прыходзіў, калі пра-
сіў ты. Мо не так?

— Так.

— Дык што?

— Ты — злыдух.

— Усё. Хопіць, — сказаў я, узяў
пэндзаль і зафарбаваў адбіткі ягоных
пальцаў на літары «а» ў слове «ма-
газін».

Ён сеў насупраць мяне на табурэт і
закурыў новую цыгарэту.

— Не хвалойся. Я хутка пайду.

Выкуру цыгарэту і пайду, — сказаў
ён.

— Я не хвалюся.

— Хвалюешся. Бачу. Не хвалойся,
я дараваў.

— Мне дараванне не патрэбна.

— Яно патрэбна мне, — сказаў ён
і ўстаў. Ён затушыў недапалак у
струмені вады і шпурнуў у сметніцу
да папер.

— Колькі мы не бачыліся? — spy-
таў ён.

— Год, — сказаў я, бо гэта я по-
мню данкладна — над рукамынікам
на сцяне застаўся надпіс: 29 верасня ў
панядзелак у 20 гадзін быць у май-
стэрні з інструментам.

— Год, гэта многа, — сказаў ён.
— Ты прыйшоў павіншаваць мяне з
Новым годам?

— Не, я прыйшоў, каб прапанаваць
работу, — сказаў ён і сеў насупраць
мяне на чатырохногі табурэт.

— Учора я бачыў карліка...

— Мяне гэта не цікавіць, — ска-
заў ён.

— Паслухай. Учора вечарам я ба-
чыў карліка ў падземным пераходзе.
У пераходзе было многа народу. Я ку-
рыў каля выхаду з метро. Ты ж ве-
даеш, я не люблю, калі ў метро мно-
га народу — скончыўся канцэрт. На-
род разышоўся. Я пачуў за спінаю
крокі падкаваных абцасаў. Мне пада-
лося, што ідзе велікан. Я азірнуўся і
убачыў карліка. Карліка на вялікіх
абцасах. Нашто карліку такія высокія
абцасы? Ты падумаў, ну нашто яму
гэтыя пяць сантыметраў, калі ён усё
роўна застаецца карлікам?

Адна з шасці лямп не гарэла. Ён
курыў і не слухаў пра карліка. Яму
было не цікава. Ён устаў, потым узлез
на табурэт, выняў лямпу дээннага
святла, тую, што не гарэла, і паставіў
у сметніцу.

— Так лепш, — сказаў ён.
— Трэба ўставіць лямпу, — ска-
заў я.

— Будзе больш святла і больш чы-
сціні, — пагадзіўся ён.

— Трэба ўставіць лямпу, тую, што
ты паставіў у сметніцу.

— Чаму? — здзіўліўся ён.

— Яна цэлая.

— А чаму не гарэла?

— Не была ўкручана да канца та-
му, што адна лямпа павінна быць за-
пасной, як чацвёртая нага ў табурэце.
Табурэт стаіць на трох нагах, чацвёр-
тая ў запас...

— Не разумею, — сказаў ён.

— Гэта не важна.

Ён дастаў лямпу са сметніцы і ўста-
віў яе. Святло міргнула. Лямпа за-
гарэлася. Тады ён трохі выкруціў яе.
Лямпа пагухла. Ён сеў на табурэт.

— Паслухай, — сказаў я...

Сягоння раніцай, калі ехаў на
працу, я зноў сустрэў таго ж карліка.
Карлік сядзеў у трамваі побач з не-
грам. Абцасаў не было, не было тых,
высокіх падкаваных абцасаў, былі звы-
чайныя. Негр сядзеў, выставіўшы но-
гі на праход, а ногі карліка віселі
над падлогаю. Тулава і галава ў кар-
ліка былі большыя, чым у негра.

Спачатку я не пазнаў яго. Мяне здзі-
віла вялікая галава. Я падшоў блі-
жэй і толькі калі ўбачыў кароткія но-
гі — пазнаў яго. Калі не бачыць кар-
лікавых ног, можна было падумаць,
што побач з неграм сядзіць вялізны
чалавек — велікан.

— Нашто мне карлік? — spyтаў
ён.

— Не ведаю.

— Я прыйшоў, каб прапанаваць
добраю работу за добрыя грошы, —
сказаў ён.

— У мяне хапае работы. У мяне па
горла работы. Мяне не цікавіць рабо-
та. Мяне цікавіць — нашто карліку
спатрэбіліся пяцісантыметровыя абца-
сы?

Я не заўважыў, як той, з кім я на
«ты», знік. Калі грывнулі дзверы, я
убачыў пусты табурэт, і калі я ўбачыў
чатырохногі табурэт, зразумеў: карлі-
ку былі патрэбны абцасы, каб даста-
ваць да падлогі, калі ён сядзеў на
канцэрце.

●
Я ведаю, што ён, той, з якім я заў-
сёды на «ты», прыйдзе. Прыйдзе, каб
сказаць: «Здароў, злыдух!» Я чакаю.
Чакаю, калі грывнуць дзверы, і гульні
калідор напоўняць упэўненыя крокі,
калі ўсё будзе, як заўсёды.

Часам я гавару з ім — сам з са-
бою, сам-насам. Але гэта блага, гэта
ненармальна заставацца на год сам-на-
сам. Трэба, каб ён, той з кім я ніколі
не быў на «вы», прыйшоў і сеў на-
супраць мяне на табурэт. І ён прый-
дзе. Ён прыйдзе, і грывнуць дзверы.
Галоўнае, каб я быў на месцы, каб я
быў адзін і работы было па горла.

Адказаць на пытанне, які раздзел новай рэдакцыі Праграмы КПСС мяне як камуніста і кампазітара датычыць больш за ўсё, мне было б, бадай, нялёгка. Ці магчымы тут адназначны адказ? Усе раздзелы Праграмы маюць да мяне непасрэднае дачыненне. Гэта — найважнейшы гістарычны дакумент, дзе па-ленінску дакладна вызначаны практычныя задачы, якія паўстаюць сёння перад партыяй і краінай. Я перакананы, што кожны камуніст, кож-

Жан Жак Русо. Ды імкнуцца да спасціжэння ісціны ў мастацтве павінен кожны творца. Усё сваё жыццё ён павінен пакутаваць з-за пачуцця творчай не задаволенасці. Які выбраць метады для ўвасаблення ідэі? Якія будуць мова твора, склад аркестра? Нарэшце, хто будзе выканаўцам? Такія пытанні маюць у нашай справе важнае значэнне.

Я люблю вялікі сімфанічны аркестр з яго бязмежнымі магчымасцямі эмацыянальнага

ведае аркестр і, што важна, імкнецца да асваення новых форм. Эдуард Ханок, Леанід Захлеўны, Васіль Раінчык прысвяцілі сябе песні, набылі тут папулярнасць. Яны ведаюць розныя аркестравыя склады, маюць пэўны вопыт работы з буйной формай. Спадзяюся, што сваю адданасць песні яны аднойчы пачнуць сумяшчаць з увагай да іншых жанраў.

Па ўласным вопыце ведаю, як ашчадліва трэба абыходзіцца з талентам, якім балючым

ня якасці, якія засцерагалі б ад усялякай магчымасці прыстасавальніцтва, паразітавання ў нашым творчым асяроддзі.

Не сакрэт, што ў Беларусі, дый не толькі ў нас, бракуе высокапрафесійных кадраў — і выканаўчых, і выкладчыцкіх, і кадраў мастацкага кіраўніцтва музычнымі калектывамі. У тэатрах, бывае, не стае галоўных спецыялістаў: то галоўнага дырыжора, то галоўнага рэжысёра, то галоўнага мастака... Часам жа яны ёсць — ды

Аздаваць усе НАМАГААННІ

ны савецкі чалавек шчыра ўхваляе і падтрымлівае ўсе палажэнні гэтага дакумента.

Перад савецкімі мастакамі адкрыты шырокія магчымасці для свабоднай творчай працы. Свабода гэтага — і ў магчымасці набываць прафесію, і ў выбары тэмы, жанру твора, сродкаў яго мастацкага ўвасаблення. Намечаная ў Праграме «галоўная лінія ў развіцці літаратуры і мастацтва — умацаванне сувязі з жыццём народа, праўдзівае і высокамастацкае адлюстраванне сацыялістычнай рэчаіснасці, натхнёнае і яркае раскрыццё новага, перадавога і страшнае выкрыванне ўсяго, што перашкаджае руху грамадства наперад», — пашырае далагляды творчых памкненняў.

Вартасць твора, у тым ліку музычнага, вызначаецца суладдзем ідэі, таленту і прафесіі ў пэўным мастацкім увасабленні. Гэта вядома. Я не прыстану паўтараць, што галоўнае для нас, абумоўленае асаблівасцямі кампазітарскай творчасці, — свабоднае валоданне прафесіяй. Мера таленту можа быць рознай — гэта, як гаворыцца, ад прыроды. Прафесія ж — тое, што залежыць ад нас саміх! — абавязковая ўмова творчасці. Сучасны кампазітар, думаю, не мае права траціць намаганні ў рабоце на пераадоленне цяжкасцей не творчага характару, залежачы ад праблем, выкліканых ягонай недасведчанасцю ў сродках музычнай выразнасці, у тэхніцы аркестравага пісьма. На жаль, нярэдка даводзіцца сустракаць кампазітараў, якія не ўмеюць аркестраваць свой уласны твор. Самае большае, што яны ўмеюць, — гэта даць выканаўцу радок нотнага тэксту з мелодыяй. Такі кампазітар трапляе ў поўную залежнасць ад аркестраўшчыка, і ў гэтай сітуацыі непазбежны пэўныя маральныя і матэрыяльныя выдаткі. Кампазітар жа, які ведае аркестр, валодае тэхнічай інструментоўкі, здатны зрабіць свой твор больш дасканалым, паўней раскрыўшы задуманае.

Надзвычай важны працэс спасціжэння ўсіх тонкасцей кампазітарскай прафесіі. Вось чаму сваю задачу я бачу не толькі ў сачыненні музыкі, а і ў перадачы ўласнага вопыту і ведаў моладзі. Даць магчымасць маладым атрымліваць у сканцэнтраваным выглядзе «з рук» педагога прыёмы, метады, сродкі кампазітарскага рамяства — толькі так, думаю, можна і трэба дамагацца выкаранення дылетантызму ў нашай прафесіі.

Прафесіяналізм — субстанцыя рухомая. Мастак, які раз і назаўсёды для сябе вырашыў, што яму няма чаму і дзеля чаго больш вучыцца, ужо не можа называцца мастаком. «Усё ведаюць толькі ўсе», — пісаў

ўздзеянні на слухача, хоць даводзілася мне пісаць для самых розных аркестраў, інструментальных складаў. Чым аркестр меншы, тым складаней задача кампазітара. У новай рабоце — музычнай камедыі «Мільнерша» — сутыкнуўся з неабходнасцю абмежаваць склад аркестра. І цярпел задачу — страціўшы колькасць, не страціць якасць, максімальна скарыстаць выразныя магчымасці малага складу. І зноў не пакідае мяне мой неспакойны спадарожнік — пачуццё неабходнасці ўдасканалвацца ў прафесіі.

З асаблівым пачуццём успрыняў я радкі Праграмы, дзе гаворыцца пра паважлівыя адносіны да таленту, да мастацкага пошуку. Талент у спалучэнні з творчым пошукам, з добрым прафесійным «грунтам» і ёсць тое, што называецца мастацтвам. А маладыя, мне думаецца, разам з правам на мастацкі пошук павінны карыстацца правам і на эксперымент. Бо эксперымент нават з адмоўным вынікам — у рэшце рэшт станоўчы вопыт, прычым — уласны. У пошуках набываюцца знаходкі. Таму важна, каб творчыя пошукі маладых падмацоўваліся практыкай — інакш як меркаваць пра іх якасныя вынікі? У сувязі з гэтым я вітаю работу Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР над творам маладога нашага кампазітара У. Кандрусевіча — балетам «Крылы памяці».

Так, маладых трэба ўсяляк заахвочваць да творчасці, а не расхалоджваць, адштурхоўваць непрыманнем ці абыякавасцю. Мы, старэйшае пакаленне, паступова адыходзім... Хто замяніць нас? Ці будуць у далейшым развівацца ўсе жанры музычнага мастацтва ў нашай рэспубліцы, ці перавага будзе аддадзена песні (гэта апошнім часам робіцца спеасаблівай модай)? Хто прыме ад нас, старэйшых, эстафету прафесіяналізму, высокай патрабавальнасці да сябе і калег?

Хачу назваць некаторых маіх вучняў, з першых выпускаў свайго класа кампазіцыі, з якімі звязваю пэўныя спадзяванні. Віктар Памзаў. Удумлівы, працавіты кампазітар, з пачуццём формы, знайшоў (ужо!) свой адметны стыль, у якім — выразны сплаў сапраўднай беларускай песеннасці, народнага гумару з сучасным сімфанізмам. Уладзімір Прохараў мае прыхільнасць да буйных музычных форм, валодае тэхнічай пісьма для малых складаў, ліша песні. Уладзімір Кандрусевіч: мне блізкая яго схільнасць да музычнага тэатра; ён безумоўна валодае прафесіяй. Уладзімір Дамарацкі, прыхільнік самага складанага з жанраў, сімфанічнага, добра

бывае для яго нядобрае слова: в часам і незаслужана нядобрая адносіны. Задачу старэйшага пакалення лічу досыць адказнай: быць неабякавымі да пошукаў маладых калег, зацікаўлена і зычліва адгуквацца на іх новыя творы і творчасць у цэлым. Ніводны твор не павінен заставацца без увагі старэйшага калегі. Што тут важна? Паказаць, што ў творы добра, а з чым варта ў далейшай працы расставіцца. Пры гэтым нам нельга забывацца, што слова можа акрыліць, а можа і перашкодзіць жаданню маладога калегі стварыць і такое бывае... Права на пошук, я думаю, уключае і права на памылку. А ўмела растлумачыць маладому кампазітару ягоныя памылкі, своечасова памагчы іх выправіць — наш абавязак.

Нядаўна мне давялося выступіць у Вялікім тэатры Саюза ССР на святкаванні стагоддзя Узеіра Гаджыбекава, заснавальніка азербайджанскай прафесійнай музыкі. Вучні Гаджыбекава — вядомыя кампазітары Кара Караеў, Фікрэт Аміраў, Арыф Мелікаў. У той вечар усё гаварыла пра ўдзячнасць і любоў да Майстра. Я быў уражаны тым пачуццём паважлівасці да класіка, якое панавала ў зале, і падумаў, што такая пачцівасць — не толькі ад традыцый «усходняга» выхавання. Дух шанавання старэйшых ёсць у традыцыях, кожнага народа. Не растрэціць гэты дух з бегам часу, захавачь павягу — справа гонару дзеячаў культуры. Губляючы пашану да мінулага, мы страчваем лепшыя традыцыі і рызыкуем згубіць павягу да сябе ж у наступных пакаленнях.

Прыкрым дысанансам да таго свята я назваў бы здарэнне ў нашай кансерваторыі, якое адбылося неўзабаве. Вучань абразіў свайго Настаўніка, прадманстраваўшы пры гэтым поўную пагарду да аўтарытэтаў і да калектыву. Той учынак быў справядліва асуджаны, ды нам трэба сур'ёзна падумаць пра яго вытокі, уважліва і ўсебакова абмеркаваць праблему выхавання творчай моладзі.

Выхоўваць у маладых людзях «глыбокую павягу і гадоўнасць да добрасумленнай працы» значыць таксама выхоўваць і павягу да тых, хто добрасумленна працуе. Нашу задачу я разумею не проста як навучанне прафесіі, а як выхаванне такім чынам, каб прафесійныя навукі будучых творцаў былі звернуты менавіта да сумленнай працы дзеля агульных інтарэсаў. Стары прынцып настаўніцтва «рабі, як я» павінен распаўсюджвацца на ўсе сферы выхаваўчай работы. Неабходна асабістым прыкладам выходзіць у моладзі мараль-

проста намінальна.

Кіраўнік творчага калектыву, як і галоўны спецыяліст, — гэта, на мой погляд, чалавек, здольны прыняць адказнае рашэнне па любым пытанні даверанай яму справы. Гэта прафесіянал, які мае безумоўны аўтарытэт і здольны падтрымліваць у калектыве па-сапраўднаму творчую атмасферу. На жаль, некаторыя асобы даволі хутка выяўляюць сваю некампетэнтнасць, эгаізм, амаральнасць, барскія адносіны да членаў свайго калектыву, няўменне або наўмыснае нежаданне ацэньваць асобных з іх па заслугах, злоўжываюць службовым становішчам. Такія кіраўнікі не могуць ствараць адпаведную творчую атмасферу для вырашэння складаных задач сучаснага мастацтва. Вынік у такім разе — проста супрацьлеглы. Не мішурны бляск імені і колішня заслугі, а ўвесь комплекс патрабаванняў, што прад'яўляюцца да кіраўніка творчага калектыву, павінен улічвацца тымі, хто прызначае на такія пасады.

Час настойліва патрабуе асаблівага падыходу да кадравых пытанняў. Ленінскі прынцып падбору і ацэнкі кадраў паводле палітычных, дзелавых і маральных якасцей павінен выконвацца ў спалучэнні гэтых якасцей. Беларускаму дзяржаўнаму кансерваторыю называюць кузняй музычных кадраў для рэспублікі. І, думаю, само сабой зразумела, што найпершы клопат — уважлівы і зацікаўлены падыход да кантынгенту студэнтаў — як пад час прыёмных экзаменаў, так і ў працэсе навучання. Падыход не з «колькаснымі», а з якаснымі крытэрыямі да асобы будучага спецыяліста! Нам, педагогам, неабходна заахвочваць самастойнасць студэнцкай творчасці, натуральнае імкненне маладосці да самавыяўлення, звяртаць увагу на студэнтаў, здатных спалучаць сур'ёзнае спасціжэнне прафесіі з арганізатарскай работай. Нам неабходна са студэнцкіх год рыхтаваць, скіроўваць моладзь да працы ў калектыве і з калектывам. Выяўляць дзелавыя і асабовыя якасці будучага спецыяліста, заахвочваць яго калектывісцкія вартасці. Толькі так, на мой погляд, нам удацца рыхтаваць высокапрафесійных выпускнікоў, здольных узначаліць мастацкія калектывы рэспублікі. Ці можна забывацца, што кіраўнік — гэта таксама прафесія, і вельмі важная? Навучыць ёй — наша задача.

Мы жывём у цудоўны, цікавы, насычаны падзеямі час. У нас вялікія задачы, вялікія перспектывы.

Яўген ГЛЕБАУ,
народны артыст СССР,
прафесар.

Кароткае лета Колькі ЛЕЦЕЧКІ

На «Беларусьфільме» завяршаецца работа паводле апавесці В. Казько «Судны дзень»

Гэта, здаецца, не той выпадак, калі на пытанне: «А пра што будзе новы фільм?» знайдзеш адназначны адказ.

Рэжысёр-пастаноўшчык Валерый Рыбараў задумаў яго на аснове «Суднага дня» В. Казько (сцэнарый П. Фіна і В. Рыбарава, апэратар Ф. Кучар, мастак Я. Ігнацьеў, кампазітар П. Альхімовіч). Праца завяршаецца. І ўжо сёння, паглядаеўшы адзняты матэрыял, можна заўважыць матывы вядомай літаратурнай першакрыніцы зусім па-новаму загучалі ў спеасаблівым эмацыянальна-вобразным кантэксте кінастужкі. Дый ці патрэбна, каб «Судны дзень» (варыянт назвы будучага двухсерыйнага фільма — «Сведка») успрымаўся як добрасумленнае да прасталінейнасці, «механічнае», ілюстрацыйнае экранізацыя? Некалькі гадоў назад, інтэрпрэтуючы на экране раман В. Адамчыка «Чужая бацькаўшчына», В. Рыбараў паказаў сябе менавіта

САМАДЗЕЙНАЯ ТВОРЧАСЦЬ

ДА ВЯРШЫНЬ МАЙСТЭРСТВА

Аднойчы іванаўцам, проста скажам, пашанцавала. Знайшоўся чалавек, які здолеў стварыць цікавы самадзейны драматычны калектыў. Сяргей Сцяпанавіч Лазюк, заснавальнік і першы рэжысёр Іванаўскага народнага тэатра, і зараз не пакідае сцэну, выконвае галоўныя ролі, па праву лічыцца выдатным акцёрам-аматарам.

— Гадоў дваццаць пяць назад, — успамінае Сяргей Сцяпанавіч, — энтузіястаў было ўсяго некалькі чалавек. Затое людзі гэтыя былі па-сапраўднаму захопленыя сцэнай. Наш маленькі драматычны калектыў ставіў спачатку п'есы-аднаактоўкі. З кожнай такой пастаноўкай да нас у гурток прыходзілі ўсе новыя, адданыя тэатру людзі. Энтузіясты засталіся вернымі свайму захапленню. Паранейшаму радуецца і сёння майстэрствам пераўвасаблення Тамара Малашчыцкая, Кацярына Барэйка, Аляксандр Ніжэвіч. З пачынальнікаў мала хто пакінуў свой тэатр.

Не сакрэт, што пры пастаянным складзе ансамбля выканаўчае майстэрства акцёраў расце, але толькі да пэўнага ўзроўня. Для далейшага росту, увогуле для паўнакроўнага жыцця калектыву, неабходны прыліў свежых сіл. У Іванаўскім тэатры старэйшыя, больш вопытныя акцёры перадаюць свой вопыт і майстэрства навічкам, а тыя ў сваю чаргу надаюць жыццю калектыву мала-

Сцэна ў судзе.

мастаком кіно. Ва ўмелых руках, у руках «разумных» літэратура аказваецца добрым грунтам для стварэння сродкамі кіно досыць самастойнай, арыгінальнай мастацкай карціны.

Кіно ў сапраўдным сэнсе слова мастацкае (не вярта, думаю, блытаць і атаясамліваць «мастацкае» з «ігравым») — з'ява нячастая. Такі фільм абавязкова выклікае палеміку. І ўжо нават пасля выхаду яго на экран крытыкі і гледачы так і не знаходзяць агульнага простага адказу, а пра што ж ён, гэты фільм...

Відаць, і новую карціну В. Рыбарава хтосьці занясе ў графу «экранізацыя». Хтосьці назаве яе паэтычна-філасофскім апавяданнем «пра дзіцінства, абпаленае вайной». Хтосьці ўбачыць тут мастакоўскі адум перад спрадвечным і падсвядомым чаканнем суднага дня. Таго дня, на якім памяць чалавечая, сумленне чалавечы,

справядлівасць чалавечая асудзяць бязлітасна вылюдкаў роду чалавечага — за лютасць.

А хтосьці, мабыць, скажа так: гэта фільм пра нас з вамі. Пра адносіны паміж людзьмі. Пра адзінае, як само жыццё, і адзінокае каханне. Пра тое, як халадок неразумення спараджае лёд жорсткасці. Пра нечых «колішніх дзяцей», садыстаў і карнікаў, якія куплялі сабе жыццё чужым болям і чужой крывёю. Пра сведкаў вайны і яе ахвяры, што засталіся жыць.

Прынамсі, я ўсё гэта адчула ў кадрах амаль гатовай карціны (абавязкова зрабіўшы скідку на «амаль!»).

...Дом у ціхім глухім гарадку. Жывуць у тым доме дзеці, чые бацькі загінулі на вайне: хлапчкі-бамбізы, стрыжанія падшыванцы, сур'езныя і пацешныя дзяўчаты. Здымкі вяліся ў адным з дзіцячых дамоў на Полаччыне. Ды часам

Карная акцыя гітлераўцаў.

здаецца, што на экране створа на ці не ўмоўнае асяроддзе, у якім лунаюць сакрэты і мроі дзятвы, першая бяссонніца і першыя вершы, радасная гарэзілінасць і гатоўнасць наўнай выхадкай адказаць на крыўду. І недзіцячая туга па харошым слове і па добрай ласкавай далоні.

Галоўны герой фільма Колька Лецечка, нягледзячы на хлапачае парыванне быць «як усе», вылучаецца сваім рэакімі непадабенствам да равеснікаў. Адораны тонкай мастацкай натурай, ён асабліва глыбока і пакутліва спазнае свет, у якім чэрстваць і пошласць суседнічаюць з дабрэй і паззіяй, у якім захваленне і крыўда — побач. Стваральнікі фільма ўглядаюцца ў героя і нібы разам з ім прыслухоўваюцца да навакольнага жыцця, разважаюць пра яго.

Драматычны лёс Колькі: ён — падранак вайны, ён фізічна

слабы, невылечна хворы. (Хлапчук пабываў у нямецкім канцлагеры, цудам уратаваўся ад карнікаў). Побач — яго каханне, дзетдомаўка Лена, і яна адносіцца да Колькі з мілай спагаднай паблаглівасцю — не больш... Ці не таму асуджаны на хуткую гібель кволы арганізм Лецечкі, прайшоўшага ўсе кругі фашысцкага пекла? Яго безабаронны ўнутраны свет не вытрымлівае ўколаў «маленькай», «будзённай» жорсткасці: насмешліваці Лены, тупога выхвалання былога таварыша, цынзму дарослых людзей, глухих да болю тых, хто побач.

У тое мірнае лета ўторгваецца магутны напамінак пра мінулую вайну: у мястэчку вядзецца адкрыты судовы працэс над групай колішніх паліцаў, удзельнікаў карных акцый на акупіраванай тэрыторыі. «Мне цяпер усё можна», — сцвярджае Колька, збіраючыся ў

Саша Варанько іграе Кольку ў ваенных эпізодах.

суд. Прызнанні садыстаў, расказы сведкаў абстраюць ягоны боль і ягоную хваробу, трывожачы і абуджаюць памяць... Лета 1949 года аказваецца апошнім летам героя фільма. Боль і каханне Колькі Лецечкі адыходзяць разам з яго нядоўгім жыццём...

Вось фатаграфіі, зробленыя пад час здымак фільма. Няхай яны хоць крыху дапамогуць чытачам уявіць атмасферу новай карціны, якую зацікаўлена чакаюць беларускія аматары кіно.

С. БЕРАСЦЕНЬ.

Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

ды запал, тэмперамент. Не выпадкова і былы рэжысёр народнага тэатра Васіль Васільевіч Гуляеў, і сённяшні кіраўнік трупы Тамара Міхайлаўна Пятніцкая прычынай новага творчага ўздыму ў калектыве лічачы прыход у яго маладых і здольных артыстаў.

Цяпер узроставы дыяпазон калектыву народнага тэатра як ніколі шырокі. Па-ранейшаму ва ўсіх галоўных ролях заняты ветэран тэатра Сяргей Сцяпанавіч Лазюк. Ён ствараў яркія запамінальныя вобразы ў спектаклях па п'есах К. Губарэвіча «Першы ўрок», А. Салыскага «Барабаншчыца», В. Канстанцінава і Б. Рацара «Вечарам пасля работы», камедыі М. Гогаля «Жаніцьба» і іншых.

Вось ужо другое дзесяцігоддзе не парываюць сувязі з народным тэатрам культработнікі Уладзімір Шаляговіч і Іван Данейка, рабочы Аляксандр Ніжвіч і настаўнік Уладзімір Карповіч. Яны запамініліся гледачам у спектаклях «Жаніцьба» і «Энергічныя людзі», асабліва ж — у «Трыбунале».

Дзесяць год назад своеасабліваю творчую эстафету пераняў ад першага рэжысёра-самавучкі С. Лазюка выпускнікі рэжысёрскага аддзялення Ленінградскага інстытута культуры Васіль Гуляеў. Менавіта яго пастаноўкі і пацвердзілі званне народнага тэатра. Адразу ж пасля першай яго работы — спектакля па п'есе В. Шукшына «Энергічныя людзі» — стала зразумела, што калектыву ўзначаліў адукаваны рэжысёр, здольны сказаць сваё слова. Цяпер нават самадзейныя актёры адчулі, што іх сцяжынка да вяршынь майстэрства стала менш звлістай. Пасля «Энергічных людзей» была «Жаніцьба» М. Гогаля.

А потым на самадзейнай сцэне невялікага палескага гарадка ажылі трагічныя падзеі часоў рэвалюцыі і грамадзянскай вайны. Пастаноўка п'есы Усевалада Вішнеўскага «Аптымістычная трагедыя» патрабавала

нямала часу і энергіі. Ды гэта і зразумела! Твор гэты — эпічны, манументальны, узор савецкай драматычнай класікі. На рэпетыцыях даводзілася скрупулёзна думаць над кожным жэстам і кожным сказам. І не толькі рэжысёру-пастаноўшчыку, а і ўсім актёрам. У час работы над гэтым спектаклем перад народным тэатрам упершыню так востра паўстала праблема колькаснага складу: не хапала актёраў на ролі ў масавых сцэнах. Некаторыя з навічкоў засталіся ў тэатры і зараз маюць права на больш адказныя ролі.

Са спектаклямі «Жаніцьба», «Энергічныя людзі», «Трыбунале», «Аптымістычная трагедыя» самадзейныя актёры Іванаўскага народнага тэатра пабывалі ледзь не ва ўсіх гаспадарках свайго раёна, а таксама ў Пінску, Драгічыне, у Любашове (Украінская ССР).

Некалькі гадоў назад пры народным тэатры пачала працаваць юнацкая студыя, якая была арганізавана на базе другой Іванаўскай школы. Ствараючы такую студыю, рэжысёр тэатра В. Гуляеў меркаваў, што яна стане надзейным рэзервам для асноўнай трупы. Так яно і атрымалася. Многія студыйцы сапраўды прысвяцілі сябе тэатру. Адны прыняты ў асноўны калектыв і выконваюць цяпер галоўныя ролі, другія займаюцца на тэатральных аддзяленнях культасветвучылішчаў. Студыя можа ўжо ганарыцца такімі работамі, як пастаноўка па п'есе Т. Ян «Твае шаснаццаць», тэатралізаванае прадстаўленне па матывах драмы М. Лермантава «Маскарад» і апошні спектакль, створаны па матывах казкі «Пунцовая кветачка». Дарэчы, гэта работа студыйцаў — плён працы новага кіраўніцтва тэатра, рэжысёра Т. Пятніцкай і загадчыцы пастаювачнай часткі А. Мельнікавай. Т. Пятніцкая ўзначаліла самадзейны калектыв год назад, якраз напярэдадні яго юбілею — дваццаціпяцігоддзя. Тады жа параўнаўча

кароткі час самадзейнымі артыстамі былі падрыхтаваны кампазіцыя па п'есе Б. Гарбатава «Юнацтва бацькоў» і пастаноўка «Ода хлебу», якая з поспехам паказвалася гледачам.

Адрозна пасля святкавання юбілею калектыву прыступіў да работы над п'есай І. Ласковіча, напісанай ім у сааўтарстве з рэжысёрам тэатра Т. Малашчыцкай — «Забудзь імя сваё». Песа ўзнаўляе падзеі гераічнага мінулага Іванаўскага раёна, яна расказвае пра падзеі, якія папярэднічалі аперацыі «Баграціён», пра подзвігі разведчыцы Веры Зіновіч. Гэта п'еса, па сутнасці, — твор дакументальны, у аснову якога пакладзены мясцовы матэрыял. Таму прэм'еру новага спектакля аматары тэатра, ды і не толькі яны, чакаюць з асаблівай нецярплівасцю. У спектаклі, апрача прызнаных актёраў, ветэранаў тэатра, заняты нямала навічкоў. Гэта Галіна Шукала, Мікалай Белы, Алена Шумак, Раіса Тушкая, Ларыса Павяльчук і іншыя.

А юныя студыйцы нядаўна парадавалі іванаўскага гледача новым спектаклем па п'есе Я. Сіпакова «Крыло цішыні». Музыку да спектакля напісаў самадзейны кампазітар, дырэктар Іванаўскай дзіцячай музычнай школы Валянцін Перапелкін. Некаторыя сцэны спектакля ідуць у суправаджэнні народнай харавой капэлы настаўнікаў музыкі Іванаўскага раёна. Капэла выконвае аратарыю «Поле маё старажытнае», напісаную Валянцінам Перапелкіным на вершы Петруся Макаля. Дарэчы будзе сказаць, што самадзейны кампазітар з кожным годам усё больш цесна супрацоўнічае з народным тэатрам. Цяпер ён піша музыку да спектакля «Забудзь імя сваё».

Так крок за крокам пракладае сваю сцяжыну да вяршынь майстэрства народны тэатр Іванаўскага раёна Дома культуры.

Мікола ТРАФІМЧУК.

ВЫСТАЎКІ

А. ІЛЬІНОУ. Лінаграфіюра «Першы снег».

Сярод нашых мастакоў-землякоў прыкметнае месца ў гісторыі рускага і беларускага жывапісу займае Іван Хруцкі. Выхадзец з мястэчка Ула былога Лепельскага павета, ён закончыў Пецярбургскую акадэмію мастацтваў, у 1839 годзе быў абраны яе акадэмікам. З сяродзіны пляцідзесятых гадоў мінулага стагоддзя жыву ў маёнтку Захарэвічы Полацкага павета.

Творчасць І. Хруцкага шматгранная па сваім ідэйна-мастацкім напавенні. Выступаў у жанры партрэта, нацюрморта, пісаў інтэр'еры. Работы яго захоўваюцца ў музеях краіны, у тым ліку 23 творы значацца ў фондах Дзяржаўнага мастацкага музея БССР. Сярод іх такія вядомыя, як «Бітая дзічына, агародніна і грыбы», «Садавіна і птушка», адзін з партрэтаў жонкі і іншых.

У памяшканні музея адкрылася выстаўка, прысвечаная 175-годдзю з дня нараджэння І. Хруцкага. У экспазіцыі прадстаўлены творы як з фондаў Дзяржаўнага мастацкага музея БССР, так і з іншых музеяў.

Г. ЛЯПІЧ.

У выставачнай зале Віцебскага аддзялення СМ БССР разгорнута экспазіцыя твораў Анатоля Ільінова: наля ста работ у тэхніцы лінаграфіі і афарту. Гэта — творчая справаздача мастака за дваццаць гадоў работы,

прымеркаваная да пляцідзесцігадовага юбілею.

Уся творчасць А. Ільінова прасякнута любоўю да свайго роднага краю. Шматобразнасць прыроды Віцебшчыны, яе характэрныя асаблівасці мастак адлюстравуў у сваіх работах, аб'яднаных у серыі «Мая Лепельшчына», «Ушачці край», «Бярэзінскі запаведнік», «Лета», «Зімовыя карункі», «Мой горад».

Выстаўка нясе вялікі эмацыянальны зарад. Перад гледачымі паўстае мастак, улюбены ў родны край, мастак, які глыбока думае, адчувае, валодае высокім прафесійным майстэрствам, сапраўдным патрыёт сваёй Радзімы.

А. НЯКРАСАУ.

Перасоўная выстаўка твораў савецкіх мастакоў «Зямля і людзі» працуе ў Бабруйску. На ёй прадстаўлена 48 жывапісных палотнаў, 55 графічных аркушаў і 10 скульптурных работ. Сярод аўтараў — народны мастак СССР Т. Яблонская, народны мастак РСФСР В. Ігошаў, членкараеспандэнт Акадэміі мастацтваў СССР І. Зарын і іншыя.

Прыкметнае месца ў экспазіцыі займае ленынская гэта. Прадстаўлены таксама творы, прысвечаныя гераізму савецкага народа ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і працоўным будням нашых сучаснікаў.

В. ЗЯМСКОУ.

Эдуарду СКОБЕЛЕВУ — 50

8 снежня спадняцца 50 год вядомаму пісьменніку Эдуарду Скобелеву. Праўдзіна СІР Беларусь горада павіншава яго з юбілеем. У ядрасе гаворыцца: «Дарагі Эдуард Марцінавіч! Горада віншуем Вас, вядомага рускага пісьменніка, з 50-годдзем з дня нараджэння.

публіцыстычных артыкулаў, рэцэнзій і вершаў. Сёння на Вашым творчым рахунку зборнікі вершаў «Дарога», «Каплі дождзя», «Вечерние тени», раманы «Шаги за твоей стеной», «Маятник надежды»,

«Мирослав — князь дреговичский», «Катастрофа», зборнікі апавесцей «Чудо любви» і пазытычных драм «На Куликово — трудный путь».

Прыемна, што Вы ненальні сваіх твораў прысвяцілі гістарычнай тэме, паназу драматычных падзей, звязаных з гераічнай барацьбой народа за сваю свабоду і незалежнасць. Смела Вы заглядаеце і ў будучыню, нагадваеце людзям аб іх адказнасці за лёс жыцця на зямлі.

Цінава засведчылі Вы сябе і ў жанры дзіцячай літаратуры. Вашы апавесці «Выпускники» і «Приключения Арбузика и Бебешки» спадбалілі юныя чытачамі смелымі палётам думкі, умением стварыць жывыя чалавечыя характары.

Жадаем Вам, дарагі Эдуард Марцінавіч, новых творчых поспехаў, шчасця, удачы.

Калектыў штотыднёвіка дадучаеца да гэтых шчырых пажаданняў.

Вы належыце да таго пакалення, чыё дзяцінства было абпалена агнём Вялікай Айчыннай вайны.

Закончышы сярэднюю школу ў Ташкенце, з праз шэсць гадоў — Маскоўскі дзяржаўны інстытут міжнародных адносін, Вы працуеце ў Міністэрстве замежных спраў ССРСР у прэс-адзеле пасольства ССРСР у Швейцарыі, а потым прыязджаеце ў Мінск і становіцеся супрацоўнікам Міністэрства замежных спраў БССР. З 1966 г. Вы — супрацоўнік апарата ЦК КПБ.

Ваша імя чытачы заўважылі ў 1964 годзе, калі Вы надрукавалі ў часопісах і газетах шэраг

фа» апавядаюць пра свет капіталізму, выкрываюць яго антычалавечую сутнасць.

Вызначыліся ў творчасці Э. Скобелева і новыя напрамкі. Паглыбляюцца цікавасць да гісторыі знойшла сваё ўвасабленне ў цыкле пазытычных драм: «На Кулікова—цяжкі шлях», «Слёзы Джардана» і «Эдып неразумы», а потым у п'есе «Купала ў Пячышчах. Год 1942-гі».

У 1979 годзе Э. Скобелеў прапанаваў чытачам твор, якога ў беларускай мастацкай літаратуры яшчэ не з'яўлялася. Раман «Міраслаў—князь дрыгавіцкі» створаны на матэрыялах з часу старажытнасці, стылізаваны пад мову таго часу. Твор нязвычайны для чытанія, ён патрабуе не толькі пэўнай падрыхтоўкі, але і звычайнага цяжання, каб ужыцца ў атмасферу жыцця нашых далёкіх продкаў. Раман атрымаў добры водгук не толькі ў літаратурнай крытыцы, але і ў гісторыкаў, крэзнаўцаў.

Параўнаўча нядаўна Э. Скобелеў прыйшоў у дзіцячую літаратуру, але і тут хутка атрымаў прызнанне ў маладога і зусім юнага чытача. Яго апавесць «Прыгоды Арбузіка і Бебешкі» настолькі прыйшлася дзецям даспадобы, што пісьменніку давялося выконваць іх пажаданні і прадоўжыць свой твор. Новае выданне, названае «Незвычайныя прыгоды Арбузіка і Бебешкі», якое неўзабаве выйдзе з друку, будзе падарункам не толькі пісьменніку да яго юбілею, але і ўсім тым, хто любіць яго творы. «Прыгоды» атрымалі прызнанне і за межамі нашай краіны — пра-

ва на іх выданне пажадалі набыць выдавецкія фірмы Венгрыі, Балгарыі, Польшчы, Чэхаславакіі, Югаславіі.

Аповесць Э. Скобелева «Выпускники» — яшчэ адна малая пратапаная сцяжынка, па якой узнёна пайшоў пісьменнік. Пра навуцэнцаў прафесійна-тэхнічных вучылішчаў напісана вельмі мала. Аповесць Э. Скобелева адкрыла цікавы свет падлеткаў, якія рана вызначылі свой жыццёвы шлях, наблізіліся да самастойнасці, пачынаюць авалодаць прафесійнымі навыкамі. І лепшай адзнакай вартасці апавесці стала, можа, не тое, што яна адзначана другой прэміяй на Рэспубліканскім конкурсе на лепшы твор для дзяцей і юнацтва, а тое, што кніга чыталася і абмяркоўвалася навуцэнцамі ГПТВ.

Э. Скобелеў—пісьменнік незвычайна чуйны да запатрабаванняў часу. Вось і зараз ён працуе над «Аповесцю пра камсорга», якая будзе прысвечана 70-годдзю ЛКСМБ. Спадзяёмся, што і гэтая кніга раскрыве новую цікавую старонку жыцця нашай моладзі.

Пройдзе юбілей, пісьменнік возьмецца за творчасць сціла, «каб заўтра зноў дарыць сябе». Гэты радок, узяты з верша Эдуарда Скобелева, як нельга лепш гаворыць пра самога пісьменніка. Дарыць сябе людзям, працаваць у літаратуры так актыўна, шчодро і аператыўна—не кожнаму дадзена. Дык хай жа яго талент і надалей прыносіць дарослым і дзецям радасць новых сустрэч з добрай кнігай.

Міхась КЕНЬКА.

КАБ ЗАЎТРА ЗНОЎ ДАРЫЦЬ СЯБЕ...

У Эдуарда Скобелева—першы юбілей, знамянальны ў жыцці кожнага чалавека, момант, калі можна азірнуцца на пражытыя гады, узважыць зробленае, нагадаць, як прайшлі гэтыя пяцьдзсят гадоў, якімі справамі былі напоўнены. Ён быў дыпламатам; многа гадоў на партыйнай рабоце, шмат бачыў, заўсёды быў у гушчыні жыцця. У трыццаць чатыры гады ён прыйшоў да чытачоў з першай кніжкай вершаў, якая называлася проста, але шматзначна—«Дарога».

Это трудно—
дорогу открыть,
это нужно—
дорогу открыть,
ведь иначе—
не стоило б жить!—

Так Э. Скобелеў вызначаў сваё жыццёвае крэда ў гэтай кніжцы. З той пары ён праклаў сваёй пісьменніцкай працай нямаля новых, няходжаных шляхоў. У анітацы да першай кніжкі Эдуарда Скобелева было сказана, што малады пэтар абраў для сваёй творчасці дзве галоўныя тэмы: «З аднаго бо-

ку—гэта свет ідэй і вобразаў, блізкіх і дарагіх нашаму часу. З другога—чужая нам мараль, не прымальная для нас вобраз жыцця буржуазнага свету з яго жорсткім эгаізмам і абыякавасцю да чалавечых лёсаў». Гэтым тэмам Э. Скобелеў застаўся адданым і тады, калі, акрамя вершаў, пачаў пісаць апавесці, раманы, п'есы. Раман «Крокі за тваёй сцяной» і апавесці з кнігі «Цуд кахання» ўзнімаюць надзённыя праблемы сучаснасці, раманы «Маятник надежды» і «Катастро-

ГЭТА — ЦІКАВА

Наўрад ці будзе перабольшаннем думка пра тое, што балет любіць усё: і стары, і малы. Ды і як не захапляцца характарам гэтага мастацтва, якое ўспрымаецца гімнам прыгажосці чалавека, абмежаваным

а то і больш разоў, калі актыўна ўкараніць біямеханічны стымулятар, распрацаваны некалькі гадоў назад на кафедры біямеханікі Беларускага інстытута фізічнай культуры групай аўтараў пад кіраўніцтвам пра-

мовы пра вынікі дзейнасці гэтага трэнажора-стимулятора, надта цяжка было паверыць, што стаіць на парозе сапраўднай рэвалюцыі ў балетным жыцці.

Шчыра кажучы, калі я сама нядаўна пачула пра ўсё гэта, дык таксама падумала: ці магчыма такое? Мяркуюць самі. Мне даводзіць: ёсць, напрыклад, вучань, які ад прыроды не мае дастатковай адоранасці, гадамі працуе ля станка, але так і не можа звычайнага шпагата зрабіць, што ён ужо лічыцца не прыгодным для балета і з вучылішча яго трэба выключыць. А вось праз дваццаць хвілін практыкаванняў на трэнажоры ён гэты шпагат з лёгкасцю зробіць. І здольнасць гэтай застанецца назаўсёды. І яшчэ той, хто ў вышынню скокнуць не можа як трэба, пасля трэніровак на трэнажоры скача; хто нагу не можа вывернуць — выверне, хто гнуткасць згубіў — набудзе зноў, хто траўму меў — думаць аб ёй забудзе, хто...

Мо і хопіць? Дык не, дадаюць мне: з дапамогай біястимуляцыі ў артыста балета рэзка ўзнімаецца працаздольнасць, ён адчувае незвычайную лёгкасць цела, жаданне працаваць, а гэта ў сваю чаргу значна павялічыць яго творчае жыццё на сцэне; вызваліцца значна больш часу для творчасці вучняў і настаўнікаў, пашырыцца кола таленавітых дзяцей, якія могуць быць прыняты ў харэаграфічнае вучылішча. Гэта апошняе вельмі важна, бо сярод тых, хто марыць аддаць сваё жыццё балету, вельмі рэдка сустракаюцца дзеці з ідэальнымі здольнасцямі. Значна больш такіх, якія пры наяўнасці музыкальнага сыху, рытму, прыгожай знешнасці маюць усё ж нізкія паказчыкі вывартнасці, кроку, пад'ёму—яксей спецыфічна харэаграфічных. А перавагу ж аддаюць тым, хто мае больш высокі пад'ём у ступні, хоць пры гэтым не мае ніякага музыкальнага сыху, можа лёгка падняць нагу, але не мае пачуцця рытму і г. д. Біястимуляцыя дазваляе ў кароткі

час набыць неабходныя тэхнічныя якасці. А ў перыяд заняткаў гэта дапамагае вучням навярнуць у свае магчымасці, пераадолець страх перад цяжкасцямі працы, нараджае жаданне больш працаваць, вышэй «узляцець» у творчасці.

Сам гэты трэнажор нічога незвычайнага не мае: невялікая скрынка, якая працуе на электрычным току, а ўвесь сэнс — у вібрацыі пэўных частот. Па сутнасці, як мне растлумачылі, гэта свайго роду глыбокі масаж, які забяспечвае моцную цыркуляцыю крыві ў мышцах. Я не спецыяліст, таму мо добра пераказаць біялагічнае ўздзеянне стымулятара не магу, але, як чалавек дасведчаны ў мастацтве балета, скажу, што ў працэсе падрыхтоўкі дзяцей да класічнага танца ў харэаграфічным вучылішчы ўжыванне такога трэнажора-стимулятара сапраўды неабходнае.

Справа ў тым, што дзеці пачынаюць тут займацца ў 10—11-гадовым узросце, і адначасова вывучаюць поўныя праграмы агульнаадукацыйнай і харэаграфічнай школ, а таксама часткова музыкальнай. Акрамя таго, ужо з першых крокаў навування дзеці пачынаюць і вытворчую практыку — на сцэне тэатра, у канцэртах вучылішча. У тэатры іх займаюць амаль ці не ў кожным балетным спектаклі, і ўжо абавязкова ў дзіцячых, якія, як правіла, праходзяць у выхадныя дні і школьныя канікулы. Нагрузка вялікая. Таму будзем спадзявацца, што добрае пачынанне прынясе ў недалёкім будучым свой плён. Тым больш, што падобныя эксперыменты праводзіцца ўжо ў выдучых харэаграфічных вучылішчах краіны, і, як свядрае народная артыстка ССРСР С. Галоўкіна, метад біястимуляцыі ўвойдзе ў педагогічны працэс як яго абавязковая састаўная частка.

Н. ПЕРВАКОВА.

ПА МАТЫВАХ РАМАНА

У Доме кіно адбылася прэм'ера фільма «Сяброў не выбіраюць», створанага па аднайменным рамане Б. Паўлэнка, упершыню выдадзенага ў Беларусі. Сэрыял «Сяброў не выбіраюць», пастаўлены па сцэнарыі С. Палінова рэжысёрам Б. Шадурын, шматпланавы і складаны. Як у рамане, так і ў тэлефільме ўзяты вялікі адрэзак часу—ад цяжкіх першых пасляваенных да спрэдзны 70-х гадоў. Трыццацігадовае сяброўства звязвае трох героў—журналіста Андрэя Кавальчука (артыст У. Івашоў), старшыню калгаса Васіля Азаронка (артыст А. Талубеў) і старшыню гарвыканкома Антона Гарбацэвіча (артыст А. Міхайлічэнка). Іх сяброўства правараецца на трываласць не толькі агнём вайны, але і ў мірны час.

У фільме заняты таксама такі папулярныя акцёры тэатра і кіно, як Л. Нілская (Надзея), М. Якаўлева (Аня) і іншыя. Роля партыйнага работніка Грамыкіна выконвае народны артыст ССРСР В. Тарасаў.

І. КРУПЕНЯ.

У КАЛЕКТЫЎНЫМ ЗБОРНІКУ

Папулярнасцю ў чытача нарыстаецца «Бібліятэка юнацтва», якую выпускае выдавецтва «Молодая гвардия». Змест яе складаюць лепшыя творы савецкіх пісьменнікаў, а таксама калектыўны зборнікі. Толькі што пачаў свет чарговы з іх. Поруч з іншымі твораў у ім змешчана ў аўтарызаваным перакладзе І. Сяргеевай апавяданне народнага пісьменніка Беларусі Янікі Брыля «Дырэктарка». Кніга называецца «Мілая мал радзіма».

Н. МАЛЕУСКІ.

ПАЭТ У ГАРНЯКОЎ

Мінская абласная арганізацыя кнігалоўбы правяла ў Салігорску творчы вечар лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР і прэміі Ленінскага камсамола Рыгора Барадуліна. У гарадскім Палацы культуры сабраліся гарнікі, працаўнікі прамысловых прадпрыемстваў, навуцэнцы.

Р. Барадулін расказаў аб сваёй творчасці, прачытаў новыя вершы. Саліст тэатра оперы і балета Г. Чапкіна і саліст Беларускай дзяржаўнай філармоніі П. Радзена выканалі песні, урыўкі з буйных музыкальных твораў.

На вечары выступіла таксама адна з сакратар Мінскай абласной арганізацыі таварыства кнігалоўбы Н. Балуюна.

В. ЗУШЧЫК.

магчымасцям яго цела. Думаю, што не толькі мяне зачароўвае тая лёгкасць, плаўнасць, гнуткасць і грацыёзнасць, з якой выконваюць артысты складаныя рухі, імклівыя скачкі і вярчэнні. Асабліва, калі сядзіш у мяккім крэсле глядзельнай залы, бачыш радасць на твары танцоўшчыкаў і атрымліваеш эстэтычную асалоду. Тады не ідзе ў галаву думка аб тым, якой працай уся гэтая прыгажосць дасягнута, тады здаецца ўсё такім простым. Аднак жа колькасць працы ў балете прама прапарцыянальная выніку. Каб засвоіць тэхніку класічнага танца патрэбны шматгадовы, штодзённы да сёмага поту трэнаж, пераадоленне сістэматычных фізічных і псіхалагічных перагрудак. Колькі слёз, драм, нават трагедый бачыла я на ўласныя вочы ў закулісным балетным свеце. Не дзіва, што такая праца даволі хутка знішчае арганізм, ён губляе неабходныя для танца якасці, і чалавек у тым узросце, які мы лічым росквітам, павінен развітацца з балетам назаўсёды. Артысты самі гавораць: калі прыходзіць мудрасць, знікае скачок.

Шкада. Вельмі шкада. А што зробіш? Так было сотні гадоў, так ёсць... І так будзе?

Навука дае такі адказ: працу балетнага артыста ўжо сёння можна палегчыць у 20—30,

фесара У. Назарава. Ён прызнаны вынаходніцтвам і мае шэраг аўтарскіх пасведчанняў.

«Але ж пры чым тут харэаграфія?» — спытае сёй-той. Паспрабую растлумачыць.

Аднойчы ў харэаграфічнае вучылішча прыйшоў з інспектарскай мэтай былы вучань прафесара Назарава Аляксандр Гладчанка, які ў той час ужо не адзін год веў навуковыя даследаванні па праблемах дыхання і біямеханічнай стымуляцыі. Тое, што ён убачыў у вучылішчы, падштурхнула яго да думкі паспрабаваць увесці ў падрыхтоўку пачынаючых артыстаў балета навуковыя дасягненні спорту, дакладней, апарат па біястимуляцыі мышцаў. Гладчанка пачаў працаваць у вучылішчы выкладчыкам па дыханні і гімнастыцы, сам абсталяваў невялікае памяшканне і ўзяўся за эксперымент. Трэба адзначыць, што Гладчанка з'явіўся сапраўдным першапраходцам у гэтым напрамку, бо у прыватнасці ў беларускім балетным свеце ніхто пра біястимуляцыю ніколі нічога не чуў і не ведаў.

Таму, відаць, і сустрэў Гладчанка з ягонымі прапановамі спачатку пэўны недавер. Праўда, у дадзеным выпадку сумненні старых артыстаў балета можна зразумець, бо вельмі фантастычнымі здаваліся раз-

Мікалай Пятровіч Шамрыла — удзельнік Вялікай Айчыннай, партызан і франтавік. Узнагароджаны двума ордэнамі Чырвонай Зоркі і медалямі. 35 год працаваў ён дырэктарам Міхадэвіцкай школы (Петрыкаўскі раён). Цяпер на пенсіі, але працягвае настаўнічаць.
Ён даслаў нам сваё апавяданне, у аснове якога — рэальны падзеі з часоў вайны.

Мы прыехалі ў Петрыкаў каля дзесяці гадзін раніцы. Гарадская плошча ўжо запоўнена народам. На прылеглых вуліцах, у парку — людзі. Па-святочнаму апранутыя, з узнагародамі на грудзях. Святкуюцца 40-годдзе вызвалення Беларусі.

Трохі збоку, ля газонаў, відзён надліс: «130-я партызанская брыгада». Значыць, там збіраюцца нашы, партызаны былой Петрыкаўскай брыгады. Ішоў, углядаўся ў незнамыя і знаёмыя, але змененыя часам твары.

А вось і яна, «Анюціны вочкі!» Спяшаецца насустрач, пад-

лей, да Саснаўца, — балота. Гэта цяпер яно асушана, пракладзена шаша, паўз асушальныя каналы — дарогі, хоць бокам каціся. А тады гэта было балота ў поўным сэнсе слова: грязь, вада, куп'е, скрозь кусты лазы, вербалозу і іншага драбналесся. Была і ледзь прыкметная сцежка паўз старую канаву. Але мы па ёй не хадзілі: а можа, там дзе-небудзь немцы засаду зрабілі ці міны паставілі?

І кожны раз пераходзілі балота свежым месцам.

Мінулі Барычаў, па кладцы перайшлі канаву і накіравалі-

выпускога вечара, я праводзіў дзяўчыну дадому.

Ёй падабалася прафесія настаўніка, і яна ўгаворвала мяне разам паступаць у Мінскі педтэхнікум. Мяне ж вабіла літаратура. Хаця, як потым зразумеў, кожны настаўнік павінен быць літаратарам. Што ж гэта за настаўнік, які не ведае літаратуры, не цікавіцца ёю?

Як бы там ні было — дарогі нашы разышліся: яна стала студэнткай Мінскага педтэхнікума, а я... я застаўся ў калгасе.

І вось праз шэсць гадоў сустрэліся ў Есіпавай хаце. У Касішчах. Сустрэліся звычайна: толькі поціск рук. (Не кінешся ж у абдымкі пры незнаёмым людзям!) І разам ідзем на партызанскае заданне.

каецца да мяне. Яшчэ крок, яшчэ... Працяглы, цяжкі, змораны. Я намерваюся яшчэ раз пацалаваць яе. І раптам мяне ахапіў жах: «Што я раблю? Я ж магу аслабець і ўпасці. Разам з ёю. У грязь».

Спыняюся і асцярожна апускаю яе ногі ў халодную балотную твань.

— Цяжка? — не то пытае, не то сівярдае яна. — Трымай за руку, і я пайду сама.

— Не, Ленея ты залазь мне на плечы, і я панясу цябе...

Перасунуў аўтамат наперад, трохі схіліўся, і яе рукі абхапілі мяне за плечы.

Мы ішлі. Колькі — не ведаю: нашы пачуцці заглушалі і час, і шлях, і холад. Я падтрымліваў яе пад каленкі, адчуваючы прыемную асалоду ад цеплыні дзявочага цела.

Выйшлі на сухі грудок. Я расслабіў рукі, і яна апусцілася нагамі ў мяккі лясны мох. Не паспеў я перакінуць аўтамат за спіну, як яна абняла мяне і пачала цалаваць. Цалавала шчокі, лоб, вусны, ледзь чутна шэпчучы адны і тыя ж словы:

— Любы... Мілы...

Я таксама абняў яе, прыгарнуў да сябе.

Але не змог у тую хвіліну пераступіць мяжу, якая збліжае каханых назаўсёды. «А што будзе пасля? А раптам мяне заб'юць?» І я ўзяў яе за руку і лавіў на хутар, у Саснавец, каб у якой-небудзь хаце адагрэцца і ачмацца. Наша адзенне пакрылася ледзяной карой і пры кожным руху звінела на марозным паветры.

У хаце, дзе мы звычайна адпачывалі ў мінулыя паходы, я пасадзіў яе на лаву, прысеў на калені і дапамог ёй зняць чаботкі. Яна, саромеючыся, слухалася мяне.

Я выйшаў на двор, прынёс вядро вады, старая гаспадыня прыцягла драўляныя ночвы, у якіх я выпаласкаў вопратку сваёй спадарожніцы. Потым выкруціў яе і, лёгка страсянуўшы, разаслаў на печы. Туды ж падсадзіў Анюціны вочкі.

Затым узяўся за сябе: разуў скураныя лапці, раскруціў анучы, скінуў штаны. Усё гэта таксама прапаласкаў у ночвах і развесіў перад печчу.

Гадзіны праз дзве мы былі гатовыя к далейшаму паходу. Але на шляху былі яшчэ большыя бяды, больш грузкае балота і сама згубленая ў зараслях рэчка Бобрык, якую таксама трэба будзе пераходзіць уброд: кладак поначы не знойдзем.

Мы пайшлі. А дзяўчат пакінулі. У Саснаўцы. Не ім цягацца цёмнымі начама па непраходных балотах ды мясіць ледзяную твань дзявочымі ножкамі. Вернемся — забярэм.

...Збоку, без шапкі, з пасамі сівых валасоў, у ваеннай форме, стаяў пажылы мужчына.

— Знаёмцеся — мой муж... Я з прыемнасцю паціснуў адзіную, левую, руку палкоўніка.

М. ШАМРЫЛА.

ЗАЩИТНИКИ
ЦИТАДЕЛИ
НАД БУГОМ

П. ДУРЧЫН. Абаронцы цытаделі над Бугам. Набор паштовак. Сумеснае выданне выдавецтва «Изобразительное искусство» і мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой», М., 1985.

З кожным годам упісваюцца новыя старонкі ў мастацкі летапіс легендарнай цытаделі над Бугам, грозную праўду пра мужнасць абаронцаў якой упершыню сказаў лаўрэат Ленінскай прэміі пісьменнік С. Смірноў. З таго часу з'явілася нямаля дакументальных і мастацкіх кніг, палотнаў жывапісцаў і графікаў, работ скульптараў. Дваццаць пяць гадоў таму Брэсцкай крэпасці займае галоўнае месца і ў творчасці беларускага мастака Пятра Дурчына. Тыя, хто бываў у музеі крэпасці, маглі пазнаёміцца з многімі партрэтамі камандзіраў, салдат, выкананых гэтым аўтарам.

Шаснаццаць такіх партрэтаў увайшлі ў набор паштовак павялічанага памеру. Вынананы ў тэхніцы пастэлі, работы гэтыя ўзнаўляюць вобразі герояў, якія сталі ў свядомасці мільёнаў савецкіх людзей легендамі. Партрэты тых, хто загінуў, мастак малюваў, выкарыстоўваючы фотаздымкі. З жывымі ж удзельнікамі абароны неаднойчы сустракаўся, шмат перапісваецца.

Як правіла, тыя, хто прайшоў праз пяцельныя выпрабаванні, застаўшыся верным сваіму воінскаму і грамадзянскаму абавязку, паказаны ў сённяшнім жыцці — А. Раманаў, П. Гаўрылаў, П. Кашкароў, І. Доластаў, А. Сурхайманаў, Р. Банулава і іншыя. А гэта вобразі тых, хто назаўсёды застаўся ля сцен цытаделі, — І. Зубачоў, Я. Фамін, В. Валаніцін, А. Кіжаватаў, А. Нагаўцаў.

Адна з паштовак — партрэт заслужанага работніка культуры БССР, вядомага пісьменніка-драматурга А. Махнача, вынананы П. Дурчыным яшчэ ў 1961 годзе. Ян вядома, А. Махнач 18 чэрвеня сорак першага дзевятнаццацігадовам лейтэнантам прыняў пад сваё камандаванне адзін з узводаў...

На зваротным баку кожнай паштоўкі расказваецца пра канкрэтнага удзельніка абароны. Пра творчасць П. Дурчына гаворыцца ва ўступным артыкуле мастацтвазнаўцы Э. Грамыні, якая заўважае, што партрэты, вынананы мастаком, «вызначаюцца дакладнасцю характарыстык», падкрэслівае, што пазней «некаторыя графічныя партрэты перараслі ў тэматычныя кампазіцыі». Дарэчы, на вокладцы змешчаны тры з іх — «Вернасць сцягу», «Сцяна Брэсцкай крэпасці-героя», «Холмскае вароты».

У. АРЦІМЕНЯ.

Анюціны вочкі

трымліваючы пад руку пажылога чалавека ў ваеннай форме.

— Вася!.. Васёк!.. Я адразу цябе заўважыла... І чакала...

Яе дужыя рукі абвілі маю шыю, прыгарнулі да сябе...

Як жа змянілася яна, Анюціны вочкі! Яна не пастарэла — узмужнела, нават папрыгажэла. Яе сінія вочы, мне здалося, яшчэ больш пасінелі ды ў валасах, нібы каснічкі, белыя пасмы.

40 гадоў яна не была ў родным сяле. Не было да каго ехаць: бацькі памерлі перад самай вайной, а старэйшыя браты і сёстры раз'ехаліся. Яна была малодшай у сям'і.

...У лістападзе сорак другога наша дыверсійная група з сямі чалавек накіроўвалася на чыгунку пад Капцівічы. Звычайна яшчэ завідна мы збіраліся ў Касішчах у правадніка Есіпа Паўтарана. Ноччу ён павядзе нас балотнымі сцежкамі, а то і без сцежак, пад самую чыгунку. Ісці трэба будзе балотам, сярод якога месцамі гублялася ў зараслях невялікая рачулка Бобрык. Да чыгункі — кіламетраў чатыры-пяць. На шляху — ні аднаго астраўка. Толькі трохі збоку — на невысокай выспе сярод лесу — хутар Саснавец, хат тры-чатыры. Мы часта збочвалі туды, трохі сагрэваліся, абсушваліся.

Калі зайшлі ў Касішча, там ужо была адна група. Заданне ў іх — такое ж, як у нас. Памеркаваўшы, рашылі аб'яднацца, каб разам дзейнічаць на «жалезцы».

Прыцемкам выйшлі. Да Барычава дабраліся добра, а да-

ся на Саснавец. Есіп Паўтаран ішоў спераду, за ім — камандзіры груп і ўсе мы.

Ішлі гуськом, адзін за адным. За мной — дзяўчаты.

Абедзве яны зямлячкі, з нашай вёскі. Вучыліся ў адной школе. Старэйшая — мая аднакласніца. З першага класа.

Як і цяпер, настаўнікі практыкавалі саджаць на адной парце хлопчыка і дзяўчынку. Тры гады, у пятым, шостым і сёмым класах, я сядзеў з ёй на адной парце.

Спачатку я дзічыўся яе, адсоўваўся на самы край парты, яна — таксама. Так што паміж намі можна было лёгка пасадзіць яшчэ двух вучняў.

Потым мы сталі прывыкаць адно да аднаго. Часам яна старалася спісаць у мяне рашэнне задачы па алгебры ці геаметрыі або правярць напісанне якога-небудзь слова па рускай ці беларускай мовах. І я з ахвотай даваў магчымасць зрабіць ёй гэта, падтрымліваючы ліст свайго сшытка левай рукой, а правую прыціскаючы да сябе.

Употаў я стаў паглядваць на яе твар, шыю, на ледзь прыкметнае ўспушванне кофтычкі на яе грудзях — і ў мяне расло ўсё больш пяшчотнае пачуццё да яе. А калі яна дазваляла мне дакрануцца да яе невяліччай коскі ці патрымаць левы мезенец у маёй руцэ — для мяне, здаецца, не было большага шчасця. За яе сінія-сінія вочы я называў яе Анюцінымі вочкамі. Яны сапраўды былі Анюціны.

Першы раз у жыцці, пасля

Перайшлі па кладцы канаву, увайшлі ў балота.

Першыя асеннія замаразкі ўжо пратрашчалі над Палесем, але яшчэ не здужалі скаваць балота. Наш праваднік першым ламаў тонкую ледзяную скарынку, пракладваючы нам дарогу. Ён ішоў памалу, каб не ствараць лішняга шуму. Мае ногі ўсё глыбей прывальваліся ў твань. Анюціны вочкі былі побач.

Бяру яе за руку, вяду. Другую дзяўчыну нехта падхапіў на рукі, панёс. Мы ўступілі ім — тыя пайшлі наперад.

Вада ўжо вышэй каленяў. Мая дзяўчына, заўважаю, падняла спадзічку, каб не намацаць. Халодная вада алякае цела. Сцінаецца сэрца, займае дух.

— Ох... ох... — чую ўздыкі сваёй спадарожніцы.

— Давай перанясу, — кажу я і, не чакаючы яе згоды, бяру на рукі. У абхват, як сноп.

Нясу. Вады, гразі ўсё больш. Ужо ледзь выцягаю ногі з гэтага халоднага месца. Яна абхапіла маю шыю, галавой схілілася на плячо. Дышае глыбока, часам перарывіста. Струмёнычкі цёплага паветра з яе грудзей прыемна казычучы маю шыю, пранікаюць за каўнер.

І я не вытрымліваю. Цалую яе. У шчаку.

Яна злёгка сцпанулася, але прамаўчала, нічога не сказала. Ідзем далей. Павольна. Амаль па пояс у вадзе.

Нек несьвядома, у цемры, сваімі вуснамі знаходжу яе дрыготкія вусны. Яна адказвае мне тым жа і мацней прыціс-

ГЭТЫ НЕЎМІРУЧЫ ЦЁРКІН

Бадай, няма ў савецкай шматнацыянальнай пазіі твора, які б карыстаўся ў чытачоў такой папулярнасцю, як славетная «ніга пра байца» Аляксандра Твардоўскага. Паэма «Васілій Цёркін», над якой пазт пачаў працаваць у грозным сорак другім, увабрала ў сабе народную мудрасць і досціп, смеласць і аптымізм, стаўшы дарагой і блізкай для ўсіх, хто знаходзіўся на працягу краі барацьбы з фашызмам.

Байцы, камандзіры з нецярпеннем чакалі чарговых нумароў газеты «Красноармейская правда» (цяпер газета Чырва-

наследнай Беларускай ваеннай акругі «Во славу Родины»), дзе друкаваліся першыя раздзелы паэмы. Але вайна працягвалася і Васілій Цёркін прадоўжаў крочыць яе агнявымі верстамі — да 1945 года працаваў А. Твардоўскі над творам, які стаў з'явай у савецкай літаратуры ваенных гадоў, а ў 1946

годзе быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй СССР. Творы А. Твардоўскага, у тым ліку і «Васілій Цёркін», неаднаразова перавыдаваліся. Няма сумнення, што чытача зацікавіць і гэта выданне «Васілій Цёркіна», якое рыхтуе «Мастацкая літаратура». Кніжка прадоўжыць серыю

мініяцюрных выданняў, якія штогод з'яўляюцца ў выдавецтвах рэспублікі. І, вядома ж, выйдзе ў малюнічым афармленні, якое зрабіў В. Тарасаў. Сёння мы знаёмім чытача з некаторымі малюнкамі мастака, з якіх відаць, што В. Тарасаў перачытваючы неўміручага «Васілія Цёркіна», уважліва

ставіцца да самога твора. Ілюстрацыі да паэмы, — гэта перадача выўлежнымі сродкамі асобных эпизодаў твора і адначасова імённе мастака спасцігнуць галоўнае ў характары героя — найперш яго аптымізм, бадзёрнасць, жыццярадаснасць.

В. ВЯЛЕСКА.

СВЯТЛОМ НАПАЎНЯЕЦЦА СЭРЦА

Р. Алешына і яе дачка Вольга, жывапісец завода, у майстэрні.

Кветкі, малінавыя, ружовыя, бланкітныя, базавыя, жоўтыя, залацістыя... Мажорнымі ўзорамі з'яўляюцца яны на вырабах Добрушскага фарфаравага завода. Гэтую прыгажосць стварае Раіса Рыгораўна Алешына, член Саюза мастакоў СССР. Яе роспісы на кафейных сервізах, кубках, дэкаратыўных талерках, вазах.

У Добруш Раіса Рыгораўна прыехала ў 1979 годзе, дзе яе прызначылі на пасаду галоўнага мастака завода. Асабістая творчасць стала неаддзельнай ад арганізацыі і працы мастацкага цэха. Людзі былі новыя, нараджалася і новая вытворчасць.

— Важна было на нашых вырабах перадаць характэрнае беларускае прыроднае, быццам бы і няяркае, але надзвычай лірычнае, — дзеліцца думкамі Алешына. — Так і з'явілася досыць стрыманая, але празрыстая ко-

Фота П. БЕЛАВУСА.
Леравая гама. Перавагу аддаю бланкітным, карычневым і залаціста-охрыстым фарбам.

«Залатыя васіленкі» — кафейны сервіз мастачкі. Нельга не залюбавацца яго роспісам, малюнічымі арнаментамі і ўзорамі. І яшчэ такі набор у квартэры! Або ўзяць чайны сервіз «Калядачкі», «Паводна на Бярэзіне», «Слуцкія матывы» — гармонія колераў, малюнічы пейзаж.

Нядаўна ў Гомелі была наладжана персанальная выстаўка твораў Р. Алешынай. Яна прайшла з вялікім поспехам. Зала, дзе экспанаваліся работы мастачкі, нагадала велізарны, малюнічы бунт.

— Наш абавязак, — гаворыць Раіса Рыгораўна, — ствараць прыгожыя рэчы для побыту нашых людзей. Цяпер на заводзе распрацоўваюцца новыя ўзоры роспісаў. Яны, як мне здаецца, спадабаюцца пакупнікам.

А. ШЫНПАРКОВ.

ПРЫРОДА І МЫ

ДЗЯЦІНСТВА і юнацтва мае прайшлі ў вёсцы. Лес быў побач. Ён вабіў мяне. Спачатку з'явілася ружжо. Я і цяпер займаюся паляваннем у асенне-зімовы сезон, і не стаюся да палявання з асуджэннем, як некаторыя іншыя.

апарат. Спачатку танны і просты. Пазней тэхніка ўскладнялася. Нарэшце, з'явілася фотаружжо.

Не ўсё адразу пайшло ў мяне гладка, лёгка. Шмат было няўдач, засмучэнняў. Шмат непаўторных кадраў засталіся нязробленымі. Я засмучаўся, сумаваў, але не падаў духам.

мяне захапляць фотапаляванне. Цяпер я проста не магу, каб у вольны час не выехаць у лес і не пахадзіць з «фотаснайперам» па любімых палянах або не паляжаць на лабазе, пабудаваным каля нары лісы...

Больш за дваццаць год займаюся я фотапаляваннем. За гэты час было шмат цікавых сустрэч. Удалося зрабіць шмат удалых кадраў. Мне, можна сказаць, шанцавала: удала зняў выдру ў розных эпізодах, але ніху, якая карміла аляня, сініцу-рэмеца ў гняздзе, падорліка на гняздзе, медзвездзя на дрэве, ласёў і многае іншае.

МАЕ «ТРАФЕІ»

Другім маім захапленнем было маляванне, жывапіс. У мяне надзімна атрымліваліся пейзажы. Цяжэй рухалася справа з жывёльным светам. Звяроў маляваць трэба хутка. Вось тут і прыйшоў на дапамогу фота-

Рабіў новыя скрадкі, лабазы для здымак птушак і звяроў з укрыццямі. Набываў маскі-роўвачную вопратку для хадавога палявання.

Паступова пачалі з'яўляцца «трафеі», і ўсё больш пачало

Фотапаляванне — занятка не лёгкі. Часам даводзіцца гадзінамі сядзець у скрадцы, падвешанай на вяршліне елкі, і чакаць прылёту да гнязда арла. Там жа даводзіцца чакаць канца наваліны і ветру, а елка ў гэты час гайдаецца, як мачта на караблі (гэтае пагодданне мроіцца пазней ноччу ў сне). І не заўсёды спуск затвора азідае, што з'явіўся новы кадр, новы «трафей». Невялікая галінка, якая трапіла ў аб'ектыў, нечакана парыву ветру, рэзкі цен, нецікавая поза зверу ці птушкі могуць сапсаваць увесь здымак.

На хадавым паляванні часам даводзіцца пешкі рабіць дзесяткі кіламетраў, потым скрадваць, заміраючы ад кожнага шлолаку, стрымліваць нават дыханне, не зважаць на кармару...

Але затое якія бываюць уражанні!

Пагадзіцеся, нават звычайная, выпадковая ўбачаная ў парку або ў лесе вавёрка і то

Гаспадары лесу — ласі.

ГІСТОРЫЯ З КРУМКАЧОМ ФЕДЗЕМ

Федзя — звычайны крумкач, птушка, пра якую ад большасці людзей наўрад ці пачуеш добрае слова. А вось жа далі ёй чалавечае імя.

Летась мне давалося адпачываць у санаторыі «Савейкі», што ў Брэсцкай вобласці. Там я і «пазнаёміўся» з Федзем. Але ж і штукакар быў! Яго, яшчэ малым крумкачанём, які трапіў у нейкую «аварыю», пакалечыў, падаралі і вылучылі ў санаторыі. І «ахрысцілі» Федзем. Птушкі ў няволі не трымалі. Акрыяўшы, Федзя вольна лятаў, але далёка не адлятаўся.

Браў корм з рук і настолькі прывык да людзей, што завітваў у пакоі да адпачываючых, іншы раз свавольіў усім на пацеху — хапаў у дзюбу рэчы, якія мог панесці, і ўцякаў.

Трэба сказаць, што красці ён мог рэчы даволі цяжкія. Аднаго разу сцягнуў мае чаравікі, якія пакінуў я на балконе прасушыць. Добра, што людзі бачылі гэту Федзіну забаву, а то мог бы і не знайсці чаравікаў. Газеты вялікага фармату, складзеную ў чатыры столкі, браў у дзюбу, узлятаў з ёю, садзіўся высока на елку і па-

чынаў «чытаць» — так, што «прачытаная» мясціна ляцелі ўніз белымі шматкамі. Бывалі выпадкі, што Федзя падкрадваўся да нас з сябрам, калі мы сядзелі ў альтанцы або загаралі на лужку, і хапаў політэленавую сумку з рэчамі. І тут ужо даводзілася даганяць яго, а часцей упрошваць, каб ён яе скінуў.

Знаходзіў мяне Федзя і на рыбалцы каля сажалкі. Падкраўшыся непрыкметна, ён пачынаў мне па-свойму «дапамагаць» — браў дзюбай вудзільня і цягнуў на бераг. Калі вудзільня я трымаў у руках, ён знаходзіў іншы занятка — хапаў газету або кнігу, бляшанку з чарвякамі. Калі нічога вартага яго ўвагі не было, пачынаў цягнуць мяне за крысо ці калашыну. Пры гэтым асцярожна дзеўбаў — так, каб не было балюча.

Федзя ўмеў не толькі кры-

НОВАЯ ПРАГРАМА

Больш чым восемдзесят чалавек займаецца ў гуртках мастацкай самадзейнасці, якія працуюць у Дзерановіцкім Доме культуры Слонімскага раёна. Самы старэйшы з іх — харавы калектыў. Хутка ён адзначаць сваё 25-годдзе.

— Душа хору, — гаворыць дырэктар Дома культуры Т. Нещаровіч, — яго кіраўнік, выкладчык спеваў, беларускай мовы і літаратуры мясцовай шко-

лы Марыя Уладзіміраўна Белавус. Яна скончыла музычнае вучылішча, а затым завочнае педагагічнае інстытут.

І ў сваёй вёсцы, і ў горадзе дружнымі аплэдысмантамі глядзячы сустракаюць гэты самадзейны калектыў.

Новую праграму ён прысвячае XXVII з'езду КПСС. Будучы ў ёй песні аб Леніне, партыі, беларускія народныя песні.

М. ДАНЫК.

ПАЧАТАК СЕЗОНА

Спектаклем па п'есе Ю. Бондарова «Выбар» адкрыў свой 39-ы сезон Гродзенскі абласны драматычны тэатр. Што падрыхтаваў калектыў да новага сезона? Як паведаміў галоўны рэжысёр тэатра, заслужаны дзеяч мастацтваў Татары І. Пятроўскі, адбудуцца прэм'еры спектакляў па п'есах А. Кудраўцава «Акушэр» і У. Біль-Белацарноўскага «Шторм». Яны

прысвячаюцца XXVII з'езду КПСС.

Асабліваць новага сезона і ў тым, што тэатр пачынае працаваць на дзвюх сценах, — вялікай і малой.

Сёлета пры тэатры аднаўляецца дзейнасць універсітэта тэатральнага мастацтва, у якім будучы займацца школьнікі, навучэнцы прафтэхвучылішчаў, студэнты.

М. ДУБРОВІН.

А ВАЛОДВАЮЦЬ ГРАМАДСКІМІ ПРАФЕСІЯМІ

Каля 25 гадоў у Мінскім педагагічным інстытуце імя А. М. Горкага працуе факультэт грамадскіх прафесій. Яго выпускнікі побач з педагагічнай дзейнасцю праводзяць вялікую арганізатарскую работу па развіцці мастацкай самадзейнасці, выхаванні ў падростаючага пакалення пачуцця прыгожага.

У інстытуце працуюць тры калектывы, якім прысвоена званне «народны». Яны і з'яўляюцца базай для факультэта грамадскіх прафесій, на якім будучыя педагогі набываюць навыкі культурна-масвай работы, каб потым іх прымяніць на практыцы.

Напрыклад, духавы аркестр вытворчага аб'яднання «Інтэграл» з'яўляецца адным з лепшых у горадзе Мінску. Кіруе

ім З. Зяневіч — былы выпускнік факультэта грамадскіх прафесій. Стварылі аркестры і пасляхова кіруюць імі М. Пецюкевіч, А. Чайноў, Л. Івашка, П. Барысевіч і многія іншыя, якія за сваё другое захапленне тансама ўдзячны педагагічнаму інстытуце.

Дарэчы, кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці, былых студэнтаў цяпер сустранеш у кожным раёне рэспублікі.

«Жыццё паказала, што стварэнне такіх факультэтаў — справа надзённая. Гэта добры рэзерв у падрыхтоўцы арганізатараў карыснага адпачынку насельніцтва», — зазначае дэкан факультэта грамадскіх прафесій Леанід Іванавіч Новікаў.

Л. АДАМОВІЧ.

НА ЖЫЦЦЁВЫХ СКРЫЖАВАННЯХ

СЫН

У С. памёрла маці. Было ёй за дзевяноста, тым не менш С. вельмі гараваў і быў несучэшны.

Праз нейкі час пасля пахавання да С. зайшоў знаёмы і, бачачы тое, пачаў супакойваць: — Я разумею, шкада маці, вядома. Але ж — закон прыроды! Дзевяноста пра жыла больш за дзевяноста гадоў — мала каму выпадае пражыць такі век. Чаго ж ты хочаш — каб яна ўсе дзвесце жыла?

С. паглядзеў на знаёмага поўнымі слёз і непазбыўнага суму вачамі і адказаў:

— Навошта ж так? Гэта ж — мама! Мама...

СПАСЦІЖЭННЕ ПРЫГАЖОСЦІ

...Таму яго звалі Другам народе, сын. Таму яго ненавідзелі ворагі. Гэта яны падаслалі Шарлоту Кардэ, і якая закало-

ла кінжалам хворага Марага. — Кінжалам? — жахаецца сын. — Хворага?

Шасцігадовы Марат прагна слухае расказ пра свайго вялікага цёзку. Вочы сына шырока расплюшчаны, погляд напружаны. Можна, зараз ён спрабуе ўявіць сабе Марага?

Бацька гартуе кніжку. На адной са старонак — жаночы профіль, ганарысты і рэзкі. Жанчына пажылая, амаль старая.

— Гэта Шарлота Кардэ? — пытаецца сын.

Бацька круціць галавой. Але вось яшчэ малюнак — бледнай, мілавіднай дзяўчыны.

— Гэта Сімона Эўрар?

Не, гэта не сяброўка Марага. Гэта якраз і ёсць яго забойца — Шарлота Кардэ.

— А Марат? У кніжцы ёсць Марат?

— У гэтай — няма. А ў бібліятэцы ёсць кнігі з яго партрэтамі.

— Хадзем, — адразу ж зага-

раецца сын і нецярпліва цягне бацьку за руку, — хадзем!

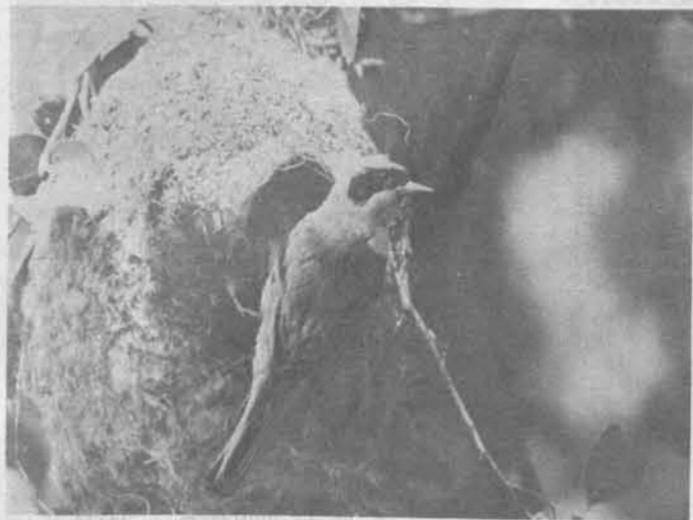
Партрэтаў два — рэпрадукцыя славаці «Смерці Марага» Давіда і малюнак невядомага аўтара: Марат выступае перад народам. «Смерць Марага» сын разглядае моўчкі. Хлопец інтуітыўна здагадваецца: смерць — гэта нешта страшнае і непараўнае. На «жывога» Марага сын глядзіць з недаверам і нечакана пытаецца:

— Тата, а чаму ён такі непрыгожы?

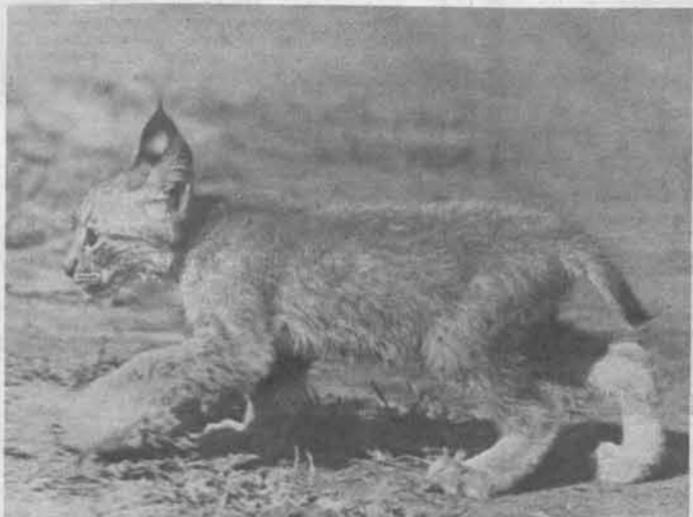
Бацька губляецца, і, быццам сам убачыў упершыню, углядаецца ў малюнак. Так, вядома: добры, справядлівы — значыць, прыгожы. А з партрэта глядзіць натхнёны, дзіўна непрыгожы твар вялікага якабінца Жана Поля Марага...

— Ну што ты, сын! Марат быў прыгожы. Глядзі, як уважліва слухае народ свайго Друга. Хіба сталі б людзі гэтак слухаць непрыгожага?

Сын засяроджана ўглядаец-

Рэдкі кадр — сінца-рэмея ля гнязда.

Гэтае мілае кацяня неўзабаве вырасце ў драпежніцу рысь.

чаць «ка-ар-р». Ён мог цокаць, нібы вавёрка, клектаць буслам, кудахтаць і квактаць, як курыца або індэчка.

Чаму ён не далучаўся да сваякоў-крумкачоў, якіх у наваколлі нямала, для мяне засталася загадкай. У яго былі свае адносінны з птушыным населенствам. Галубы на ўсякі выпадак Федзі асцерагаліся, трымаліся на адлегласці. Пураліся яго куры, гусі і качкі. Ён іх не чапаў, толкі, бывала, нібы жартуючы, «наступаў», пакуль не прымусіць уцякаць. Птушак-драпежнікаў не шанавалі і смела праследавалі нават каршуна. А разбойніц-сарок і шэрых варон я за месяц на тэрыторыі санаторыя не бачыў. Ці не Федзя іх «выжыў».

...У той вечар спраўлялі «адыходзіны». Нейкая кампанія галёкала «Последний нонешний денечек». Дзе, як не тут, быць

Федзю?! І раптам музыка і спеы абарваліся. Нехта ўсклікнуў: «Што вы робіце!», пачуўся жаласны ці пратэстуючы крык птушкі.

Неўзабаве ўсе ўбачылі, як Федзя віхлястым палётам узяўся на дах галоўнага корпусу. Ён сядзеў, нязграбна торагаў крыламі, стараючыся скласці іх на спіны. Але яны складзенымі не трымаліся — звісалі ўніз: не было апоры. Нейкі нягоднік з п'янай кампаніі абстрыг яму хваставыя пёры па самы хвасцец.

Хваставыя, або рулявыя, пёры служаць птушкам не толькі сродкам кіравання, але з'яўляюцца апорай для крыл, калі яны складваюцца. Амаль увесь вечар ён жаласліва каркаў і не злятаў уніз, да людзей. У яго крыку мне чуўся папрок усім нам...

ца ў малюнак і, здаецца, верыць...

ЛЯСНЫ ДОКТАР

Успамін далёкага дзяцінства. Школа, дзе мы вучыліся з Генкам, стаяла на ўзлесці. А фізкультурная пляцоўка месцілася проста ў лесе. Свежаакораныя слупы вялікай перакладзіны з шастом, канатам і лясвіцай яшчэ востра пахлі хвойяй.

Можа, таму дзяцел і наблытаў. Проста пры мне з Генкам дзяцел хуценька выдзёубваў у слупе глыбокае дупло. Заняты сваім клопатам сапраўды па горла, дзяцел не заўважыў, як падабраўся да яго па слупе малы, але ўвішны Генка...

Я з цікавасцю разглядаў фарсістае ўбранне птушкі — яе малінавы берэт, ссунуты крыху набакі, шчыльны пярэсты каптан. Прыродзе, відаць, пажартавала з гэтага сціплага ляснога працаўніка, надаўшы яму фарсістую знешнасць ся-

рэднэвяковага іспанскага гранда.

Дзяцел драпаўся, дзяўбаўся, спрабуючы вырвацца на волю. Яго круглыя вочкі-пацерачкі поўніліся амаль чалавечым сумам.

Я падкінуў дзятла, і ён паляцеў.

Здавалася б, птушка, напалоханая такімі прыгодамі, паляціць далёка ўглыб лесу. І як жа мы здзівіліся, калі неўзабаве дзесьці зусім побач зноў пачулі знаёмы перастук. Дзяцел нібы сярдыта мармытаў: у перажываннях, маўляў, разбірацца няма часу, трэба працаваць.

Не, не мог жыць і хвіліны без працы і турбот гэты маленькі няўрымслівы лясны доктар!

ПАДСЛУХАНАЯ РАЗМОВА

Каменна-халодны, аднапавярховы раймаг у далёкім ад вялікіх гарадоў раённым цэнт-

прымусяць звярнуць на сябе ўвагу. Ёю любуюцца, захапляюцца. А тут, за дзевяць-дзесяць метраў ад цябе прынес падорлік здабычу сваім птушанятам. Разрывае і дзеліць яе кожнаму. Павялічаны оптыкай, ён здаецца зусім побач...

Або бясшумна выйдзе на прасеку з ляснога гушчару асцярожны прыгажун-лось, увенчаны вялікімі рагамі...

Ці лёгка прабяжыць, робячы доўгія скачкі, грацыёзная казуля... Спэн такіх убачыш мноства і няма сярод іх аднолькавых.

Яшчэ задоўга да праяўлення плёнкі радуешся, дзелішся ўражаннямі. Потым гэты здымак — «фотатрафей» — можна разглядаць у любы час, паказаць таварышам, дарчыць, успамінаць перажытае і паўторна адчуваць хваляванне.

У мяне з'явілася шмат таварышаў — фотаамагараў. Людзі рознага ўзросту, розных заняткаў. Аб'ядноўвае нас адно. Мы аднолькава захапляемся прыродай. Часам збіраемся разам. Праглядаем свае «спыненыя імгненні». Смех, жарты, успаміны, чай... Амагараў спіртнога сярод нас няма. Мы ўмеем праводзіць час і агульныя сустрэчы на цвярозую галаву. Можа, сёй-той не паверыць, але тым не менш гэта так.

І сустрэчы гэтыя таксама надоўга застаюцца ў памяці.

Вадзім СУГОЙДЗЬ.

Вось такі сумны фінал гісторыі са штукаром Федзем, звычайным крумкачом, які ў блізім кантакце з чалавекам здолеў развясць не вельмі добраю славу аб сваім, крумкачым племени. А мы, людзі?

Вядома, большасць адпачываючых абуралася. Некаторыя гарачы галовы нават прапанавалі знайсці «жартаўніка» і аддубасіць. І гэта абурэнне зразумелае. Як зразумець паводзіны таго хулігана — інакш назваць яго не магу, што ўчыніў здек з даверлівай птушкі? І тых, хто гэта бачыў, хто стаяў побач і, можа, спакойна назіраў? А мо нават лісліва хіхікаў... Вось гэтыя апошнія, асабліва агідныя.

Паехаў я з санаторыя з прыкрасцю на душы. І да гэтага часу не магу супакоіцца.

А. БЯЛЯЕУ.

г. Гомель.

Памяці Станіслава Рышарда ДАБРАВольскага

27 лістапада ў Варшаве на 79-м годзе жыцця памёр выдатны паэт, празаік, перакладчык, культурны і грамадскі дзеяч Станіслаў Рышард Дабравольскі.

Выхадзец з рабочага асяроддзя, С. Р. Дабравольскі ўжо ў мінваенны перыяд набыў шырокую вядомасць у свеце на радзіме. Студэнтам Варшаўскага ўніверсітэта ён зблізіўся з Канстанці Лядэфонсам Галчыньскім, стаў адным з заснавальнікаў літаратурнай групы «Квадрыга», патронам якой паэты абралі Цыпрыяна Каміля Норвіда. Малады С. Р. Дабравольскі быў сярод тых, хто ва ўмовах санацыі абвясціў лозунг грамадзянскай паэзіі, паэзіі, якая чэрпае тэмы і натхненне ў жыцці і працы рабочых, паэзіі, якая змагаецца за сацыяльны прагрэс.

У гады другой сусветнай вайны паэт стаў салдатам-падпольшчыкам. Ягоныя песні «Варшаўскія дзеці» і «Штурмоўка» з таго часу ведае ўся Польшча. Сын і паэт Варшавы, ён браў актыўны ўдзел у Варшаўскім паўстанні, трапіў у фашысцкі канцлагер. Адразу ж пасля вызвалення С. Р. Дабравольскі — афіцэр народнага Войска Польскага, ваенны карэспандэнт.

Вернасць радзіме, класу і партыі, вернасць памяці і вернасць сябрам — гэтай рысай характарызуецца творчасць пісьменніка, які яшчэ ў 1929 г. дэбютаваў кніжкай вершаў («Развітанне з Фермапіламі»). Памяці свайго любімага паэта ён прысвяціў том «Над Норвідам», памяці нацыянальнага героя Польшчы Караля Сявэрчэўскага — кнігу «Генерал Вальтэр», памяці тых, хто вызваляў Польшчу ад фашысцкай навалы, — кнігу «Вяртанне на Віслу». Ён кіраваў пасмяротным выданнем твораў сваіх таварышаў і налег — рэвалюцыйных паэтаў Бранеўскага, Шэнвальда, Шыманьскага.

Разам з Уладзіславам Бранеўскім і Леанам Кручоўскім С. Р. Дабравольскі ўмацоўваў дружбу з савецкай літаратурай, у тым ліку з беларускай. У 1954 г. ён быў госцем III з'езда пісьменнікаў Беларусі. Асабіста пазнаёміўся і не парываў сяброўскіх сувязей з Якубам Коласам, Петрусём Броўкам, Пліпам Пестранкам, Максімам Танкам, Янкам Брылем... Апошні раз ён быў у Беларусі і ў Мінску ў кастрычніку 1983 г., калі польскія і савецкія пісьменнікі — удзельнікі вайны навадзлі Разань, пасёлак Леніна, Брэст, Хэлм і Шчэцін — этапныя пунты перакладзены на «прыгожую мову» Яні Купалы і Якуба Коласа, што яны выданы асобнаю кнігаю «Ян хлеб і сонца» (1970). Пісьменніку даводзілася выступаць у абарону праўдзівага вобраза Савецкай Беларусі і яе сталіцы ў польскім друку. Выступаў ён і як папулярны аўтар здабыткаў нашага іракаса пісьменства. Гэта мела вялікае значэнне, бо ў некаторых колах польскага грамадства яшчэ жывучыя былі старыя погляды на Беларусь і беларусаў, на іх культуру і літаратуру. На самых крутых паваротах пасляваеннай гісторыі Польшчы С. Р. Дабравольскі заставаўся верны спакойнай дружбе нашых народаў, змацаванай у змаганні супраць агульных ворагаў, у змаганні за лепшую долю працоўнага люду.

Вытокі нашага сяброўства ён бачыў у глыбіні стагоддзяў. Ён быў перакананы, што «за нашу і вашу свабоду» змагаліся і Тадэвуш Касцюшка і Кастусь Каліноўскі. Ён лічыў, што Сымон Будны, Ян Чачот, Станіслаў Манюшка і Адам Міцкевіч — наш супольны гонар і слава. Ён ганарыўся тым, што ягоныя вершы былі перакладзены на «прыгожую мову» Яні Купалы і Якуба Коласа, што яны выданы асобнаю кнігаю «Ян хлеб і сонца» (1970). Пісьменніку даводзілася выступаць у абарону праўдзівага вобраза Савецкай Беларусі і яе сталіцы ў польскім друку. Выступаў ён і як папулярны аўтар здабыткаў нашага іракаса пісьменства. Гэта мела вялікае значэнне, бо ў некаторых колах польскага грамадства яшчэ жывучыя былі старыя погляды на Беларусь і беларусаў, на іх культуру і літаратуру. На самых крутых паваротах пасляваеннай гісторыі Польшчы С. Р. Дабравольскі заставаўся верны спакойнай дружбе нашых народаў, змацаванай у змаганні супраць агульных ворагаў, у змаганні за лепшую долю працоўнага люду.

Анатоль СІДАРЭВІЧ.

«МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ» № 11

68-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і падрыхтоўцы да XXVII з'езда КПСС прысвечаны перадавы артыкул «Кастрычнік заваяваў наватарства».

Пра мастацтва Беларусі першых паслякастрычніцкіх гадоў расказвае В. Шамшур — «Агітацыйнае мастацтва рэвалюцыйнага Віцебска».

«Зрабіце мудрыя высновы» — водгукі пра выстаўку «40 гадоў Вялікай Перамогі».

Нататкі пра сучаснае адлюстраванне тэмы Вялікай Айчыннай вайны ў спектаклях тэатраў Беларусі напісаў Р. Смольскі — «Вучыць муннасці».

Праблемы драматургіі аналізуе В. Сакалоў — «Прырода канфлікту ў сучаснай сатырычнай камедыі».

Тэндэнцыі развіцця сучаснай музычнай творчасці ў Беларусі разглядае Г. Куляшова — «Дыяпазон пошукаў».

Да 90-годдзя з дня нараджэння У. Крыловіча артыкул К. Ку-

няцовай — «Да вышынляў чалавечага духу...».

На матэрыялах XVIII Усеагульнага кінафестывалю пабудаваны артыкулы У. Майсеева «Дзень за днём», Н. Фральцовай «Калі родных вытокаў», Я. Мацвеева «Пра сябе, пра мастацтва, пра час» і іншых.

Пра кампазіцыйны асаблівасці песень І. Лучанка расказвае Р. Сергіенка — «Водгалас часу».

«Эпоха, пражытая двойчы» — слова А. Садоўскага аб публіцыстычнай творчасці П. М. Лепаўскага.

С. Чучалава аналізуе дзіцячыя спентаклі Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР — «Аперэта для дзяцей: першы крок».

Пра гісторыю мадэльнага мастацтва на Беларусі выступленне А. Беллага «Як сонца ў кроплі».

Друнуюцца рэцэнзіі, вэб «Фільмаграфія», «Старонка наладара», «Хроніка мастацкага жыцця».

УВАГА МАСТАЦКІМ ПРОМЫСЛАМ

Сёння ў Гомелі пачала работу канферэнцыя «Народная творчасць і мастацкія промыслы Гомельшчыны», арганізаваная Міністэрствам культуры БССР, Міністэрствам мясцовай прамысловасці і рэспублікі, Дзяржаўным камітэтам БССР па прафтахадунцыі, Белсаўпрафам, Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР і Саюзам мастакоў БССР.

На працягу двух дзён вядучы спецыялісты па народным мастацтве і мастацкіх промыслах, мастакі прадпрыемстваў Упраўлення мастацкай прамысловасці, работнікі культуры, выкладчыкі сярэдня-тэхнічных вучылішчаў прамыслаў, народныя майстры, работнікі музеяў абмяркуюць пытанні, зместам сваім звязаныя з далейшым развіццём народных мастацкіх промыслаў.

І. КУРАШОУ.

СА СПЕКТАКЛЕМ — У ВЁСКУ

З кожным годам пашыраюцца сувязі калектыва Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага глядача імя 50-годдзя камсамола Беларусі з сельскімі глядачамі. Вось і нядаўна падпісан дагавор на творчае супрацоўніцтва з саўгасам «Прамень» Капыльскага раёна.

У гэты дзень моладзі гаспадарні быў паказан спектакль «Пяцдынак». Будзе аказана дапамога ў развіцці калгаснай мастацкай самадзейнасці. Адбудуцца творчыя справядачы артыстаў перад сельскімі гляда-

чамі. Цяпер да такіх сустрэч з хлябаробамі рыхтуюцца заслужаныя артысты рэспублікі М. Пятроў і Р. Маленчанка.

— Такія кантакты дапамогуць актывіраваць і рэжысраў лепш пазнаць жыццё вёскі, тое, чым жыве сённяшняя моладзь. Зробім усё, каб вопыт тэатра быў данесен да іншых творчых калектываў, — гаворыць старшыня абласной камісіі па культурна-шафскай рабоце народны артыст БССР Г. Аўсяннікаў.

У. ВЕСЯЛОУСКІ.

ВЫМУШАНЫЯ ПРЫЗНАННІ

Любімец парадыстаў

Табе прысвечана ўжо шмат Радноў, і горнік і крылатых, А ты трымаешся за штамп, Ян парадысты за цытаты.

І ўсё ж не апускаеш нос: Цябе чытаюць і цытуюць. Ты у паззію прыніс Радні, што крытыкаў «чаруюць».

Затое, што запал не згас, За голас звонкі і празрысты Яшчэ падзяку не раз Табе чытач твой — парадысты.

Філасофія чарвяка

Навошта раскальхваць вецце, Рукамі абхапіўшы ствол, — Лепш яблыку падгрызці сэрца, І сам ён чмяінецца на дол.

Руплівая душа

Паверыў ён у талент свой І немагчыма не паверыць,

Банадысь КАСТРЫЦА

Калі ўсё побач — пад рукой Шрыфты, і фарба, і папера, І рэцэнзенты не з чужых, Ацэньваюць высокім словам, Што ён пакрыўджаны на іх: Бо ён — не класік прыжыццёвы.

І нігі глядзія пайшлі, Паперай гладкія і зместам, У планах месца ім знайшлі Усіх вядомых выдавецтваў.

Ужо на кніжных кірмашах Змог вонладнай пакасавацца,

Відаць, руплівая душа Пішчыць, каб за мяжу падацца.

Мярнуе выдаць нават сны, І выдасць! Будзе — шыта-крыта: Ён — каленіорна-прабіўны, Грашова-аркушна масціты.

Аматар Хаяма

Чытаў ён доўга рубай Хаяма, Смяяўся, аж хапаўся за бакі: «І я люблю віно і п'ю таксама, А пераліць не змог бы у радкі».

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

Мал. П. КОЗІЧА.

Георгій ЮРЧАНКА

АСЭНСА-ВАННЕ

Паводле Алеся КАЖАДУБА

Халімону даўно хацелася асэнсаваць самога сябе. Прагна цягнула да адчування новенькага, зусім непрывычнага і чужога. У суботу на саменнім ранку вызбынулася крэпенская думка правесці асэнсаванне на адзіноце каля вадаёмчыка. Ён борздыня сабраў руказочку і палічыўся на паўднёвы захад. Час мільгануў неўпрыкмет. Хлопец спыніўся каля копаначкі ў атачэнні кучаравых лазічак. Рыбы ў ёй не было, адны карасі. Яны даўно разгадалі сакрэцік вудзільна з лескай і на ірочку не браліся, хоць ты ім чаплай пазалочанага чарвячка. Лепшага месца для роздуму шукаць было не трэба. Тут уволю можна было наглядзецца на прастор і веліч зямлі. Сонейка незаўважна совалася ў ціхенькай вышыні яркай радасцю, зай-

чыкамі сканала па вадзе ў копаначку. Бледны бланкіт шырокім неба прывабліва значылі белыя ветразы і нерухоўныя воблачкаў. На адным месцы віселі ў дрыготкім гарачым паветры стракозкі. Настойчык ліпова паху кружыў галоўку. Цішыня ажні звінела. Казытлівы цынік бярозавых ветак-насіц прадназваў шчылівае чананне надзвычайнага і нязведанага. Халімон скупнуўся на меліне ў мутна-зялёнай вадзе, палкнуў разы са два цэлаватай вадкасці. Потым сеў каля каменя-галыша проста на сарамлівыя кветачкі. І шалёная мітусня думак-ісраў адразу трывожліва-салодка спарадзіла таямніцы дзявочай прыгажосці. Успомнілася незнаёмка, імлілава, як бліскавіца, прыгожая, як газель, загаднаная, як бабчына казка, стройная, як мала-

дзеньная таполя, з паглыдам акурат гордага і дзікага аленя. Глядзела яна непасрэдна, чароўна і міла, як спуджаны верабей. Усе таямніцы свету, здэцца, былі сабраны ў ёй адной. Пругкая вастрыня цяжэнькіх грудзей і зграбнае гнуткае цела неадольна клікалі да сябе. Выцэртыва да белага джынсікі ян не трашчалі на азадку. Смех яе звінеў малінавым званочкам. Жаночая хвалістасць валасоў была абрэзана пад канадку. Хлопец пад той час акурат атрымаў перадышку ад любовішчаў з Франсэдай, з якой правёў шмат прыемных гадзін. Яму не падабаліся Франсэдыны легіа-думныя, вельветавыя штросы, якія яна наадрэз адмовілася мяняць. Лёгка, на дзіва салодка-трывожлівы сум змяніла пранізлівая туга. Цяпер яго прыснудала душа напоўнілася прадчуваннем блізкага шчасця.

Халімон намерыўся з незнаёмкай павярнацца і рыхтаваў пранікнёную прамову. Але яна паглядзела ў яго бок наструнена, палічыла, што ён будзе строіць смешачкі, і першай пачала асірымацца. Хлопцу пераціснула горла, стала цяжка дыхаць.

— Вышай сябе нельга скачыць, — мільганула ўчэпістая думка. Перагарнуўшы, акурат старонкі кнігі, усю гісторыю з незнаёмкай, Халімон палічыў асэнсаванне на гэтым закончаным.

Шапатлівым змрочкам вяртаўся ён дадому з пачуццём задавальнення ад споўненай задумы.

Анатоль ЗЭКАУ

УДВУХ З БЛОКАМ

Мне Блок прысніўся, Ён ішоў адзін. Адзін — сярод вялікага натоўпу... Мікола ФЕДЗЮКОВІЧ.

Апошнім часам, як наўздзіў, Чамусьці класікі мне сняцца. Прысніўся Блок, які адзін ўсё праз натоўп не мог прабрацца.

Злаваўся Блок І хмурыў лоб, Што час губляў такі гарачы, І ўсё ўглядаўся у натоўп, Пакуль у ім мяне не ўбачыў. Павесялеў ажно: — Глядзі, І ты тут, Федзюковіч?

Годзе Мне аднаму цяпер хадзіць — Давай удвух з табой паходзім...

І вось ідзём мы крок у крок, Вядзём размову чынна, важна.

Хто Федзюковіч з нас, Хто — Блок, Хіба ў натоўпе хто разважыць?

НАШ ДОМ

Я збудавала дом для прозы, Калі мяне пакінуў ты. Вера ВЯРВА.

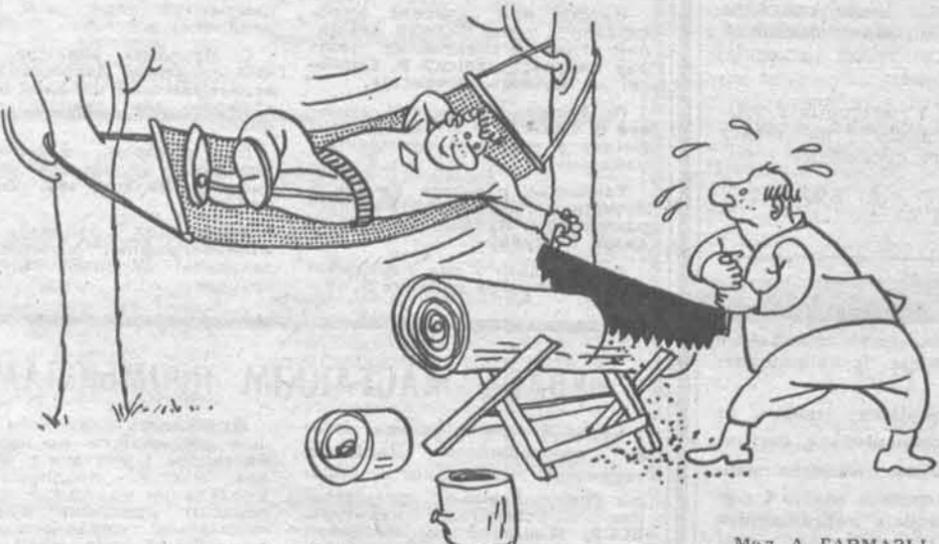
Жылі мы ў доме паэтычным. Каля двара гуляў Пегас. Усё было у нас рытмічна, У рыфму ўсё было у нас. Дзялілі мы з табой нядрэнна

Анапест з ябам папалам. Каханне ў нас было рэфрэнам,

Харэй кружыў галоўкі нам. Усё было тады сур'ёзна, І так ляцелі ціха дні. Ды брала верх паціху проза

У паэтычнай сумятні. Настрой псаваўся меладычны,

І раптам, бы на голаў гром, Дах абваліўся паэтычны — І праявіў наш дом.

Мал. А. ГАРМАЗЫ.

3 9 па 15 снежня 1985 г.
9 снежня, 20.05
ДНІ СЛАВЕНСКАЯ КУЛЬТУРЫ У БЕЛАРУСКАЯ ССР.
Паказвае тэлебачанне Любляны. Ф. Шапэн. Першы канцэрт для фартэпіяна з аркестрам. Салістка Дубраўка Томшыч-Србатняк.
10 снежня, 18.40
ДНІ СЛАВЕНСКАЯ КУЛЬТУРЫ У БЕЛАРУСКАЯ ССР.
Паказвае тэлебачанне Любляны. Артысты балета, Саліст Война Відмар.
10 снежня, 22.05
ДНІ СЛАВЕНСКАЯ КУЛЬТУРЫ У БЕЛАРУСКАЯ ССР.
Урачыстае закрыццё.

11 снежня, 19.50
«ЛЯ РАСКРЫТАЯ ПАРТЫТУРЫ».
Прагучыць сімфонія «Да міру» Я. Глебава ў выкананні сімфанічнага аркестра Беларускага тэлебачання і радыё пад кіраўніцтвам заслужанага артыста БССР Б. Райскага.
12 снежня, 19.50
«НАШЫ ГОСЦІ».
Іграе саксафаністка М. Шапашнікава. У праграме творы Баха, Гершвіна, Жані, Цісена.
14 снежня, 11.45
«ПІСЬМЕННІК І СУЧАСНАСЦЬ».
Выступленне У. Мазго.
14 снежня, 18.00
«АД ШЧЫРАГА СЭРЦА».
Рэпартаж з урачыстага вечара ў Маскве, прысвечанага 80-годдзю з дня нараджэння лаўрэата Ленінскай праміі, Героя Сацыялістычнай Працы, народнага паэта Беларусі П. У. Броўкі.

14 снежня, 22.50
«СУСТРЭНЕМСЯ ПАСЛЯ АДЗІНАЦЦАЦІ».
Вы пацэце песні Ю. Антонава.
15 снежня, 9.45
«РОЗДУМ».
Перадача падрыхтавана да выхаду кнігі Р. Барудзіна і К. Кунсо «Абразы без абразы».
15 снежня, 17.30
В. РАЙНЧЫК. «КАНЦЭРТ ДЛЯ ФАРТЭПІЯНА З АРКЕСТРАМ».
Выканаўцы: аўтар і сімфанічны аркестр Беларускага тэлебачання і радыё.
15 снежня, 18.20
«ТВОРЧЫЯ ПАРТРЭТЫ».
Аматыры тэатра добра ведаюць акцёра Рускага тэатра імя Горкага Ю. Ступанова па такіх спектаклях, як «Сінія коні на чырвонай траве», «Рэтра», «Манбет», «Адзіны нашчадак», па шматлікіх ролях у кіно.

Гутарку з Ю. Ступановым вядзе рэжысёр І. Бажко. У перадачы тансама прымаюць удзел народная артыстка ССР А. Клімава і кінарэжысёр В. Рубінчык.
15 снежня, 19.50
«ЛЮБІМЫЯ МЕЛОДЫІ».
У канцэрце выступаць К. Шаўрына, Г. Герман, Л. Барткевіч, В. Таліунова, В. Лявонцёў, А. Весні, фальклорна-харэаграфічны ансамбль «Харошкі».

У «КНИГАРНІ ПІСЬМЕННІКА»

А. АДАМОВІЧ, Д. ГРАЊІН. Благадная кніга. Мн., «Мастацкая літаратура», 1985. — 1 р. 60 к.
А. ЗАРЫЦКІ. За словам - падарункам. Успаміны, крытычныя артыкулы, нарысы. Мн., «Мастацкая літаратура», 1985. — 1 р. 10 к.
І. НАВУМЕНКА. Летученнік. Смутак белых начэй. Раманы. Мн., «Мастацкая літаратура», 1985. — 1 р. 90 к.
У. НЯКЛЯЕУ. Наскрозь. Вершы, баллады, паэмы. Мн., «Мастацкая літаратура», 1985. — 80 к.
Я. СКРЫГАН. Выбраныя творы ў двух тамах. Мн., «Мастацкая літаратура», 1985. — 4 р.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і праваўлення Саюза пісатэлей БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Індэкс 63856 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 04545 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарва, 19.
ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адназнага сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра і выяўленчага мастацтва — 33-21-53, аддзела музыкі і кіно — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, нарэнтарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апаўданаўныя нарысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, інтэрв'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак, вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў. Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машыныцы ў двух экзэмплярах.
Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСПЕНКА, Уладзімір ГІЛЕП, Мікола ГІЛЬ (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Міхась ДРЫНЕУСКІ, Уладзімір НЯФЕД, Нічпар ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМАЖОН, Юрыя СЕМАНЯКА, Віктар ТУРАУ, Паўла УКРАЊНЕЦ, Леанід ШЧАМЯЛЕУ.
Аднасны сакратар Пятро СУШКО.